

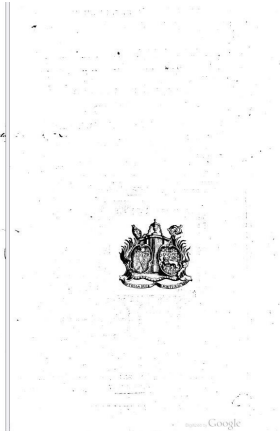
Bu kitabın çevirisi , google çeviri yardımıyla yapılmaya çalışılmıştır, kitap içerisinde ki kişilerin isimleri doğru isimler olmayabilir. Kitap içerisinde ki olaylara odaklanarak okursanız, o dönemde ki yaşanan olayları anlamaya çalışırsanız, sizlere bir fikir verebilir. Kitabın çevirisine hiçbir garanti verilmez.

La traduction de ce livre a été réalisée avec l'aide de Google Traduction. Les noms des personnes mentionnées dans le livre peuvent être erronés. Si vous lisez le livre en vous concentrant sur les événements qui y sont décrits et en essayant de comprendre les événements qui ont eu lieu pendant cette période, cela peut vous donner une idée. Aucune garantie n'est donnée pour la traduction du livre.

Tamamen ücretsizdir , bir bedel karşılığı satılamaz.

Il est entièrement gratuit et ne peut être vendu à aucun prix.

Aziz Epifanius'un Eserleri Yunan Geç Dönem

Budeloo Kütüphanesi,

EPIPHANII CONSTANTIAE, SIVE SALAMINIS IN CYPRO , EPISCOPI , OPERA OMNIA
in duos Tomos distributa.

DIONTSIVS PETAVIVS AVRELIANENSIS, SOCIETATIS FEST

Theologus ex veteribus libris recensuit, Latinè vertit , Animaduersionibus illustrauis.

CVM INDICIBVS NECESSARIIS. PARISIIS ,

M. DC XXII. CVM REGIS PRIVILEGIO

522 1095

KIBRIS'TA CONSTANTINUS'LU YA DA SALAMİS'Lİ EPİFANİ,
PİSKOPOS, TÜM ESERLER

DIONTSIVS PETAVIVS AURRELIANENSIS, TOPLUM FESTIVALĪ

İlahiyatçı eski kitapları inceliyor, onları resimli yorumlarla birlikte Latinceye çeviriyordu.

100 GEREKLİ ENDİKASYON. PARİS'TE, M.DG XXII. KRALIN AYRICALIĞI

En açıklayıcı ve saygıdeğer D. FRANCIS, S. R., KARDİNAL RVPIFVCALDIO, SILVANECTE PİSKOPOSU, FRANSA'NIN BÜYÜK İLK SENARYOSU VE PARİS'TEKİ SAINT GENOVE RAHİBİ'NA.

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΕΠΙ-
ΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΙΑΣ

ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΤΑ ΑΙΡΕΣΕΩΝ
ΟΓΔΟΗΚΟΝΤΑ ΤΟ ΕΠΙΚΛΗΘΕΝ

Γαλιλαῖ(Ϟ), εἴτ' οὐ(Ϟ) Κιβώπ(Ϟ).

S. EPIPHANII CONSTAN-
TIAE QVÆ IN CYPRO EST

EPISCOPI ADVERSVS LXXX. HÆRESES

OPVS, QVOD PANARIVM, SIVE
Arcula inscribitur.

Dionysio Petauio Societatis IESV Interprete.

LIBRI PRIMI TOMVS I.

ΡΧΟΜΕΝΟΣ Α

 πόντων τε καὶ ἀπειρίας δι-
 δοξίας τε καὶ ἐπεσθο-
 ξίας ἀνάγκης τε καὶ
 λείας, μακροθύμου τῆς
 δεξιᾶς τῆς τοῦ χριστοῦ
 διδουλοῦς καὶ ἀκατα-
 νήσουσας, οὐκ ἔ-
 πὶ ἰδίῳ λογισμῷ ὁρμημένος, ἀλλ' ὡς Θεοῦ
 ὁ πᾶντων διαποτὺς καὶ ἐλεημὸν ἀπεκάλυψε
 τοῖς ἀνθρώποις παροφάντως, καὶ δι' αὐτῆς ἡμᾶς τῆς B
 τῆς πατρὸς χάριτος καὶ ὁ ἐλθόμενος ἀνδρα-
 πεία φουδ' ἐκτελέσας. Καὶ δεξιόχουμος πᾶσι
 ἔσονται δι' οὗς διδοσκαπτεῖ, παρῶν μὲν οὐκ ὅ-
 μαρπ' ἀγῶν καὶ ἰσχυρίας, ἀλλὰ καὶ σφόδρα δι-
 δοξ' ἐκτελέσας ἔργον οὐ πᾶν τυχερὸν καὶ
 ὅτι καὶ ἀποδομὴ αὐτῶν τὸν ἀγῶνα ἔσ' τοῖς μακροθύ-

INSTITUTENT I

Imhi de fide pa-
rtere, & infideli-
tate, deque rectis
ac peruersis do-
gmatibus fermo-
nem ingredi, om-
nium primò de
Mundi procreatione, deque iis quæ
deinceps sunt confecta, facienda mè-
tio est. Idque ego non meis viribus, aut
priuatis ratiocinationibus fretus ag-
grediar; sed quatenus quidem Dominus
omnium ac misericors Deus Pro-
phetis suis aperuit, eorūque nobis be-
neficium vniuersarum rerum notandum,
quantum hominum natura ferit, im-
plore dignatus est. Me verò iam tum ipso
disputationis initio angit haud medio-
critate quæ terret fuscipere Operis ma-
gnitudo. Quare fändissimū illum Deū,

S. EPIPHANII CONSTANTIAE QUÆ IN CYPRO EST EPISCOPI ADVERSVS LXXX.
HÆRESES OPVS , QUOD PANARIVM , SIVE Arcula inscribitur. Dionysio Petauio Societatis
IESV Interprete. LIBRI PRIMI TOMVS I.

Kıbrıs Piskoposu Aziz Epiphanius, Panarivm veya Arcula olarak adlandırılan sapkınların
seksen sapkınılığına karşı. IESV Derneğı Tercümanı Dionysius Petaius. BİRİNCİ KİTABIN
KİTAPLARI, CİLT I.

INSTITVENTI mihi de fide pariter , et infidelitate, déque rectis ac peruersis dogmatibus
sermonem ingredi, omnium primo de Mundi procreatione , déque iis quæ deinceps
funtconfecuta, facienda métio est. Idque egonon meis viribus, aut priuatis ratiocinationibus
fretus aggrediar; sed quatenus quidem Dominus omnium ac misericors Deus Prophetis suis
aperuit, eorúmque nobis beneficio vniuersarum rerum notitiam, quantum hominum natura
fert, impertire dignatus est. Me verò iam tum ipso disputationis initio angit haud mediocriter
atque terret suscepti Operis magnitudo. Quare sanctissimū illum Deu eiúsq. Filium vnicum
Iesum Christum; nec non et sanctum eius Spiritum appello, vt ad huiusce rei illustrandam
cognitionem mentem nostram diuina luce perfundat. Vtenim Gentiles Scriptores tam Poëtæ,
quàm alterius generis solét, cùm fabulosum aliquod Opus instituunt, Musarum implorare
quampiam (Neque enim Deum inuocant ii, quorum omnis ex Dæmonum afflatu progressa
sapientia est, eadémque terrena, nec è superioribus , vt scriptum est, descendens) Ita nos
rerum omnium moderatorem ac Dominum rogamus, vt adesse tenuitati nostræ velit , ac
sanctum nobis Spiritum immittere ; ne quid in opere proposito contexendo falsum et
adulterinum misceamus. Quemnos Spiritū imbecillitatis nostræ conscii, pro fidei modo ac
rationedonari nobis magno pere precamur.

İman ve inançsızlık, doğru ve yanlış dogmalar üzerine bir tartışmaya girmem konusunda
ısrarcıyım; öncelikle dünyanın yaratılışı ve ardından gelen olaylarla ilgilenmeliyim. Ve buna
kendi gücüme veya kişisel akıl yürütmelerime dayanarak yaklaşmayacağım; ancak her şeyin
Rabbi ve merhametli Tanrı, Peygamberlerine vahyettiğı ve onların yardımıyla bize, insan
doğasının taşıyabileceğı ölçüde her şeyin bilgisini vermeyi lütfettiğı için. Ancak tartışmanın
en başında bile, üstlenilen Çalışmanın büyüklüğü beni en ufak bir şekilde rahatsız etmiyor ve
korkutuyor. Bu nedenle, en kutsal Tanrı'ya, biricik Oğlu İsa Mesih'e ve ayrıca bu konudaki
bilgiyi aydınlatmak için zihinlerimize ilahi ışık tutması için Kutsal Ruh'a yalvarıyorum. Zira
Yahudi olmayan yazarlar, hem şairler hem de diğer türler, bir masal eserine giriştiklerinde,
İlham Perileri'ne yalvarırlar (çünkü onlar, tüm bilgeliğı iblislerin ilhamıyla gelişmiş, dünyevi ve
yukarıdan inmeyen Tanrı'ya yalvarmazlar). Bu yüzden, her şeyin düzenleyicisi ve Efendisi
olan Tanrı'ya dua ederiz ki, zayıflığımızı dikkat etsin ve bize Kutsal Ruh'u göndersin; yoksa
yazmayı düşündüğümüz esere sahte ve zina niteliğinde bir şey karıştırırız. Zayıflığımızın
bilincinde olarak, Ruh'a içtenlikle dua ederiz ki, bize iman ve akıl yolunu bağışlasın.

II . Cæterùmqui hæc noltra cuiuscumque quæstionis gratia legent, id ante oculos habeant
velim, pro temporum occasionumque copia inuenta hæc esse à nobis omnia, quæcumque
pro huius ingenioli facultate inuestigare potuimus : ne que omnium quæ in mundo sunt
tractationem hoc in opere profiteri. Nam neque percenseri dicendo, neque numero
comprehendi possunt: atque vt humanarum virium captum exuperant; ita soli omniū Domino
perfecta sunt, et cognita. Sed ea demùm instituti noltri ratio est, vt opiniones, cognition
efque varias , ac tam fidei , quàm infidelitatis profelliones , Hæreses item ac praua dogmata
complectar , quæ errore circunuenti homines toto orbe diffeminarunt; ex quo primùm

humanum genus in terra conditum est ad hodiernum vsque tempus, qui est Valentiniani et Valentis annus XI. Gratiani VII . Atque illa quidem, quæ de Hæresibus , aut Hæresi omni superioribus institutis differere , ac lectoribus proponere aggredimur, sunt à nobis partim doctrina ac lectione cognita , partim auditione percepta, partim etiam auribus ipsis , oculisque subiecta. Ad hæc nonnullarum sectarum origines , cum dogmatibus ipsis accuratè ita ut profecti fumus, tradituros nos esse confidimus: in aliis partem eorū duntaxat attingemus , quæ ab illis ipsis exorta sunt ; quantum quidem vel ex monumentis veterū, vel ex hominum narratione, qui plenissima nobis fidē fecerant, haurire potuimus. Sed in eam tota lucubratione sic incubuimus, non ut per nos ipsos ipōte capefferemus, aut in ea nos argumenta perpera immitteremus, quæ virium nostrarum exiguitatem superant: Neque enim aliunde opus illud quod præ manibus est, aggressi sumus, quàm quòd volente Deo variis locis ac temporibus nostra ad id agendum sollicitata à sapiētibus viris imbecillitas est, imo etiam propemodum coacta. Quorum è numero vos ipsi quoque; Acaci ac Paule veneradi fratres, et honestissimi sacerdotij collegæ, idem à me Propheticiis literis postulastis. Igitur quoniam non sine diuino numine , ex immensa Dei seruorum charitate tot in vnum video collata petitionum suffragia, quod à metam enixè flagitatum est, nullo neque orationis cultu, neque vocum lenociniis, sed simplicibus verbis, rudiq; sermone, certissima tamen omnium quæ proponenda sunt fide , initium dicendi faciam.

II. Ancak, herhangi bir soru için, bunların hepsinin kendi icatlarımızla bulunduğumuz, bu dehanın gücüyle araştırabildiğimiz şeyler olduğunu akıllarında tutmalarını isterim: Yoksa dünyadaki her şeyin bir incelemesi bu eserde sunulmayabilir. Çünkü bunlar ne sözle ölçülebilir ne de sayıca kavranabilir: ve insan gücünün kavrayışını aştıkları gibi, hepsi yalnızca Rab tarafından görülür ve bilinir. Ancak kuruluşumuzun nedeni budur ki, insan ırkının yeryüzünde ilk yaratıldığı zamandan, Valentinianus ve Valens'in <<Valentiniani et Valentis>> on birinci yılı olan günümüze kadar, insanların hem inanç hem de inançsızlık iddialarını, sapkınlıkları ve sahte dogmaları kucaklayabileyim. Gratianus VII. <<Gratiani VII>> Nitekim, okuyucularımıza sapkınlıklar veya her şeyden önce sapkınlıklar hakkında tartışmayı ve önermeyi üstlendiğimiz şeyler, kısmen öğreti ve okuma yoluyla, kısmen duyarak, kısmen de kendi kulaklarımız ve gözlerimizle öğreniyoruz. Bu mezheplerden bazılarının kökenlerini, dogmalarıyla birlikte, iddia ettiğimiz kadar doğru bir şekilde aktarabileceğimize inanıyoruz; bazılarında ise, onlardan kaynaklanan bir kısmına değineceğiz; kadimlerin anıtlarından veya bize en büyük sadakati gösteren kişilerin anlatımlarından çıkarabildiğimiz kadarıyla. Ancak kendimizi bu bütünsel tefekküre adadık; bunu kendi başımıza hafife almamak veya ona gücümüzün yetmeyeceği sahte argümanlar sokmamak için değil. Çünkü elimizdeki işin, Tanrı'nın iradesiyle çeşitli yerlerde ve zamanlarda bilge kişiler tarafından istenmiş, hatta neredeyse zorunlu kılınmış olmasından başka hiçbir kaynak tarafından saldırıya uğramadık. Siz, saygıdeğer kardeşler ve rahipliğin en saygıdeğer meslektaşları olan Akakius ve Pavlus <<Acaci ac Paule>> da benden peygamberlik mektuplarıyla aynı şeyi talep ettiniz. Bu nedenle, Tanrı'nın hizmetkârlarının engin sevgisinden dolayı, bu kadar çok dilekçenin bir araya toplandığını ve hedeften içtenlikle talep edildiğini gördüğümünden, ibadetle dua ederek veya övgü dolu sözlerle değil, basit sözcüklerle, kaba bir dille, ancak önerilecek her şeye en kesin inançla konuşmaya başlayacağım.

III . Ac Nicander quidem Poëtade serpentium ac reptiliū natura disseruit. Alii verò scriptores de radicum herbarumque viribus commentarios ediderunt , ut Dioscorides Herbarius , et Pamphilus , ac Mithridates Rex , et Callisthenes , ac Philo , nec non et Iolaus Bithynus et Heraclides Tarantinus , et Crateuas Herbarius, et Andreas ac Baffus Tylus, et Niceratus, ac

Petronius Niger , et Diodotus, alique nonnulli. Quorum exemplo nos Hærefeon radices, et opiniones patefacere conabimur , non vt fraudi lectoribus ifta fint : sed quemadmodum quos proximè commemorauī Scriptores , non vt malum indicarent ifta tradiderunt, sed vt humanum sibi genus caueret, ac securitati suæ consuleret, dumis quæ perniciosa , ac lethalia forent cognitis, opitulante Deo aduersus hæc munire fe , ac declinare possent , sibique prouiderent ipsi, nec cum noxiis illis rebus experiri vellent. Atque vt omnium in gratiam qui in serpentes incurrissent, aut quaquomodo perniciem ab iis contracsissent , siue pestifero quoda afflatu , siue morsu, siue aspectu deniq; ipso vitati, iidem illi qui in eiusmodi lucubrationes incubuerant contra illaru virus quaeda ex radicibus atq; herbis remedia copararunt: sic nos eiusdē instituti opus istud cum eorū quos ante dixi, tū vestro, fratres cariffimi, hortatu suscepimus, vt exitialium ferpétum, ac beftiarum molestas species, ac lethiferos morsus explicaremus. In quo quidem hoc vnà præftabimus, vt aduersus illa quicquid in nobis litum erit , paucis, vno fcilicet atque altero verbo, velut Antidotu opponamus , quò et illorum venena propulfemus : et secundum Deum, quemlibet, qui vel sponte vel inuitus in Haeretica illa dogmata , velut serpentum virus inciderit , fi quidem velit ipse, liberare possimus.

III. Nikander, Şair'de yılanların ve sürüngenlerin doğasını ele almıştır. Ancak Dioscorides Herbarius, Pamphilus, Kral Mithridates, Kallisthenes, Philo, ayrıca Bithynia'lı Iolaus, Tarentumlu Heraklides, Crateuas Herbarius, Andreas, Bassus Tylius, Niceratus, Petronius Niger, Diodotus ve diğerleri gibi başka yazarlar da köklerin ve otların güçleri üzerine yorumlar yayınlamışlardır. Onların örnekleri üzerinden sapkınlığımızın ve görüşlerimizin kökenlerini ortaya koymaya çalışacağız; okuyucularımızı aldatmak için değil: tıpkı az önce bahsettiğim yazarların bunları kötülüğe işaret etmek için aktarmadıkları gibi, insan ırkı bunlardan sakınsın ve kendi güvenliklerini sağlasın, bunların zararlı ve ölümcül olduğunu bilsin, Tanrı'nın yardımıyla bu şeylere karşı kendilerini güçlendirsınlar, bunlardan kaçınınsınlar, kendilerine baksınlar ve bu zararlı şeyleri denemek istemesinler diye. Ve yılanlarla karşılaşan veya herhangi bir şekilde, ister vebalı bir nefesle, ister bir ısırıkla, ister onları görerek, onlardan felakete uğrayan herkesin yararına; bu virüse karşı bu tür spekülasyonlara kapılmış olanlar, bazıları köklerinden veya bitkilerden; otlardan çareler hazırladılar: böylece biz de, daha önce bahsettiğim kişilerle birlikte, sevgili kardeşlerinizin teşvikiyle, onun enstitüsünün bu çalışmasını üstlendik; böylece ölümcül yılanların ve hayvanların sorunlu türlerini ve ölümcül ısırıklarını açıklayabiliriz. Ve gerçekten de şunu yapacağız: İçimizde onlara karşı ne yapılırsa yapılsın, birkaç kelimeyle, yani bir kelimeyle ve diğer kelimeyle, panzehir olarak, zehirlerini dışarı atabilmek için karşı koyabiliriz: ve Tanrı'ya göre, eğer isterse yılanların zehri gibi, bu sapkın dogmalara gönüllü veya istemsiz olarak düşen herkesi özgürleştirebiliriz.

III . Etenim Adamus initio rerum omnium VI die de terra formatus, afflatu Dei vitali spiritu perfusus est. Neque enim, vt nonnullis placet, quinta die inchoatus , sexta demum absolutus est : quod qui asserunt magnoperè falluntur. Tum verò simplex atque integer erat , neque altero quopiam nomine , aut opinione , ac sententia , aut disparis vitæ appellatione censebatur; nec aliudquam Adami vocabulum ei impositum erat, quod homine inter pretatur. Ex ipsomet porrò similis ei mulier , eodem inquam è corpore, atque ex eodem afflatu procreata; liberi vtriusq; fexus geniti sunt. Cumque annos vixisset DCCCCXXX <<930>>. ex hac vita discessit. Adami filius Sethus extitit, huius Enos ; ac deinceps Cainanus, Malaleelus et Jaredus. Hinc, vt à maioribus accepimus, fraus ac scelus in orbē terraru grassari coepit, quod primum ab Adami contumacia natum, inde Caini parricidio corroboratum fuerat. Iaredi vero tempore ac deinceps postea veneficia , malae artes ,

petulantia, adulteria, atque improbitas omnis erupit. Nec du tamé diuersa vlla erat opinio, neq dogma contrariú, sed vna duntaxat lingua, perinde ac genus vnú sub idem tempus in terra diffipatum. Post hæc Jaredus Enochum filiú habuit, qui Deo gratus fuit; neque inuentus est. Hunc enim transtulit Deus, nec morté obiit. Enochi filius Mathufalas fuit : qui Lamechum genuit : Lamechus Noemum. Sub quo diuina tandem iustitia eluuione aquarum in mundum immiffa genus animantium omne funditus extinxit. Vnus in Arca Noemus Dei iussu seruatus est, vtpote eidem acceptus, et cumprimis apud illum graciosus: hic inquá, cum tribus liberis, Semo, Chamo, ac Iapheto, nec non et vxore tam sua quam filiorum ereptus est; adeò vt octo non amplius capita ab hoc diluuio in Arca seruata fuerint; itemque ex omni bestiarum, et animantium genere, velut pecudum, et aliorum eiuſmodi, ad reſtitueda poſtmodum in integrum omnia, ex nonnullis duo ex aliis septena liberata ſint. Hoc modo decima tranſacta generatio eſt anno ab orbe condito **CICICICCLXII**. Inde ceſſante diluuio penes Noemum cum familia ſua reſederunt generis humani reliquiæ: cum nulla adhuc eſſet dogmatum varietas, nec vlla gens ab alia diſcreparet, nullú Hæreſis nomen, idololatria nulla vſpam eſſet. Et quoniam ſuo quiſque arbitrio vitam inſtituebat: (Neque enim vna lex omnibus adhuc præſcripta fuerat, ſed vnusquiſque legis ſibi vicem præſtabat, atque ex voluntate ſua degebat; pro eo ac Barbariſimi, aliorumque eiſmodi appellationibus vſus eſt Apoſtolus cùm ita loquitur: In Chriſto Ieſu neque Barbarus, neque Scythia, neque Graecus, neque Iudæus eſt: illorum temporum ſtatus, qui ſub X. generationibus fuit, Barbariſmi voce cognominatus eſt. Poſt diluuium cùm in Ararati montibus, Armeniam inter et Gardyeos in Lubare colle Noemi Arca conſtitiſſet, illic prima hominum ſecundum diluuium habitatio fuit. Ibidemque Noemus Propheta vitem conſeuit, ac domicilium cõſtituit. Cuius liberis (hunc enim ipſum generare deſiſſe ſacrę literæ ſignificant) filii ac nepotes ad V. vsque generationem nati ſunt, ad annos ſcilicet **ICCLIX**. præter Semum. Cuius vnus prolem deinceps commemorabimus. Igitur Semus Arphaxadum genuit. Iſte Cainam. Cainas Salam; Salas Eberum. Hic Phalerum.

III. Çünkü Adem, her ſeyin baſlangıcında, altıncı günde topraktan yaratıldı ve Tanrı'nın nefesiyle Tanrı'nın yaſamsal ruhuyla dolduruldu. Çünkü bazılarının iddia ettiği gibi, beſinci günde baſlayıp altıncı günde tamamlanmadı: Bunu iddia edenler büyük bir yanlgı içindedirler. O zamanlar gerçekten baſit ve bütündü ve baſka hiçbir ad, görüş, düşünce veya farklı bir yaſam unvanıyla değerlendirilmedi; ayrıca, bizim insana verdiğimiz baſka bir Adem adı da ona empoze edilmedi. Ondan da, aynı bedenden ve aynı nefesten yaratılmıſ, ona benzer bir kadın geldi; her iki cinsiyetten de çocuklar doğdu. Ve 930 yıl yaſadıktan sonra <<930>>. Bu hayattan ayrıldı. Adem'in oğlu Ŗit doğdu ve onun oğlu Enoſ; ve sonradan Kenan, Mahalaleel ve Yared. Böylece, atalarımızdan aldığımız gibi, hile ve kötölük dünyaya yayılmaya baſladı. Bu ilk önce Adem'in inatçılığından doğdu, sonra da Kabil'in cinayetiyle güçlendi. Fakat Yared zamanında ve sonrasında büyücölük, kötü sanatlar, huysuzluk, zina ve her türlü kötölük ortaya çıktı. Böylesine farklı bir görüş veya karſıt bir öğreti yoktu; sadece tek bir dil vardı, tıpkı aynı anda yeryüzüne dađılmıſ bir ırk gibi. Bundan sonra Yared'in Tanrı'yı hoſnut eden bir oğlu oldu, Hanok; ama bulunamadı. Çünkü Tanrı onu baſka bir yere taſıdı ve ölmedi. Hanok'un oğlu Metuſelah'tı: Lemek'i doğurdu; Lemek, Nuh'u doğurdu. Onun altında ilahi adalet sonunda, suların yıkanmasıyla dünyaya aktı ve tüm canlı ırkını tamamen yok etti. Bir Nuh, Tanrı'nın emriyle Gemi'de kurtuldu, çünkü onun tarafından kabul edilmiſti ve özellikle hoſuna gitmiſti: o da üç çocuğu Sam, Ham ve Yafet ile karısı ve çocuklarıyla birlikte kurtuldu; öyle ki, bu tufandan Gemi'de sadece sekiz baſ kurtuldu; ve aynı ſekilde, sığırlar ve benzeri ſeyler gibi her türlü hayvan ve hayvandan, hepsini orijinal durumlarına döndürmek için, bazıları iki, bazıları yedi kurtuldu. Böylece onuncu nesil,

dünyanın yaratılışından **CICICCCCLXII** yılında geçti. O zamandan beri, tufan durduğunda, insan ırkının kalıntıları Nuh ve ailesiyle birlikte yerleşti: henüz dogmaların çeşitliliği olmadığı ve hiçbir ulus diğerinden farklı olmadığı için, hiçbir yerde sapkınlık adı, putperestlik adı yoktu. Ve herkes kendi hayatını kurduğundan beri: (Çünkü henüz herkes için belirlenmiş tek bir yasa yoktu, ama herkes yasanın yerine geçti ve kendi isteğine göre yaşadı; bunun ve Barbarlık ve diğer bu tür adlandırmaların için, Havari şu şekilde konuştuğunda kullanılır: Mesih İsa'da ne Barbar, ne İskit, ne Yunan, ne de Yahudi vardır: onuncu nesil altındaki o zamanların durumu Barbarlık adıyla anılır. Tufandan sonra, Gardyeos ile Lubare tepesi arasındaki Ermenistan'ın Ararat dağlarında, Nuh'un Gemisi durduğunda, tufandan sonra insanların ilk yerleşimi vardı. Ve orada Peygamber Nuh bir asma dikti ve bir mesken inşa etti. Çocuklarından (kutsal mektuplar kendisinin doğurmayı bıraktığını gösteriyor) beşinci nesile, yani **ICCLIX** yıllarına kadar oğulları ve torunları doğdu. Şem hariç. Onun soyundan birinden daha sonra bahsedeceğiz. Bu nedenle Şem doğurdu Arpakşat. Kabil'i doğurdu. Kabil, Selam'ı doğurdu; Selam, Eber'i doğurdu. Bu da Falerum'u doğurdu.

V . Nulla per id tempus in terris Hæresis ; opinionum nulla diffentio; cum vniuerfi fola hominis appellatione censerentur; la bio vno, vnaque lingua præditi. Pietas porrò atque impietas sola erat naturae lege, aut uniuscuiusque ad naturam accommodata voluntate definita , nec dum error emerferat siue disciplina comparatus , siue monimentis scriptorum traditus. Neque igitur Iudaismus , neque alia vlla Secta prodierat : sed , vt ita dicam , illa eadem obtinebat quæ hodic in fancta Dei Ecclesia ac Catholica perseuerat fides, quæ cum ab ipsis rerum primordiis viguisset rursus est postea patefacta. Etenim si quis ifta folo veritatis studio impulsus velit expendere, no dubitabit fanctam atque Catholicam Ecclesia primam omnium extitisse, dummodo İcopū ipsum cõsideret. Adam enim hominum princeps à Deo cõditus non circuncisus, sed præputio præditus fuit. Neque tamen idola propterea coluit , et Deū Patrem cū Filio, ac Spiritu fancto vt pote Propheta cognouit. Quamobrè quòd circúcifione Caruit, Iudeus esse no potuit: idololatra vero minimè fuit, cum neq; simulacra, neq; alia idgenus adoraret. Fuit enim ille Propheta, et hoc Filio à Patre dictū esse sciebat, Faciamus homine. Quidnam igitur erat? Omninò neq; circuncisus, neq. idolis addictus Chrifianę religionis imagine referebat. Par idéque de Abele, Setho, Enos, Enoch, Mathufala, Noemo , Hebere ad Abraha vfq; iudiciū esse debet. Tum enim religio perinde atq. impietas , fides ite et infidelitas hominū genus occupabat. Quarū fides Christianæ lectæ speciem adumbrabat; infidelitas impietatis ac sceleris erat notis insignita, ea déq; ab naturę lege diffidebat. Atque hic rerum İtatus ad illud vsq; tépus, quod modo significauimus, deinceps perductus est. Cæterú quinta post diluuiū ætate, cum à tribus Noemi filiis propagari genus hominū cõpiffet, continuata sobolis fucceffione , duo ac feptuaginta numero velut Principes ac İtirpis capita prodierunt. İi cum logius proceffiffent, et à monte Lubar, Armeniæque finibus, hoc est regione Ararat vltiora peragrassent , Senaaris in capum delati sunt , quem locum sibi ipsi delegerunt. Cæterum Senaar hodie in Persarum regione İta est , quam olim Assyrii tenuerant. Igitur cum in eo loco confiliū habuissent, de Turri vrbeq; illic extruenda inter fe İtatuunt. Qui omnes quòd ab Europæ propinquo tractu in Asiæ interiora penetrassent insequéti tempore Scytharum cognomen adepti sunt. Ergo illi Turrim et Babylonem ædificant. Sed Diuino numini de infana illa molitione displicuit. Ideóque diffipatis illorum linguis feptuaginta duas ,ex vna fecit, pro hominum numero , qui illo tempore repertus est. Vnde et Meropes à vocis diuisione nuncupati . Turris ipfa denique ventorum impetu disiecta. Secundum hæc illi per vniuerfum orbem dextra ac sinistra difperfi, alii eò rediere vnde disceserant; alii longius ad Orientem progressi sunt. In Africam nonnulli peruenerunt. Quòd si quis ifta diligentiùs indagare voluerit, quò illorum quifque İt profectus quámue sortitò ex omnibus regionem occuparit ,

facilè deprehendet. Ita Miftrem in Ægypti poffeffionem inuadit , Chus Æthiopiam obtinet. Plus Axumiticum tractum. Rhegma, Sabacatha, Thoüdim et Elud Garamorum in regione constiterunt.

V. O zamanlar topraklarda hiçbir sapkınlık, hiçbir görüş ayrılığı yoktu; çünkü herkes tek bir insan olarak kabul ediliyordu; tek bir dil ve tek bir dille donatılmışlardı. Dahası, dindarlık ve dindarlık yalnızca doğa yasası veya doğaya uyum sağlamış her insanın iradesiyle belirleniyordu ve ne bir hata ortaya çıkmış, ne disiplinle hazırlanmış, ne de Kutsal Yazıların anıtları tarafından aktarılmıştı. Dolayısıyla ne Yahudilik ne de başka bir mezhep ortaya çıkmamıştı: ama, deyim yerindeyse, Tanrı'nın kutsal ve Katolik Kilisesi'nde bugün de varlığını sürdüren aynı inanç hüküm sürüyordu; bu kilise, en başından beri gelişip daha sonra tekrar ortaya çıktı. Zira, yalnızca bu hakikat araştırmasıyla yönlendirilen biri, onu incelemek isterse, kutsal ve Katolik Kilise'nin her şeyden önce var olduğundan şüphe duymaz; yeter ki bunu hedefi olarak görsün. Çünkü insanların prensi Adem, Tanrı tarafından sünnet edilmemiş, sünnet derisi ile donatılmıştı. **Ancak bu nedenle putlara tapmadı ve Tanrı Baba'yı, bir peygamberin yapabileceği gibi, Oğul ve Kutsal Ruh'la birlikte biliyordu.** Dolayısıyla, sünnetsiz olduğu için Yahudi olamazdı: aslında putperestliğin en hafif tabiriyle, putperestti, çünkü bu tür putlara veya başka şeylere tapmıyordu. Çünkü bir Peygamberdi ve Baba'nın bu Oğul'a, "Haydi, insan yapalım" dediğini biliyordu. Öyleyse o neydi? Hiç sünnetli değildi ve putlara düşkün değildi, Hristiyan dininin suretine atıfta bulunuyordu. Aynı fikir Habil, Şit, Enos, Hanok, Metuşelah, Nuh, Eber İbrahim vb. için de geçerli olmalıydı. Çünkü o zamanlar din aynı zamanda dinsizlik, iman ve inançsızlıkla da insan ırkını meşgul ediyordu. Bu iman, Hristiyan mezhebinin türünü haber veriyordu; imansızlık, dinsizlik ve suçun izleriyle damgalanmıştı ve bu nedenle doğa yasasına aykırıydı. Ve bu durum, daha sonra az önce belirttiğimiz zamana getirildi. Ancak tufandan sonraki beşinci çağda, insan ırkı Naomi'nin üç oğlundan türemeye başladığında, soy silsilesi devam etti ve soyağacının önderleri ve prensleri olarak yetmiş iki kişi ortaya çıktı. İlerlediklerinde ve Lubar Dağı'nı ve Ermenistan sınırını, yani Ağrı'nın uzak bölgesini geçtiklerinde, kendileri için seçtikleri Şinar Burnu'na getirildiler. **Ancak Şinar, şimdi Asurluların eskiden elinde tuttuğu Pers bölgesinde bulunuyor. Bu nedenle, orada bir anlaşmazlık çıkınca, aralarında bir Kuleler şehri inşa etmeye karar verdiler. Yakın Avrupa bölgesinden Asya'nın içlerine kadar ilerleyen herkes, zamanla İskit soyadını aldı. Bu nedenle Kule'yi ve Babil'i inşa ettiler.** ¹ Ancak İlahi Tanrı bu çılgınca girişimden hoşnut değildi. Bu nedenle, dillerini dağıttıktan sonra, o sırada bulunan adam sayısına göre bir dilden yetmiş iki dil çıkardı. Sesin bölünmesinden dolayı Meropes adı da buradan geldi. Kulenin kendisi sonunda rüzgarların gücüyle dağıldı. Bundan sonra, dünyanın dört bir yanına sağa sola dağıldılar; bazıları ayrıldıkları yerden geri döndüler; diğerleri Doğu'ya doğru ilerlediler. Bazıları Afrika'ya ulaştı. Ve eğer biri bu konuları daha dikkatli bir şekilde araştırmak isterse, hangilerinin ayrıldığını ve kura ile hangi bölgeyi işgal ettiğini kolayca bulabilir. Böylece Mithras Mısır'ı işgal etti ve Chu Etiyopya'yı aldı. Aksum bölgesi. Garamoslu Rhegma, Sabacatha, Thoüdim ve Elud bölgede bulunuyordu.

¹ Bahsettiği, Arkeoloji çalışmalarında ki: DEMİR ÇAĞINDA ANADOLUDAKİ ARAMİLERİN POLİTİK COĞRAFYASI. Nurgül YILDIRIM: Unqi M.Ö. 745 yılında Asur tahtına çıkan III. Tiglat-Pileser'in, M.Ö. 738'de Urartular'ın güneyde egemenlik kurma çabalarını engellemek için gerçekleştirdiği seferinde geçmiş ve bu kayıta kral, Unqi bölgesini tamamen ele geçirdiğini belirtmiştir.³⁶ Bu bölgede yaşanılması olası herhangi bir isyan hareketini önlemek amacıyla da Unqi Krallığı'nı dört politik yapıya bölmüştür. Bu yapılar Unqi, Santal, Yaudi ve Patin olarak belirtilmiştir.

VI. Verum ne diutiùs quam neceffe fit in huius operis præfatione commoremur , noftrum nos ad infitutum referemus , atque inchoatam originum successionem denuò pertexemus. Igitur

inter Heberis, ac Phaleci tempora, cū et ædificata Turris, et prima omnium vrbs post diluuium effet excitata, in ipſa operis extrucone prima hominum coitio ac Tyrannicus dominatus authore Nembroth constitutus est. Primus iste regnum obtinuit, Chusi Æthiopis filius, ex quo natus Assur : Qui Orechi, Arphale, et Chalanne regnum exercuit. Quin et Thiras urbem condidit, et Thobelem, et Lobum in Assyria. Græci Zoroastrem hunc fuisse memorant. Qui Orientis interiora penetrans Bactrorum oppidum erexit. Indèque omnia, quæ in orbem inuecta sunt scelera, propagata dicuntur. Siquidem malę artes, Astrologia videlicet ac Magia authore illo repertæ sunt. Id quod Zoroastri à nonnullis tribuitur : Reuera ad Nembroth Gigantis tempora pertinere putandum est. Quanquam inter vtrumque non multum tempus interiectum est. Sed iis omissis Phalec Rhagam genuit, Huius filius Seruch fuit, quod nomen prouocationem significat. Hoc vero tempore idololatriæ inter homines, ac gentilium superſtitionis initium est factum, quemadmodum à maioribus accepimus. Tametsi nondum ad simulacra cælatofque lapides, aut ligna, aut argenteas aureasque ſtatuas alteriusve materiæ superſtitioſus ille cultus adhæferat; nec aliud præter colores, atque eſſigies erat, in quo hominu mentes nouū per ſefe nequitia genus excogitarent, ac ſponte ſua, proprióq. animi ac rationis impetu pro honeſtate ſibi ſcleris turpitudine adſciſceret. Sed vt ad inſtitutu redeam, Serucho natus est Nachor; ab eo Tharra genitus eſt. Ex quo tẽpore ſimulacra primũ ex argilla, figlinoq. opere reperta ſunt; artifice Tharra : adquem ter mille circiter et trecentorũ ac triginta duorum annorũ ſpatio ad vsq. vicesima ætatem humane generis tẽpora propagata ſunt. Nec in tanto hominum numero vllus adhuc filius ante Parẽtem obierat: ſed ſuperſtitibus relictis liberis Patres ex hac vita migrabant. Nam quod Abelẽ obicere quiſpia poſſet nequaqua procedit, cum is violeta morte præreptus fuerit. Poſteaqua vero Tharra figlina arte Deum velut æmulo quodam oppoſito prouocare cœpit, digna factis ſuis mercedem reportauit, cū et ipſe filii ſui iactura viciffim quodammodo prouocatus eſt. Quod quidẽ Dei conſilium admirans ſcriptura nominatim his verbis expreſſit: Et mortuus eſt Arran coram Tharra patre in terra natiuitatis ſuae.

VI. Ancak bu eſerin öñsözünde gereğinden fazla durmamak için, kuruma atıfta bulunacak ve bir kez daha kökenlerin ardışıklığını izleyeceğiz. Dolayısıyla, Heber ve Peleg zamanları arasında, Kule'nin inſa edildiğ ve tufanın yükselmesinden sonra tüm ſehirlerin ilkinin kurulduğ dönemde, bu eſerin inſasında ilk inſan meclisi ve zalim yönetim, eſerin yazarı Nimbroth tarafından kurulmuştur. Krallığı ilk ele geçiren, Etiyopyalı Kuş'nin oğluydu; ondan Asur doğmuştı: Oreş, Arfale ve Şalanne krallıklarını yönetmişti. Ayrıca Asur'da Thiras, Thobel ve Lob ſehirlerini de kurmuştı. Yunanlılar bu Zerdüş'tü hatırlarlar. Doğu'nun içlerine nüfuz ederek Baktriyalıların kasabasını kurmuştur. Dünyaya giren her ſeyin oradan yayıldığı söylenir. Nitekim kötü sanatlar, yani Astroloji ve Büyü, bu yazar tarafından keşfedilmiştir. Bazıları tarafından Zerdüş'te atfedilen ſeyin, Dev Nimbroth zamanlarına ait olduğı düşünölmelidir. İkisi arasında çok fazla zaman geçmemiş olsa da, Peleg bunları bir kenara bırakarak, oğlu kışkırtma anlamına gelen Seruh olan Rhagam'ı doğurdu. Bu dönemde inſanlar arasında putperestlik ve atalarımızdan aldığımız gibi, Yahudi olmayanların batıl inançları başladı. Gerçi bu batıl inanç henüz putlara, oyma taşlara, tahtaya, gümüş ve altın heykellere veya diğ malzemelere bağı değildi; ayrıca, inſanların zihinlerinin kendiliğinden yeni bir tür kötölük tasarlayacağı ve kendi dürtüleriyle, kendi zihinlerinin ve akıllarının dürtüleriyle, dürüstlük yerine suçun çirkinliğini kendilerine bağlayacakları renkler ve zorunluluklar dışında hiçbir ſey yoktu. Ancak kuruma geri dönersek, Seruh'tan Nahor doğdu; ondan Tharra doğdu. Bu zamandan itibaren ilk kez kilden, çanak-çömlektten putlar yapıldı. Zanaatkâr Tharra: ve inſan ırkının yirminci yaşına kadar yaklaşık üç bin üç yüz otuz iki yıl boyunca, zaman yayıldı. Bu kadar çok inſanda, Parét'ten önce henüz hiçbir oğul ölmemişti:

ama babalar, çocuklarını bırakarak bu hayattan ayrıldılar. Çünkü Habil'e itiraz eden herkes, şiddetli bir ölümle karşı karşıya kaldığında boşunaydı. Ancak daha sonra, çömlekçinin sanatı Tharra, Tanrı'yı belli bir rakibe karşıymış gibi kışkırtmaya başladı ve kendisi de oğlunun kaybıyla kışkırtıldığında, yaptıklarının karşılığını aldı. **Tanrı'nın planına hayranlık duyan hangisi, kutsal kitapta özellikle şu sözlerle ifade edildi: Ve Arran, doğduğu ülkede babası Tharra'nın önünde öldü.** ¹

¹ Bugünkü İncilde bu Ayet mevcut değildir.

VII. Hucusq; Scythica quædã successio, appellatióq; manfit. Nulla vero adhuc hæresis erat, nec vllú aliud commentum præter idololatria irrepserat. Postea vero infelices Tyranos, aut præftigiatóres, qui incantationibus suis ac fallaciis totú orbem deceperat, diuinis honoribus cófecrarút, eorumq; monumenta venerati funt. Inde longo pòst tempore Saturnu et louem, Opem, ac lunone, ceterosq; horum affeclas. Tum Acinace Sarmatę Scythici generis pro Deo colere cœperunt, vt et Odrysum, à quo Thraces oriundi; indidemque et Phrygú genus originé accepit: ex quo etia accidit vt à Thera, qui in illa Turris ædificatione natus eft, Thracum appellatio deducta sit. Deinceps errore in humanú genus introducto, ad illú vsq; que attigimus terminu, deprauatiora in dies sunt reuoluta tépora. Hinc omnis illa Scriptorú atq; Hiftoricorú nata copia, qui ab Ægyptioru fabulosis superstitionib vniuersa mutuati funt. Vnde et maleficia Magicæq; artes exortæ. Ea porro omnia tū à Cecropis ætate translata sunt in Græciam. Per illud tempus Ninus ac Semiramis Assyriis imperabant. Quorum æqualis Abraam fuit: Apud Ægyptios verò decima octaua Dynastia præerat. Soliq. tüm ex omnib. populis Sicyonii Regio dominatu continebantur cuius initium ab Europa profectum est.

VII. O zamana kadar İskit soyundan gelen bu isim varlığını sürdürdü. Ancak henüz bir sapkınlık yoktu ve putperestlikten başka bir yorum da ortaya çıkmamıştı. Ancak daha sonra, tüm dünyayı büyülerini ve yanılgılarıyla aldatan talihsiz Tiranlar veya büyücüler ilahi onurlarla kutsandı ve anıtlarına hürmet edildi. **O zamandan beri, uzun bir süre boyunca Satürn ve Jüpiter, Opus ve Juno ve onların soyundan gelen diğer tanrılar. Sonra İskit soyundan Sarmatlar, Acinax'a ve Trakyalıların kökeni olan Odrys'e tanrı olarak tapmaya başladılar; ve Frigya soyunun kökeni de aynı yerden geldi:** Trakyalı isminin de Kule'nin o binasında doğan Thera'dan türetildiği tesadüf değildi. Sonra, yanlışlıkla insan ırkına sokulan, şu anki terimimize göre, zamanlar günlere göre daha da bozuldu. Böylece, her yerdeki efsanevi batıl inançları Mısırlılardan ödünç alan yazar ve tarihçi kalabalığı ortaya çıktı. Cadılık ve büyücülük de buradan doğdu. Tüm bunlar, Kekrops döneminden itibaren Yunanistan'a aktarıldı. O dönemde Asurlular Ninus ve Semiramis tarafından yönetiliyordu. İbrahim de onların dengiydi. Ancak Mısırlılar arasında on sekizinci hanedan hüküm sürüyordu. Ancak o zaman, tüm halklar, kökeni Avrupa'ya dayanan Sikyon Krallığı'nın egemenliği altındaydı.

VIII. Pòst hæc eâdem qua Catholicam et Apostolicam Ecclesiam figurâ, notaque Abraamú eligit Deus, virum in præputio fidelé, ac religione pietateque perfectissimú, atq, vt scientia Prophetis parem, sic ad Euangelicam disciplinã vitæ instituto prouectú. Erat tum domi Patrem obferuas, cū Dei oraculo vocatus domesticis renunciauit, et eum à quo vocatus erat, secutus est; quemadmodum Petrus, Andreas, Iacobus et Ioannes postea fecerunt. Ac ne denuò sim longior, paucis omnia complectar. Cum igitur ad nonagesimú nonum étatis annu Patriarcha ille peruenisset, de Circuncisione à Deo responsum accepit. Inde Iudaismi nota post Gentilem superstitione origine habuit. Agebatur tum annus mundi vnus et tricesimus supra ter, millesimú ac quadringentesimum, Aetate ab orbe codito altera et vicesima, cū

Iudaismus effloruit. Nam à diluuio ad turris ædificationem, ac Seruchum Scythicū viuedi inftitutum tenuit. A Serucho ad Abraamum, et in hanc vsque diem Gentilis superstito. Porro nulla adhuc ab Abraamo lecta cognomen adepta fuerat. Sedii duntaxat, qui eiusdē religionis appellatione continebatur Abraamitæ ab eodē Patriarcha dicebatur. Hic enim octo liberos habuit; ex quibus vnus Isaac heres inftitutus est; quod et pietati deditus vitam fua ex Patris fentétia moderaretur, et fsingulari Dei promissione eidē fuisset parenti cocelfus. Ante quem Ismaelem ex Agar ancilla suscepit. Sed et Chetura fex illi postea peperit . Qui omnes per felice Arabia difperfi funt. Zembranfcilicet, Iezan, Iefboe, Soue, Emmade , et Madian , vna cum Ancillae filio, quem Ismaele vocatum esse paulo ante dixim. Sed hic postremus delecto in solitudine ad habitandū loco Phares condidit; liberofq. numero duodecim suscepit : à quibus Agarenoru , siue Ismaelitaru , qui hadie Saraceni dicuntur; Tribus propagatæ sunt. At Isaaco duo nati sunt filii, Esaū et Iacob. Quo tempore veræ pietatis, religionifq; cultoribus Abraamitarum, et Isacidarum nomen attributū eft. Poft hæc Efaū in Idumæam discedens , (est hæc regio Chananæoru tractui ad Meridie et Oriente obuerfa) in Seïre monte domicilium collocat, ibique oppidum Edom cõstituit. Cuius liberi perpetua fucceffione in Idumæa dominati sunt, indeq ; Principes Edom appellabatur. Ex qua stirpesi Abraamū è ferie fuftuleris, et ab Isaaco cœperis , quintus ordine Iob numerandus venit. Etenim Isaacus Esaū filiū habuit, ab hoc Raguel, á Raguele Zara genitus est. Hic verò Iobi pater extitit, qui cū antea locab diceretur paulò ante calamitatem illam Iobus alio nomine vocatus est. Per illud vero tempus Circuncisionis ritus obtinebat. Cæterū Iacob Efaū fratris iram metuens de parentū confilio in Mesopotamiam Phadan profugus cõceffit, vltra Mefopotamiæ partem alteram, quæ Sufoba nominatur. Vnde quatuor è cognata familia coniuges duxit, e quibus duodecim liberos Patriarchas suscepit. Cumque in Chananæam ad parentes suos Isaac et Rebeccam postliminio rediret, vifum ei quoddam haud procul Iordanis vadis diuinitus oblatum est, ad torrétē Iaboc, vbi Angelorum castra conspexit. Et ecce (inquit) vir quidam cum eo luctabatur a Vespera ad auroram vsque, quem Angelum fuiffe fcriptura fignificat, qui Iacobo benedicens eidem dignitatis nomine Israëlis appellationem indidit. Postea digrediens Iacobus ei loco visionis Dei nomen imposuit, propterea quod qui sibi inter benedicendum dixerat: Nequaquam amplius Vocaberis Iacob; sed Israel tibi nomen erit, idem hoc disertē subiecerat. Quoniam cum Deo contendens præpotens fuisti , etiam contra homines Viribus Valebis. Ab illo deinceps tempore Israëlitæ nuncupati sunt.

VIII. Bu, Tanrı'nın sünnetsiz, dindar, din ve dindarlıkta mükemmel bir adam olan İbrahim örneğinde seçtiği Katolik ve Apostolik Kilise ile aynıdır. Peygamberlerle eşit bilgi sahibi bir adam olarak, İncil'in yaşam disiplinine yönlendirilmiştir. O zamanlar Babasına hizmet etmek için evindeydi ve Tanrı'nın kehanetiyle çağrıldığında, ev halkını terk etti ve çağrıldığı kişiyi izledi; tıpkı Petrus, Andreas, Yakup ve Yuhanna'nın daha sonra yaptığı gibi. Ve tekrar uzatmamak için her şeyi kısaca özetleyeceğim. Dolayısıyla, o Patrik doksan dokuz yaşına geldiğinde, Tanrı'dan Sünnet hakkında bir cevap aldı. Yahudiliğin, Yahudi olmayanların batıl inancına dayanan adı buradan kaynaklanmıştır. O zaman, dünyanın yılı, otuz bir ve otuz üç, bin dört yüz, dünyanın yaratılışından bu yana geçen yirmi ikinci yüzyıl, Yahudiliğin geliştiği yıldır. Tufandan kulenin inşasına ve İskit Seruh'a kadar, İskit piskoposluk kurumunu elinde tuttu. Seruh'tan İbrahim'e ve bugüne kadar Yahudi olmayanlar hayatta kaldı. Dahası, hiçbir mezhep henüz İbrahim'den bir soyadı almamıştı. Sadece dininin unvanında yer alan makam, o Patrik tarafından İbrahim olarak adlandırıldı. Çünkü sekiz çocuğu vardı; bunlardan biri İshak mirasçı olarak atandı; çünkü dindardı ve hayatını Babasının emriyle yönetiyordu ve Tanrı'nın eşsiz vaadiyle babasıyla evlenmişti. Ondan önce, cariyesi Hacer'den İsmail'i gebe bırakmıştı. Ancak Keturah da sonradan ona altı çocuk doğurdu. Hepsi mutlu Arabistan'a

dağılmış durumdalar. Zembran, Jezan, Jesboe, Sue, Emmade ve biri de az önce bahsettiğim cariyenin oğlu İsmail ile birlikte Madian. Fakat bu sonuncusu, çölde yaşamak için bir yer seçtikten sonra, Fares'i kurdu; On iki özgür adam aldı: Bunlardan Agarenler veya İsmaililer, ki burada Sarazenler denir; kabileler çoğaldı. Fakat İshak'ın iki oğlu doğdu, Esav ve Yakup. O sırada gerçek dindarlığın, dinin ve İbrahimogulları ile İshakoğullarının tapınanlarının adı atfedildi. Bundan sonra Esav, İdumea'ya (burası Kenan'ın güney ve doğuya uzanan bölgesidir) giderek Seir Dağı'na yerleşti ve orada Edom kentini kurdu. Çocukları İdumea'da sürekli ardışık olarak hüküm sürdüler, bu nedenle Edom Prensleri olarak adlandırıldı. İbrahim bu soydan seri olarak geldi ve İshak'tan başladı, beşinci sırada sayılacak olan Eyüp'tür. Çünkü İshak'ın bir oğlu vardı, Esav'dan Raguel doğdu ve Raguel'den Zara doğdu. Bu, daha önce Yoab adıyla anılırken başka bir isimle anılan Eyüp'ün babasıydı; felaketten kısa bir süre önce Eyüp başka bir isimle anılırdı. Ancak o sırada sünnet töreninden geçiyordu. Fakat Yakup, anne ve babasının anlaşmazlığı yüzünden kardeşi Esav'ın gazabından korkarak Mezopotamya'nın diğer yakası olan Susoba denilen Paddan'a kaçtı. Oradan akraba bir aileden dört kadınla evlendi ve bu kadınlardan on iki çocuk, yani Atalar, dünyaya getirdi. Ve son anda Kenan'a, anne ve babası İshak ve Rebeka'nın yanına dönerken, Ürdün'ün geçitlerinden çok da uzak olmayan bir yerde, Labok nehrinin kıyısında, meleklerin ordugâhını gördüğü yerde, ilahi bir görüntü kendisine sunuldu. Ve işte (diyor ki) akşamdan şafağa kadar onunla güreşen bir adam vardı; ta ki Kutsal Kitap'ta bir melek olduğu belirtilene kadar. Bu melek, Yakup'u kutsayarak aynı onurla ona İsrail adını verdi. Daha sonra Yakup, ayrılırken, gördüğü görüntü yerine ona Tanrı adını verdi, çünkü onu kutsarken "Artık adın Yakup olmayacak; adın İsrail olacak" diyen kişi, bunu da güzel bir şekilde eklemişti: Tanrı'yla mücadelede güçlü olduğun için, insanlara karşı da gücünle galip geleceksin. O zamandan beri onlara İsraililer deniyordu. ¹

¹ İbrahimin İskit sölü olduğunu söylüyor.

IX. Postquam vero in Ægyptū Iosephus profectus est, ad eum Israel cum vniuersa familia perrexit, cum filiis inquam, ac nepotibus, atque horum omnium vxoribus, reliquaque domo, vt in totū LXX. capita numerata sint. Mansit porrò İbraëlitæ in Ægypto genus ætatu quinque spatio. Siquide Iacobus Leui atque Iudam genuit, cæterofque Patriarchas decem. Leui Caath filium; Iuda Phares fufcepit . Caath Amram genuit, Amram Moysen. At Phares Esrom, Esrom Aram, Ara Aminadab, Aminadab Naasson Mosis tempore. Sic ætate perinde quinta Naaffon ortus eft. At İsrælitæ per mare Rubrum ex Ægypto inter ftupenda prodigia digressi in deserto Sinaítico castra metati sunt. Tum Moysi Dei seruo diuinū oraculum recensere populum iubet, eorumque numerum inire, qui militarem ætatem adepti tractare arma possent, à vicesimo ætatis anno ad quinquagesimum. Quam in descriptionem lex cæta viginti et octo milia ac quingenta capita relata sunt. Atque idem illud tempus fuit, quo apud Græcos İnachus florebat ; cuius İo filia Atthis alias dicta Atticæ regioni de suo nomen imposuit. Ex eadem natus et Bofphorus , cui cognominis vrbs in Euxino mari posita. Sed Ægyptii İlin illam nuncupant, ac pro Dea venerantur. İnachi porrò nomen etiam fluuius quidam sortitus est. Cæterum illinc Græcorum Myfteria religionefq; deriuatę sunt, que apud Ægyptios, Phryges, Phoenices et Babylonios malè antehac excogitata, per Cadmum, et İnachú, qui prius Apis dictus Memphin vrbem condidit , ex Ægypto translata sunt in Græciam. Quinetiam ab Orpheo aliifque nonnullis inuenta varias in Sectas coaluere postmodum : quarum Epicurus, Zeno Stoicus, Pythagoras ac Plato duces atque inuectores fuerunt. Igitur ab illo tempore corroborata deinceps illa superstio ad Imperium vsq; Macedonicum, et Xerxem Persarum Principem, post primum Hierosolymorum excidium . Itemque ad Nabuchodonosoris vfque

captiuitatem, adeoque Darii et Alexandri Macedonis tempora. Tum enim Plato florebat, ac qui Platonem ætate præcessit Pythagoras, et qui post eum vixit Epicurus. Ex illa, vti dixi, occasione Græcorum monimenta propagata sunt. Tum quæ secundum illud tempus celebratæ fuerunt Philosophorum sectæ, eæ tametsi fecum inuicem in eo consentiant, quod errorem propugnant, paremque et eandem Idololatriæ, atque impietatis doctrinam contexant, in illa tamen erroris libidine semetipsas collidunt, ac mutuo repugnant.

IX. Yusuf Mısır'a gittikten sonra, İsraililer bütün aileleriyle, oğulları da dediğim gibi, torunlarıyla, hepsinin karılarıyla ve evin geri kalan üyeleriyle birlikte onun yanına gittiler; böylece toplam yetmiş baş sayıldı. İsrailoğullarının soyu beş yıl Mısır'da kaldı. Böylece Yakup Levi'yi, Yehuda'yı ve diğer on Ata'yı doğurdu. Levi Kehat'ı doğurdu; Yehuda Feris'i doğurdu. Kehat Amram'ı doğurdu, Amram Musa'yı doğurdu. Ve Feris Hesron'u doğurdu, Hesron Aram'ı doğurdu, Ara Aminadab'ı doğurdu, Aminadab Musa zamanında Nahşon'u doğurdu. Böylece Nahşon aynı yaşta, beşinci yılda doğdu. Fakat İsraililer Mısır'dan Kızıldeniz'i geçerek muazzam mucizeler ortasında ayrıldılar ve Sina Çölü'nde kamp kurdular. Sonra Tanrı'nın hizmetkârı Musa'nın ilahi kehaneti, halka bir nüfus sayımı yapmalarını ve askerlik çağına erişip silah kullanabilenlerin yirminci yaştan elli yaşına kadar olan sayılarını kaydetmelerini emreder. Kaydedildiğinde bu sayı yirmi sekiz bin beş yüzdü. Aynı zamanda, İnakus'un Yunanlılar arasında parladığı dönemdi; kızı İo, Atthis olarak da bilinir ve Attika bölgesine adını vermiştir. 1 <<LEICHIVS-REISKIVS:MDCCL-1800, S 399 pdf 439.>> Aynı yerden Boğaziçi doğmuştur ve aynı adı taşıyan bir şehir, Euxine Denizi'nde bulunmaktadır. Ancak Mısırlılar ona İsin der ve ona bir tanrıça olarak taparlar. Ayrıca, bir nehir de İnakus adını almıştır. Ancak Yunanlıların Gizemleri ve dinleri, daha önce Mısırlılar, Frigyalılar, Fenikeliler ve Babilliler arasında kötü bir şekilde tasarlanmış olan ve daha önce Apis adıyla anılan ve Memphis şehrini kuran Kadmos ve İnakus aracılığıyla Mısır'dan Yunanistan'a aktarılan bu kaynaktan türemiştir. Dahası, Orpheus ve bazı başkaları tarafından tanıtıldıktan sonra, daha sonra çeşitli mezheplerde birleşmişlerdir: Epikuros, Stoacı Zenon, Pisagor ve Platon bunların liderleri ve mucitleriydi. Dolayısıyla o zamandan itibaren bu batıl inanç, Makedonya İmparatorluğu'na ve Pers Prensi Kserkses'in Kudüs'ün ilk yıkımından sonrasına kadar güçlendi. Aynı şey Nebukadnezar'ın esaretine ve Darius ile Büyük İskender zamanlarına kadar da geçerliydi. Çünkü o zamanlar Platon, Platon'dan önce yaşamış olan Pisagor ve ondan sonra yaşamış olan Epikuros da gelişmişti. Dediğim gibi, Yunanlıların anıtları o zamandan beri yaygınlaştı. O zamanın meşhur filozof fırkaları, her ne kadar birbirleriyle sapıklığı savunmakta hemfikir olsalar da, aynı zamanda aynı putperestlik ve dinsizlik doktrinini de örseler de, sapıklığın şehveti içinde çatışırlar ve birbirlerini karşılıklı olarak iterler.

1 CONSTANTINI : PORPHYROGENNETI IMPERATORIS CONSTANTINOPOLITANI LIBRI DVO DE CERIMONIIS AVLAÆ BYZANTINAE. PRODEVNT NVNC PRIMVM GRAECE CVM LATINA INTERPRETATIONE ET COMMENTARIIS. CVRARVNT IO. HENRICVSLEICHIVS ET IO. IACOBVS REISKIVS. TOMVS PRIMVS CONTINENS LIBRVM PRIMVM. LIPSIAE. EX OFFICINA LIBRARIA IOANNIS FRIDERICI GLEDITSCHII PROSTAT PARISIIS APVD BRIASSON, LE BRETON, DVRAND ET DAVID L'AINÉ. ANNO MDCCL-1800.

Εἰς τὴν Ἀρχόντιαν τῶν Τούρκων. Βύλλα χρυσῇ δισολδία. Γράμματα Κωνσταντίνου καὶ Ῥωμαίων τῶν φιλοχρίστων Βασιλέων Ῥωμαίων πρὸς τὴν Ἀρχόντιαν τῶν Τούρκων.
Εἰς τὴν Ἀρχόντιαν τῶν Πατζινάκτων. Βύλλα χρυσῇ δισολδία. Γράμματα Κωνσταντίνου καὶ Ῥωμαίων τῶν φιλοχρίστων Βασιλέων Ῥωμαίων πρὸς τὴν Ἀρχόντιαν τῶν Πατζινάκτων.

Ad Archontes Turcarum mittitur bulla aurea bisoldia cum hoc titulo: Literae Constantini et Romani, Christum amantium Imp. Romanorum ad Archontas Turcarum.
Ad Archontes Patzinacorum eadem dirigitur inscriptio, nomine Patzinacorum expresso, et similibus quoque bulla.

Ad Archontes Turcarum mittitur bulla aurea bisoldia cum hoc titulo : Literae Constantini et Romani, Christum amantium Imp. Romanorum ad Archontas Turcarum .

Türk Arkonlarına iki peni değerinde altın bir boğa şu başlıkla gönderilmiştir: Konstantin ve Romalıların, Roma İmparatorluğu'nun İsa aşiğı Türk Arkonlarına Mektupları.

Ad Archontes Patzinacorumn <<Peçenek>> eadem dirigitur infcriptio , nomine Patzinacorum expresso, et similis quoque bulla.

Aynı mektup, Patzinacorum <<Peçenek>> Arkonlarına da hitaben yazılmış, Patzinacorum ismi ve benzer bir boğa da eklenmiştir.

Qvod ad Stoicos pertinet, hæc est de diuinitate illorum opinio. Deumese mentem asserunt, quæ totius aspectabilis molis, cæli nimirum ac terræ cæterarumque rerum velut corporis anima sit. Rursus diuinitatem vnam in plures ac particulares naturas distribuunt, Solem videlicet, Lunam ,ac ftellas, animam, aërem, refque cæteras. Ad hæc animarum exaliis in alia corpora transfusiones ac transitus admittunt. Eas quippe de corpore decedere, ac rurfus ingredi, iterumque gigni ftatuunt : et consceleratum illud dogma quada erroris abundantia contextunt. Cæterum particulam quandam Dei, eandemque immortalem animam effe prædicant. Porticus Princeps, siue Stoicæ sectæ Zeno fuit, de quo varius eft sermo . Nam alii Cleanthis cuiusdam Tyrii filium fuisse putant: alii Cittiensem faciunt ex infula Cypro; quem et Romæ aliquandiu vixiffe narrant; indeque Athenas profectum in Stoa, hoc eft porticu dogmata illa publicè proposuisse. Non desunt qui duos Zenones distinguant , Eleatem , et eum de quo proxime dictum est. Vtunque sit, eadem ab vtrisque decreta profluxerunt. Proindèque materiam æqualem Deo facit alter ille, quemadmodum et Hæreses reliquæ . Tum vero Fati atque originis neceffitate adftruit, cuius legibus temperentur, et afficiantur vniuersa. Igitur quæcumque operis infituti breuitas contra illius nequitiam disputari patitur , ac velut auxiliare medicamentum parari; fed ita nequaquam vt in immenfam molem illud ipfum opus excrescat, hæc, inquam, summam, ne prætermisisse videar, aduersus illum obiiciam : itaque conueniam.

ÜREME SAPKINLIKLARI TARİKATININ ÜÇÜNCÜSÜ OLAN STOİKLER HAKKINDA V.

Stoacılarla gelince, ilahilik hakkındaki görüşleri budur. İlahi zihni, yani tüm görünür kütlenin, yani göklerin, yerin ve diğer şeylerin, bedeninin ruhu olduğunu ileri sürerler. Yine, bir ilahiliği çeşitli ve özel doğalara, yani güneşe, aya, yıldızlara, ruha, havaya ve geri kalanlara ayırırlar. Bunlara, ruhların bir bedenden diğerine transfüzyonlarını ve geçişlerini kabul ederler. Çünkü bedenden ayrılıp tekrar bedene girdiklerine ve yeniden doğduklarına inanırlar: ve bu kötü şöhretli dogmayı belirli bir hata bolluğuyla karıştırırlar. Diğerleri Tanrı'nın belirli bir parçasını ve aynı ölümsüz ruhu vaaz ederler. Stoacı mezhebinin prensi Porticus veya Zeno'ydu; hakkında çeşitli konuşmalar vardır. Bazıları Cleanthes'in Surlu bir adamın oğlu olduğunu düşünür; diğerleri onu Kıbrıs adasından Cittiensens yapar; ayrıca bir süre Roma'da yaşadığını söylerler; ve oradan Atina'ya, Stoa'ya gitti, yani revakta o dogmaları alenen ileri sürdü. İki Zenos'u, Eleatian'ı ve az önce hakkında konuşulanı birbirinden ayıranlar eksik değil. Her ne olursa olsun, ikisinden de aynı hükümler çıktı. Dahası, diğer meseleyi Tanrı'ya eşit kılıyor, tıpkı diğer sapkınlıkların yaptığı gibi. Sonra, aslında, her şeyin yasaları tarafından yumuşatılıp etkilendiği Kader ve kökenin zorunluluğu üzerine inşa ediyor. Bu nedenle, kurulan eserin ne kadar kısa olursa olsun, kötülüğüne karşı tartışılmasına ve yardımcı bir çare olarak hazırlanmasına izin verir; ancak hiçbir şekilde bu eserin kendisini muazzam bir kütleye dönüştürmeyecek şekilde, özetle, ihmal etmiş gibi görünmemek için, ona itiraz edeceğim: ve böylece katılacağım.

II. Heus tu ! inquam. Potin' eloqui à quo doctrina hanc acceperis? aut quis demum Spiritus sanctus tecú de hoc tuo errore sit locutus? Duo quippe fimul equalia tempore, Materiam fcilicet ac Deum violenter obtrudis. Excidit igitur tua illa ratio , minimeq; cohæret ipfa fecú, cùm tu et opificem quenda omniu rerum esse fateare, qué etia omnipotétem asseris, et in eo tamen ipfo diuinitatū diuortia constituas. Cuiusnam vero artifex erit ille? si æqualis tempore materia ponitur? Eritenim per lefe fuimet ipfa iuris , vtpote quæ à nullo sit originis

principio deducta , adeoque subiecta nemini. Quòd si ab ea , producere vt posset, opifex qui eam nactus est acceperit , nonnulla hæcesse debet illius imbecillitas , ac velut egenti facta contributio: nimirum qui non priuatis ex copiis , sed ex aliena materia suum opus præstiterit. Iam illud de Animarum in aliena corpora tranfitu, quantam in te leuitatem deprauatæ mentis arguit, qui et Sapientiæ gloriam affectas , et rerum apud homines scientiam profiteris ? Nam si pars est illa Dei , et quidem immortalis; tu verò ad infelicissima nescio quæ corpora non ferarum modo , sed et serpentum , ac vilissimorum animantium, conditionem illius dimittis , quæ naturam, te quidem authore, hauftam à Deo et expreffam obtinuit, potest quicquam ea re esse peruersius?

II. Hey sen! Diyorum ki. Bu doktrini kimden aldığını söyleyebilir misin? Ya da sonunda bu hatan hakkında sana kim konuştu? Çünkü iki şeyi, yani Madde ve Tanrı'yı aynı anda şiddetle öne sürüyorsun. Dolayısıyla senin bu argümanın çokuyor ve onunla tutarlı değil, çünkü hem her şeyin belirli bir yaratıcısı olduğunu kabul ediyorsun hem de onun her şeye gücü yettiğini ileri sürüyorsun, ama yine de bununla ilahilik ayrılıkları kuruyorsun. Peki ya bu kimin yaratıcısı olacak? Eğer madde eşit zamanlamayla yerleştirilirse? Çünkü hiçbir köken ilkesinden türetilmediğinden ve bu nedenle kimseye tabi olmadığından, kendi başına hak olacaktır. Ve eğer onu alan işçi, üretebileceği gibi ondan almışsa, bunun bir kısmı onun zayıflığı olmalı ve sanki muhtaçlara bir katkıda bulunmuş gibi olmalı: yani işini kendi gücüyle değil, başkasının malzemesiyle yapmış olan kişi. Ruhların başka insanların bedenlerine aktarılması konusuna gelince, hem Bilgelğin yüceliğine özlem duyan hem de insanlar arasında bilgi sahibi olduğunu iddia eden sizlerde, bu durum ne kadar sapkın bir zihnin hafifliğini kanıtlıyor? Çünkü eğer bu kısım Tanrı'ya aitse ve hatta ölümsüzse; ama siz, diğer yandan, yalnızca hayvanların değil, aynı zamanda yılanların ve en aşağılık canlıların da en talihsiz durumuna düşürüyorsanız, yazar olarak Tanrı'dan edindiğiniz ve ifade ettiğiniz o doğadan daha sapkın bir şey olabilir mi?

III . At etiam Fatū nobis obiicis, à quo omnia proficiscantur, quæ tam homini, qua cæteris rebus accidunt. Verum vno, eoque breuissimo dicto tuum illud commentum euanescet. Si enim istud ipsum; Sapiente, ac prudetem fieri, rationis participem expertemque nasci , reliquaue huius generis fati necessitas affert, sileant decreta legum omnia; quippe cū in adulteros , fcleratōfque cæteros fati vis illa dominetur. Sanè quidem iustiūs ab itellis, quæ necessitatem pariunt , pœnæ repetantur, quàm ab eo qui quod agit omnino coactus aggreditur. Atque vt id alia ratione difputem : si ita vti volunt fe res habet ; agedum Scholæ conticescant : definant Sophiftæ , Rhetores, Grammatici, Medici, cæteræque doctrinæ omnes , et illiberalium artium innumera multitudo. Nec doceat deinceps quispian ; si quidem Fati beneficio, non literarum disciplina, generi humano scientia suppeditat. Nam si doctos atque eruditos efficere Fati necessitas potest, nemo Præceptorī nauet operam: sed illæ itamina trahentes Parcæ ingenia hominum disciplinis imbuant , quemadmodum inani falsóque illo dogmate profiteris.

III. Fakat siz, her şeyin kendisinden kaynaklandığı, hem insanın hem de diğer şeylerin başına gelen Kader'e de itiraz ediyorsunuz. Fakat sizin tek ve çok kısa bir ifadenizle bu yorum ortadan kalkacaktır. Çünkü eğer tam da bu şey; bilge ve ihtiyatlı doğmak, aklın bir parçası olarak doğmak ve bu tür bir zorunluluğun başka hiçbir mülkiyetine sahip olmamak ise, yasaların tüm hükümleri sussun; çünkü kaderin gücü zina yapanlara ve diğer kötü insanlara hükmeder. Nitekim, cezalar, zorunluluk doğuran yıldızlardan, yaptıklarını yapmaya mutlak surette mecbur olandan daha haklı olarak alınır. Ve buna başka bir argümanla itiraz

edebilirim: eğer mesele onların istediği gibiyse; Okullar sussun; Sofistler, Retorikçiler, Dilbilgisi Uzmanları, Hekimler ve diğer tüm doktrinler ve sayısız illiberal sanatlar sussun. Ve bundan sonra kimse öğretmesin; Eğer gerçekten de kaderin lütfuysa, edebiyatın disiplini değil, bilgi insan ırkına sağlanıyorsa. Çünkü kaderin zorunluluğu insanları bilgili ve bilgili kılabilirdi, hiç kimse bir Öğretmen için çalışmaz: ama bırakın kader, o nitelikleri ortaya çıkararak, tıpkı sizin o boş ve sahte dogmayı savunduğunuz gibi, insanların zihinlerine disiplinler versin.

SANCTI EPIPHANII DE PLATONICIS, QVAE est Hæresis Gentilium IV Ordine VI.

AZİZ EPİFANİUS, MİLLETLERİN SAPKINLIĞI OLAN PLATONİK ÜZERİNE IV. DÜZEN VI.

Haec contra Zenonem et Stoicos dicta sunt . Quodad Platonem attinet, ineodem isluto versatur. Nam de animarum ex aliis in alia corporatraiectione, ac vicissitudine; deque multitudine Deorum , ac reliquis Idololatriæ superstitionisque generibus eadem est illius sententia. Sedde materia fortasse non omnino cum Zenone Stoicifque sentit. Etenim Deum ille cognouit, ab eoque cuncta producta , tüm mentes quasdam ageti facultate præditas à vero Deo propagatas asseruit. Præterea primum esse principium , ac secundum , et tertium. Quorum primum Deum esse pronunciat. Alterum procreatas à Deo mentes : ab utrisque demum materiam productam. Sic enim definit. Cælum cum tempore factum esse, vñaque cum eo dissolutumiri. Quibus verbis priorem suam de materia sententiam euertit. Aliàs enim materiam Deo æqualem esse tempore statuerat.

Bunlar Zenon ve Stoacılarla karşı söylenmiştir. Platon ise aynı meseleyle ilgilenmez. Çünkü ruhların bir bedenden diğerine çekilmesi ve değişmesi; Tanrıların çokluğu ve diğer putperestlik ve batıl inanç türleri konusunda görüşü aynıdır. Fakat belki de madde konusunda Zenon ve Stoacılarla aynı görüşte değildir. Çünkü o, her şeyin kendisinden türediği Tanrı'yı biliyordu ve bazı zihinlerin gerçek Tanrı tarafından yayılan eylem yetisine sahip olduğunu ileri sürmüştü. Dahası, ilki ilke, ikincisi ve üçüncüsüdür. Bunlardan ilkinin Tanrı olduğunu ilan eder. İkincisi, Tanrı tarafından türetilen zihinlerdir: her ikisinden de nihayetinde madde türemiştir. Çünkü şöyle tanımlar: Gök zamanla yaratıldı ve yer onunla birlikte yok oldu. Bu sözlerle madde hakkındaki önceki görüşünü altüst etti. Çünkü diğer maddelerin zaman içinde Tanrı'ya eşit olduğunu ortaya koymuştu.

CONTRA PYTHAGOREOS, qua est Gentilium Hæresis V. Ordine VII.

PİTAGORSLULARA KARŞI, Milletlerin Sapkınlığıdır V. Tüzük VII.

Sed ante hunc Pythagoras , ac Peripatetici cum fe Deum vnum definire profiterentur in aliud Philosophiæ genus , aliaque dogmata sunt prolapsi. Et tum ille, tum eius sectatores eadem cum Platonis sentiunt, quod ad nefandam, impiamque sententiam spectat de mutatione corporum, animarumque transitione, ac de eorumdem corruptione corporum. Ac Pythagoras quidem postremo vitam in Media finiit. Qui insuper Deum esse corporeum asserit, videlicet cælum. Cuius oculos , cæterasque tanquam in homine partes Solem, et Lunam constituit , ac reliquas stellas , elementaque cælestia.

Fakat bundan önce, Pisagor ve Peripatetikler, tek bir Tanrı tanımladıklarını iddia ettiklerinde, başka bir felsefeye ve başka dogmalara saptılar. Hem o hem de takipçileri, Platoncularla

aynı görüşe, yani bedenlerin değişimi, ruhların geçişi ve bedenlerin bozulması hakkında kötü ve dinsiz bir görüşe sahiptiler. Ve Pisagor, sonunda hayatını Medya'da sonlandırdı. Ayrıca Tanrı'nın cismani olduğunu, yani gökyüzü olduğunu iddia eder. Gözleri ve insandaki diğer uzuvları olan Güneş ve Ay'ı ve diğer yıldızları ve göksel unsurları belirler.

DE EPICVREIS, QVAE est VI. Gentilium Haresis. Ordine VIII.

EPIKVREIS ÜZERİNE, VI. SOY KÜLTÜRÜ SAPKINLIKLARI. AYRINTILAR VIII.

I. Vt a prioribus disceda ; Epicurus Prouidentiam è mundo fuftulit. Idem ex Atomis vniuersa cõftare, atq. in Atomos refolui credidit. Ad hæc fortuito fieri omnia; Mundumq. consistere, generate naturâ, pereûtéq. perpetuò; dum rursus ex semetipsa renascitur, ac nullum propagandi sui, occidendiq. finem facit. Fuisse præterea oui infar vniuersitatem omne, circa quod ouum finuofis flexibus implicatû serpentis more fpiritum, velut corona accingulum, ipsam adstrinxisse natura. Seddum cofertam invnum materiam vniuersiq. naturam vehementius arctare nititur, subinde molem omné in Hemispheria duo feparasse, indidemque indiuisibiliû corpusculorû excretionem effe factam , adeò vt leuiora subtiliorâq. sursum euolarent, nimirû lux , æther , et quod erat fpiritus tenuissimum: quæ vero grauiora, ac veluti purgamenta forent, pessum subsiderent; cuiusmodi terram; siue siccum ipsum , et aquaru humidame naturam fuisse. Addit per lefe vniuersa moueri, ac polorum fiderumq. vertigine raptim velut flexuofî illius fpiritus agitatione corripî. Hæc nos de istorum dogmatibus obiter duntaxat attigimus.

I. İlkinden ayrılırsak; Epikuros, İlahi Takdiri dünyadan kaldırdı. Her şeyin Atomlardan oluştuğuna ve sonra Atomlara yeniden dönüştüğüne inanıyordu. Bu amaçla, her şey tesadüfen meydana geldi; doğa tarafından yaratılan dünya, sürekli olarak yok oldu; bu arada, kendisinden yeniden doğdu ve çoğalıp çürümeye son vermedi. Dahası, doğanın kendisi, bir yılan gibi, ruhu kıvrımlarıyla bağladığı, doğuştan gelen tek bir evrensellik vardı. Ancak doğa, tüm doğanın sınırsız özünü daha şiddetli bir şekilde sıkıştırmaya çalışır ve zaman zaman tüm kütleyi iki yarım küreye ayırır ve oradan bölünmez cisimlerin atılımı yapılır ve böylece daha hafif ve daha ince hale gelir. Bunlar yukarı doğru uçarlardı, yani ışık, eter ve en ince ruh: ama daha ağır olanlar ve araf gibi olanlar, aşağı batarlardı; ne tür bir topraktan; ya da kurumuş ve su, nemli bir doğa. Her şeyin kendiliğinden hareket ettiğini, kutupların ve yıldızların o ruhun heyecanı ile eğilmiş gibi ani bir baş dönmesine kapıldığını ekler. Bu dogmalara sadece kısaca değindik.

II . Nunc vt lectoribus breuitate consulamus, quatuor simul hæc fectæ oratione nofta refellendæ sunt. Ab his enim primordiis, vel ante hæc etiam , vt initio diximus, Poëtæ, Hiftorici, reliquiq. Scriptores, Astronomi, cæteri deniq. erroris artifices ac magistri, qui ad sexcenta rerû ftatuenda principia, pelfimafque caussas impulere mortaliû animos, communibus generis humani sensibus densissimas tenebras offuderunt. Atque hic demû primus error extitit, Idolorum excogitata fuperftitio , infelixque illa disciplina. Erant tum duas in factiones vniuersa diftributa , Gentilium ac Iudæorum. Verum Iudaica fecta ne quaquam initio vocabatur , fed Ifraël diuinæ huic religioni cognomentum erat ; donec generum eft propagata fucceffio. Etenim Naasson qui Tribus Iudæ princeps in deserto constitutus est, Salmon genuit, Salmon Boos: Boos Obed, Obed Iesse: cûm qui religiose Deum colerent adhuc Ifraëlitæ dicerentur. Deinde Ieffe Daudem genuit, qui primus è Tribu Iudæ regnum obtinuit. Cuius ab ftirpe deinceps perpetua fucceffione Reges imperio potiti funt. Sed ante Daudem

primus Israëliticum Regnum Saülus tenuerat è Beniamini Tribu , Ceifo Patre genitus: nec ei tamen filius fucceffit, sed ad Tribū ludæ per Dauide Imperium translatum est. Igitur Iacobus liberorū primum omnium Rubenum fulcipit; deinde Simeonem: tertium Leui; IV. Iudam, à quo Iudæi cognominati sunt, ob Iudæ Tribum, qui ex religiosorum hominum genere prodierat, ad eam appellatione traducti. Siquidè Ifraëlitæ principio vocati sunt, qui Iudæi modo dicuntur.

II. Şimdi, okuyuculara kısalık konusunda danıştığımız gibi, bu dört mezhebi söylemimizde hemen çürütmemiz gerekiyor. Çünkü bu başlangıçlardan, hatta daha önce, başta söylediğimiz gibi, Şairler, Tarihçiler, diğer yazarlar, astronomlar ve diğer ustalar ve hata ustaları, ilkeler oluşturmak ve ölümlülerin zihinlerini altı yüz şeye sürüklemek ve en kötü sebeplere sebep olmak için insan ırkının ortak duyularına en yoğun karanlığı saldılar. Ve nihayet burada, ilk hata ortaya çıktı: putların uydurulmuş batıl inancı ve o talihsiz disiplin. O zaman, hepsi bir olan iki hizip vardı: Yahudi olmayanlar ve Yahudiler. Ancak Yahudi mezhebi başlangıçta adlandırılmadı, ancak bu ilahi dine İsrail adı verildi; ta ki nesiller boyunca yayılana kadar. Çölde Yahuda Kabilesi'nin prensi olarak atanan Nahşon, Salmon'u, Salmon da Booz'u doğurdu: Booz, Obed'i, Obed de İşay'ı doğurdu: O zamanlar Tanrı'ya dindarca tapanlar hâlâ İsraililer olarak adlandırılıyordu. Sonra, Yahuda Kabilesi'nden krallığı elde eden ilk kişi olan Davut'u doğurdu. O zamandan beri krallar imparatorluğu ebediyen onun soyundan elde ettiler. Fakat Davut'tan önce, Saul, Baba Sezar'dan doğan Benyamin Kabilesi'nin İsrail krallığını elinde tutmuştu: ve onun yerine hiçbir oğul çıkmadı, imparatorluk Davut aracılığıyla Yahuda Kabilesi'ne devredildi. Bu nedenle, azatlı köle Yakup, her şeyden önce Ruben'i aldı; sonra Şimon; üçüncü olarak Levi; dördüncü olarak da Yahudilerin soyadı olan Yahuda'yı, çünkü dindar insanların soyundan gelen Yahuda Kabilesi bu isme aktarıldı. Gerçekten de, İsraililer ilk başta şimdi Yahudi denilen kişiler olarak adlandırılıyorlardı.

III . Adhoc vñque tempus quatuor in terris hominú genera perducta sunt, quorum vnúquodq. suo tempore separatim coaluit, ad eam aetate et vltra , quam proximè significauimus. Nam ab Adamo ad Noëmú Barbarifmus obtinuit. A Noëmo ad Turris ædificationem, et Seruchi tempora, qui tertia poft illam etate vixit, Scythica superstitio. A Turris extruptione, et Serucho , nec non et Aramo , ad Abraamú, Getilis fecta viguit. Ab Abraamo denique et eius pofteris sincera religio prodiit, quæ ab ipfomet Abraamo cœpta, per eius stirpem est transmissa ; Iudæq. cum primis Tribú , vnde Iudaismus nomen accepit. Quod quidem à me verè effe dictum diuini, sanctiffimiq ; Apostoli Pauli tefimonio confat, cú ita difputat. In Christo Iesu neq. barbarus, neq. Scythia, neq. Graec , neq. Iudæ est, sed nonae creatura: quadoquidè etiá initio, cum primum creatura condita est, noua adhuc existens, nullú peculiare ac diftinctum nomen habuit. His cõfentanea funt quae in alio loco eodem ab Apostolo dicuntur. Debitor fum Graecis et Barbaris, fapientibus et insipientibus. vt et Iudæos fapientes et insipientes esse Scythas ostéderet. Quibus omnibus, ait, ego sum debitor. Igitur ab illo deinceps tempore in Israëlitarú genus Iudæorum nomé iam tum à Dauide transfusum est: et vtroq. cognomento tam Israëlitarum quam Iudæorum omnis illa gens eo insignata perpetuò est ; à Daudis, inquam, eiufq. filii Salomonis téporibus et huius, insuper fili Roboami, qui post Salomone Hierosolymis regnauit. Verum ne omninò quæ ad Iudæorú religionem attinent prætermitta, nulláq. ex parte illorú opiniones attingam, pauca de multis complectar. Neque enim cuiqua fere Iudæorum religiones ignotæ sunt. Ideoque in eo argumento tractando non admodum exquisitè verfabimur, , fed è multis pauca libabimus, quæ necessariò perstringenda videntur .

III. Şimdiye kadar yeryüzüne dört tür insan getirildi ve her biri kendi zamanında, az önce belirttiğimiz çağa ve ötesine kadar ayrı ayrı birleşti. Çünkü Adem'den Nuh'a kadar barbarlık hüküm sürdü. Nuh'tan Kule'nin inşasına ve ondan sonraki çağda yaşayan Seruh'un zamanına kadar İskit batıl inancı. Kule'nin inşasından ve Seruh'tan, Aram'dan değil, İbrahim'e kadar Getilis mezhebi gelişti. Son olarak, İbrahim ve soyundan, bizzat İbrahim tarafından başlatılan ve onun soyundan gelen Yahudiler, özellikle de Yahudiliğin adını aldığı Kabile aracılığıyla aktarılan samimi bir din ortaya çıktı. Gerçekten de, en kutsal olana, ilahi olana gerçekten söyledim; bunu savunan Havari Pavlus'un tanıklığıyla sabittir. Mesih İsa'da, ne barbar, ne İskit, ne de Yunanlı, Yahuda'dan değil, dokuzuncu yaratıktan: çünkü başlangıçta, yaratık ilk yaratıldığında, henüz yeniyen, belirli ve belirgin bir adı yoktu. Bunlar, Elçi'nin başka bir yerde söyledikleriyle tutarlıdır. Yunanlılara ve Barbarlara, bilge ve akılsızlara borçluyum. Böylece Yahudilerin bilge ve akılsız İskitler olduğunu gösterebilirdi. Hepsine, diyor, borçluyum. Bu nedenle o zamandan itibaren Yahudilerin adı Davut tarafından İsrailoğullarına aktarıldı: ve hem İsrailoğullarının hem de Yahudilerin soyadlarıyla, tüm bu ırk sonsuza dek onun tarafından adlandırıldı; Davut'tan Süleyman'ın oğlunun ve dahası, Süleyman'dan sonra Yerusolim'de hüküm süren Rehoboam'ın oğlunun zamanlarına kadar diyorum. Ancak Yahudilerin diniyle ilgili her şeyi atlamayalım, hayır. Görüşlerine değineceğim ve birçok görüşten birkaçını aktaracağım. Zira Yahudilerin dinleri neredeyse herkes için bilinmez değildir. Bu nedenle, bu konuyu ele alırken çok ayrıntılı bir şekilde ele almayacağız, ancak özetlenmesi gereken birçok görüşten birkaçını sunacağız.

III. Itaque Iudæi qui ab Abraamo tam generis , quam religionis successione acceperunt, ab eodem religionis circuncisionis ritum nacti sunt , quam ille vndecentesimo ætatis anno diuinitus adhibere iussus est: obeam caussam,quam ante à proposuimus; ne scilicet eius posterii in aliena regione commorantes Dei nomen ab fefe reiicerent, imò velut inustum quoddam signum corpori suo circumferrent, quo vel commonefieri vel redargui possent, si quid admitterent, atque vt omnino paterna in religione , institutoque persisterent. Abraami deinde filius Isaacus octauo quam natus erat die ex Dei mandato circuncisus est. Nec dubium est, quin tum diuino præcepto sit infituta circuncisio : nec aliter tamen quàm ad futurarú rerum veritatem velut imagine quadam adumbrandam : id quod postea suo loco demonstrabitur. Quamobrem circuncisi deinceps Abraami successores omnes ac posterii fuerunt , penes quos sincera religio, ac Dei cultus resedit. Idque cum ab Abraamo cœptum, tum singillatim ab Isaaco, Iacobo, huiusque liberis, in Chananaea , Iudæa , ac Philistaea quondam, nunc Palæstina dicta regione propagatum est. Sed et in Ægypto non minùs perseueratum est. Eò siquidem Iacobus , qui et Israëlitis cognomen habuit , vna cum XI . filiis profectus est anno ætatis CXXX. Nam Iosephus vnus è liberorum illius numero iam dudum in Ægypto imperium administrabat, eò à fratribus per inuidiam diffractus. Sed diuina prouidentia , quæ sanctissimo viro præfeto aderat, eiufque commodis fauebat, comparatas aduerfus Iosephum insidias admirabilem in felicitatem conuertit. Atque, vt dicere cœperam, Iacobus eiusque liberi cum vxoribus ac nepotibus ad LXXV. capita in Ægyptum migrarunt ; vt in primo Pentateuchi Mosaici volumine legitur, vbi hæc omnia accuratè descripta sunt. Illic porrò , quod à nobis sæpe dictum est, et hoc loco necessario repetendum fuit , quinque ætatum spatio permanserunt. Quæquidem à Iacobo per Leui deductæ numerantur omnes; de cuius stirpe sacerdotes infituti sunt: sed et eadem ætates per Iudam digestæ sunt, à quo Dauid ille, qui postea regnavit, oriundus fuit. Etenim Leui Kaathum, aliosque genuit. Kaathus Amramum. Amramus Moysen, et Aaronem Pontificem. Iam verò Moyses Ifraëlitæ diuina vi fretus ex Ægypto traduxit, vt in secundo legis volumine scriptum est.

III. Dolayısıyla, İbrahim'den hem soyu hem de dini alan Yahudiler, ondan, on birinci yaşında benimsemesi ilahi olarak emredilen dinsel sünnet törenini de aldılar.<< Yahudilerin ve Yunanlıların İskit olduğunu yukarıda belirtmişti, bu durumda, İbrahim'den soy alan Yahudilerin atası İbrahim, İskit kökenli olmuyor mu? >> Daha önce önerdiğimiz gerekçeye uyuyorum; yani, yabancı bir ülkede yaşayan torunları Tanrı'nın adını kendilerinden reddetmesinler, bunun yerine bedenlerinde, bir şeyi kabul ederlerse hatırlatılacak veya azarlanacakları, işaretli bir işaret taşımasınlar ve böylece baba dinlerinde ve kurumlarında tamamen devam edebilsinler diye. İbrahim'in oğlu İshak, Tanrı'nın emriyle doğduktan sonraki sekizinci günde sünnet edildi. Sünnetin o zamanlar ilahi emirle tesis edildiğine şüphe yoktur; ancak, sanki belirli bir imgeyle gelecekteki gerçekleri önceden haber vermekten başka bir şey değildi: bu, daha sonra yerinde gösterilecektir. Bu nedenle, İbrahim'in tüm halefleri ve soyundan gelenler o zamandan beri sünnet edildi ve aralarında samimi din ve Tanrı'ya ibadet devam etti. Ve bu İbrahim tarafından başlatıldığında, İshak, Yakup ve çocukları tarafından Kenan'da, Yahudiye'de ve eskiden Philistaea <<Filistin>> olarak adlandırılan, şimdi ise Palæstina <<Filistin>> olarak adlandırılan bölgede teker teker yayıldı. Ancak Mısır'da da aynı şekilde devam etti. İsrail soyadını da taşıyan Yakup, 130 yaşında on bir oğluyla yola çıktı. Çocuklarından biri olan Yusuf, kardeşlerinin kıskançlığı yüzünden uzun zamandır Mısır'daki imparatorluğu yönetiyordu. Ancak en kutsal adamla birlikte olan ve çıkarlarını koruyan ilahi takdir, Yusuf'a karşı hazırlanan hayranlık uyandıran komploları mutluluğa dönüştürdü. Ve söylemeye başladığım gibi, Yakup ve çocukları, eşleri ve torunlarıyla birlikte yetmiş beş yaşında Mısır'a göç ettiler; tüm bu olayların doğru bir şekilde anlatıldığı Musa'nın Tevrat'ının birinci cildinde okuduğumuz gibi. Orada, ayrıca, bizim tarafımızdan sık sık söylendiği ve bu yerde tekrarlanması gerektiği gibi, beş çağ boyunca devam ettiler. Gerçekten de hepsi Levi'den Yakup'un soyundan gelenler olarak sayılır; kâhinler onun soyundan kurulmuştur; ama aynı çağlar, daha sonra hüküm süren Davut'un soyundan geldiği Yahuda'da da sindirilmiştir. Çünkü Levi, Kehat'ı ve diğerlerini doğurdu. Kehat, Amram'ı doğurdu. Amram, Musa'yı ve Başkâhin Harun'u doğurdu. Musa, ilahi güce güvenerek, Yasa'nın ikinci cildinde yazıldığı gibi, İsrailoğullarını Mısır'dan çıkardı.

V. Cæterum quodnam ad hoc tempus fuerit Ifraëlitarum vitæ genus atque institutum, declarare facile nemo potest, nisi illud duntaxat; legitimum apud eos diuini numinis cultum cum circuncisione viguisse. Tametsi scriptum est, Multiplicatos in Aegypto Israelis filios, et pre copis viles esse factos. Siquid peregrinationis illa diuturnitas, cósuetudinifq. cum externis per eorú negligentia ad illam eos vilitatē abiecit. Verum quibus cibis fas esset vti, aut à quibus abstinentum foret; cæteraque omnia quæ ex legis postea præscripto seruanda proposita sunt, nondum Deus apertè significarat. Posteaquam vero ex Ægypto digressi sunt, anno profectionis secundo, Lex illis à Deo interprete Mose traditur; quæ pædagogici vices gerens; (Reuera enim munus illud exercebat, cum quæ ad corpus pertinentia præscriberet, spirituale quiddam lpe atque expectatione continerent) circuncidi iubebat, ac celebrare Sabbatum, decumafque frugum et foetuū omnium, tam hominum quam pecorum, nec non et primitias, ac quinquagesimas tricesimafque Deo soli consecrare; hunc adorare solum, cuius etfi nomine vnicus duntaxat prædicabatur omnium moderator ac Princeps, vnà tamen et Trinitas semper in illa singulari diuinitate nunciata, creditaque ab illis, eft, qui caeteris antecellerent, cuiusmodi Prophetæ atque eximia sanctitate præditi homines fuerunt. Præterea certis sacrificiis, variisque ritibus ac ceremoniis in deserto præpotentis ad Dei cultum operati sunt, cum in tabernaculi religione essent affidui, quod à Moyse ad illud exemplar quod à Deo monstratum est, fuerat extractum.

V. Fakat İsrailoğullarının o dönemdeki yaşam tarzları ve kurumları nasıldı, hiç kimse kolayca iddia edemez; ancak aralarında sünnetle birlikte ilahi tanrıya meşru ibadet yaygındı. Her ne kadar şöyle yazılmış olsa da: İsrailoğulları Mısır'da çoğaldılar ve çok aşağılık hale getirildiler. Eğer o uzun süreli ikamet ve yabancılarla ilişki kurma alışkanlıkları, ihmalkârlıkları yüzünden onları bu aşağılık duruma düşürdüyse. Fakat hangi yiyeceklerin kullanılmasının helal olduğu veya hangilerinden uzak durmaları gerektiği; ve daha sonra yasa tarafından uyulması emredilen diğer tüm şeyler, Tanrı henüz açıkça belirtmemişti. Fakat Mısır'dan ayrıldıktan sonra, ayrılışlarının ikinci yılında, Yasa onlara bir tercüman olarak Tanrı tarafından verildi; Musa, bir öğretmen gibi davranarak; (Çünkü o gerçekten de bu görevi yerine getiriyordu, çünkü emrettiği bedenle ilgili şeyler umut ve beklenti içinde ruhsal bir şey içeriyordu) sünnet olmayı, Şabat'ı kutlamayı, hem insanların hem de hayvanların tüm ürün ve meyvelerinin ondalıklarını, ayrıca ilk meyveleri, ellili ve otuzluları yalnızca Tanrı'ya adamayı; yalnızca O'na tapınmayı, yalnızca O'nun adıyla ilan edilen, her şeyin tek yöneticisi ve Prensi olan, ancak bir olan ve Üçlü Birlik'in her zaman o tek tanrısallıkta ilan edildiği ve Peygamberler ve olağanüstü kutsallıkla donatılmış insanlar gibi geri kalanların önünde olanlar tarafından inanılanı emretti. Dahası, Tanrı'ya ibadet etmek için çölde belirli kurbanlar, çeşitli ayinler ve törenler ile çalıştılar ve sürekli olarak Tanrı tarafından gösterilen modele göre Musa tarafından inşa edilen çadır dinine <<Göçebe dini>> bağlı kaldılar.

Sed iidem ludæi de aduentu Chrifti Prophetarum accepere responfa; quibus cùm ille Propheta diceretur , reuera tamen Deus erat , Deique filius, cum Angelus appellaretur, quem et hominè futurum, feque ad fratres fuos aggregaturum illa eadem oracula prodiderunt . Cuius rei fidem diuinæ omnes fcripturæ faciunt; sed Deuteronomii liber imprimis , quod est quintum legis volumen, ac reliqua deinceps omnia.

Fakat aynı Yahudiler, Mesih'in gelişiyile ilgili olarak Peygamberlerin cevaplarını aldılar; Mesih'e, Peygamber denmesine rağmen, gerçekten Tanrı'ydı ve Tanrı'nın Oğlu'ydü, Melek denmesine rağmen, aynı vahiyler, onun insan olacağını ve kardeşlerine katılacağını bildirdi. İlahi Yazıtların hepsine iman verilir; ama özellikle Yasa'nın beşinci cildi olan Tesniye kitabı ve ondan sonraki tüm kitaplara.

VI. Ac quodad ludæos iftos attinet, ad illud vfque tempus , quo ex Babylonica feruitute reuerfi sunt, hos et Prophetas et Prophetarú libros habuerunt. Primus est Geneseos liber. II. Exodi. III. Leuiticus, IV. Numeri, V. Deuteronomium, VI. liber Iesu filii Naue , VII . Iudicum, VIII. Rhuth, IX. Iob, X. Psalterium, XI . Parabolæ Salomonis , XII . Ecclesiastes , XIII . Canticum Canticorum, XIV . Liber I. Regnorum, XV. Liber II. Regnorum , XVI . Liber III. Regnorum , XVII. Liber IV. Regnorum, XVIII . Liber I. Paralipomenon , XIX. Liber II. Paralipomen. XX. Duodecim Prophetarum , XXX. Isaias Propheta, XXII. Hieremias Propheta, cum Lamentationibus , et Epistolis tam eius, quam Baruchi. XXIII . Ezechiel. XXIV. Daniel. XXV. Liber I. Esdræ. XXVI. Liber Esdræ II. XXVII . Esther. Atque hæc sunt XXVII. volumina, quæ ludæis sunt concessa diuinitus: quæ ad XXII . pro literarum quæ apud Hebreos sunt numero rediguntur: propterea quod X. ex illis in quinq, iuga distribuuntur. De quo alio loco perspicuè difputauimus. Sunt et alii duo libri, quos illi pro dubiis habent , nimirum Sirachi et Salomonis Sapientia, præter alios quosdam , qui Apocryphi , hoc est obscuri dicuntur. Porro omnia illa sacrofancta volumina Iudaica infituta , Legifq. ceremonias docebant, vsque ad Iesu Christi Saluatoris aduentum : omninoque præclare sub hac lege, velut quodam institutore cum illis actum foret, si quem eadem illa lex prædixerat, venturúmque monstrauerat, Chriftum agnoscere voluissent ; vt eius diuinitatem confessi, hoc

ipsum quod corpore praeditus aduenisset, non ad legis euersionem pertinere, fed adeius consummationem intelligerent : quoniam vmbræ duntaxat atque imagines in lege, in Euangelio veritas ipfa continetur. Nam illic corporis Praescripta circuncisio est, quæ in vsu tandiu fuit, quoad ingens est illa circuncisio subsecuta; Baptismus videlicet, quo nos à peccatis præcidimur, et in Dei nomine signamur. Habebant illi præterea Sabbatum, quod nosad magnum illud Sabbatum, hoc est Christi Domini quietem , præparando detinet , vt à peccato cessantes velut Sabbatum quoddam in Christo celebremus. Erat penes illos et ouis victima rationis expers, quæ nos ad illam magnam cælestemque perduceret ouem , pro nostra mundique totius salute mactatam. Præterea instituta apud illos decimatio fuit, quæ nos eo præmuniret, ne Iota literam, quæ nota decussis est, idemq: Iesu nominis primum Elementum ignorare possemus.

VI. Ve Yahudilere gelince, Babil esaretinden döndükleri zamandan beri, <<Mısır dedikleri yer, ya Babil sınırları içerisinde mevcuttu veya Mısır Babil bölgesinde bir yerleşim yeridir>> bu Peygamberler ve Peygamberlik Kitapları vardı. Birincisi Tekvin Kitabı'dır. II. Çıkış. III. Levililer, IV. Sayılar, V. Tesniye, VI. Nun oğlu Yeşu Kitabı, VII. Hakimler Kitabı, VIII. Rut, IX. Eyüp, X. Mezmurlar Kitabı, XI. Süleyman'ın Özdeyişleri, XII. Vaiz, XIII. Neşideler Neşidesi, XIV. I. Krallar Kitabı, XV. II. Krallar Kitabı, XVI. III. Krallar Kitabı, XVII. IV. Krallar Kitabı, XVIII. I. Tarihler Kitabı, XIX. II. Tarihler Kitabı. XX. Oniki Peygamber, XXX. Peygamber Yeşaya, XXII. Peygamber Yeremya, Ağıtlar ve hem onun hem de Baruk'un Mektupları. XXIII. Hezekiel. XXIV. Daniel. XXV. Kitap I. Esdras. XXVI. Kitap II. Esdras. XXVII. Esther. Ve bunlar, Yahudilere ilahi olarak bahşedilen 27. ciltlerdir: İbraniler arasında bulunan harflerin sayısı nedeniyle 22.ye düşürülmüşlerdir: çünkü 10 tanesi beş çift halinde dağıtılmıştır. Bunları başka bir yerde açıkça tartıştık. Ayrıca, şüpheli buldukları Sıraş ve Süleyman'ın Bilgeliği adlı iki kitap daha vardır; bunların yanı sıra Apokrif olarak adlandırılan, yani belirsiz olan başka kitaplar da vardır. Dahası, tüm bu kutsal Yahudi ciltleri, Kurtarıcı İsa Mesih'in gelişine kadar Yasa'nın törenlerini öğretmiştir: ve tüm bunlar, aynı yasanın önceden haber verdiği ve geleceğini gösterdiği Mesih'i kabul etmek isteselerdi, sanki bir eğitmen tarafından yapılmış gibi, bu yasa altında çok açık bir şekilde yapılmış olurdu; Böylece, O'nun bir bedenle donatılmış olarak gelmiş olmasının, yasanın yıkılmasıyla değil, tamamlanmasıyla ilgili olduğunu anlayabilirlerdi: **Yasada yalnızca gölgeler ve imgeler bulunduğu**ndan, gerçeğin kendisi İncil'de bulunur. Çünkü, o büyük sünnetin uygulandığı sürece uygulanan, bedenin sünneti emredilmiştir; yani, günahlardan koparılıp Tanrı adına işaretlendiğimiz vaftiz. Dahası, bizden o büyük Şabat'ı, yani Rab Mesih'in dinlenmesini, gınahtan vazgeçip, Mesih'te bir Şabat gibi kutlayabilmemiz için hazırlık yaparak alıkoyan bir Şabat'ları vardı. Aralarında ve koyunlar arasında, bizi kurtuluşumuz ve tüm dünyanın kurtuluşu için boğazlanan o büyük ve göksel kuzuya götürecek akıldan yoksun bir kurban vardı. Ayrıca, İsa isminin ilk unsuru olan ve Decussis <<Decus-Kutsal Papaz veya keşiş.>> olarak bilinen İota harfini bilmememizi önlemek için aralarında ondalık verme uygulaması başlatıldı.

VII . Quoniam igitur per vmbras ac figuras traducti sunt, neceam perfectionem affecuti , quam lex pariter , ac Prophetæ, cæterique omnes, atque vniuersa Scripturarum oracula prædicabant , ab agricolatione depulsi sunt ; eorumque loco Gentes introductæ : adeò vt nulla sit illis confequendæ salutis alia relictæ ratio, quam ut ad Euagelii gratiam postliminio confugiant. Etenim apud ipsos omnia iustitiæ præsidia cassa inaniaque reddita sunt ; vti paffim diuinæ literæ, et vbique ferè testantur . Ex quibus vnum duntaxat testimoniu adferemus quo quàm immutabilis firmaq. aduersus illos lata sententia sit paucis ostenditur. Quid enim in ipsos à Deo decretum sit verba illa declarant. Anima (inquit) quæ Prophetam

illum non audierit, exterminabitur a Tribu sua, et ab Israele , et ab omni regione quæ cælo fubijcitur . Quòd nimirum quæ Lex myfticè tradiderat, hæc à Christo domino consummari, muniriq; perfecte ac salubriter oportebat : ac quisquis illu audire renueret , aut detractaret imperiu, eum tametsi legem vsquequa; serualet omni fpe potiundæ salutis excludi. Neq; enim Lex præftare perfectum hominem potest; pro eo quod crassa omnia corporeaque consequenda iustitiæ præsidia complectitur , quæ in Chrifto domino reipsa consummantur.

VII. Dolayısıyla, gölgeler ve şekiller arasından getirildikleri için, tarımdan kovuldular; yasanın, peygamberlerin ve diğerlerinin ve Kutsal Yazıların evrensel kehanetlerinin vaaz ettiği o mükemmelliğe ulaşamadılar ve onların yerine Yahudi olmayanlar getirildi: öyle ki, kurtuluşa ulaşmak için son anda İncil'in lütfuna sığınmaktan başka bir yol kalmadı. Çünkü aralarında adaletin tüm korumaları boş ve anlamsız hale geldi; tıpkı her yerde ve hemen hemen her yerde ilahi mektupların tanıklık ettiği gibi. Biz buna sadece, onlara karşı verilen genel hükmün ne kadar değişmez ve kesin olduğunu birkaç kelimeyle gösteren bir tanıklık getireceğiz. Çünkü bu sözler, Tanrı tarafından onlar hakkında neyin kararlaştırıldığını bildiriyor. (Diyor ki) o Peygamberi dinlemeyen ruh, kabilesinden, İsrail'den ve gökten gizli olan her bölgeden yok edilecektir. Yasa'nın mistik olarak sunduğu şeyin, Rab Mesih tarafından tamamlanması, güçlendirilmesi ve eksiksiz bir şekilde korunması gerekiyordu. Yasa'yı yerine getirmiş olsa bile, O'nu dinlemeyi reddeden veya buyruğunu reddeden herkes, kurtuluş umudundan tamamen uzak kalmalıydı. Çünkü Yasa, doğruluğun tüm kaba ve bedensel güvencelerini kapsadığı için, insanı mükemmel kılamazdı; bu güvenceler Rab Mesih'te gerçekten tamamlanmıştır.

Hactenus de Iudæorum secta. De qua pauca quædã commemorare vifum est , ne omnino prætermitteremus, atque vt ex parte saltem quæ illorū propria sunt oratione prosequeremur . Præsertim cū omnib. ferè tam illoru sit institutu, quam eius redarguēdi cōuincendi. ratio perfecta, Nos vero primordia illius ostēdimus, et vndenam excitatū fuerit docuimus , ac quemadmodū ab Abraami Patriarche religione à quo procreati fuerat religiosi principio nominati sūt; Ifraēlitæ verò ab illius filio Iacobo, qui Israel vocatus est. Sed a Daudidis tempore, qui e Iudæ stirpe regnū obtinuit, XII . omnes Tribus Iudæi atque Ifraēlitæ promiscue dicebantur, vsque ad Salomonem Daudidis , et Roboamum Salomonis filium, Daudidis nepotem. Ex quo quidem per iustiffima Dei anima duersionem, quodque malè meritis erat Roboamus, XII. illæ Tribus diuifæ sunt; adeò vt duabus cum dimidia Iudæ siue Roboamo relictis , nouem cum dimidia Ieroboamo fuerint cocellæ . Hæ verò nouem Israēlitarum, aut Ifraēlis nomine censebantur , quibus Ieroboamus Nabati filius præerat , eiufque regni sedes in Samaria constituta. Reliquæ duæ Hierosolymis contributæ penes quas Iudæorum nomen refedit. Harum princeps Roboamus erat Salomonis filius , atque ab eo deinceps Regum est deducta successio.

Yahudi mezhebi hakkında şimdilik bu kadar. Bunlardan birkaçına değinmek uygun göründü, böylece onları tamamen atlamayalım ve en azından onlara özgü olan kısım hakkında bir söylevle devam edebilelim. Özellikle de neredeyse bir kurum olduğu kadar çürütülmesi de olduğu için. Nedeni düşünüldüğünde, başlangıcını gösterdik ve nasıl ortaya çıktığını ve nasıl isimlendirildiklerini öğrettik. Ata <İskitti İbrahim> İbrahim'in dininden, ki ondan türediler; İsrailoğulları ise, İsrail olarak adlandırılan oğlu Yakup'tan. Ancak krallığı Yahuda kabilesinden alan Davut'un zamanından itibaren, on iki kabile, Süleyman, Davut ve Süleyman'ın oğlu, Davut'un torunu Rehoboam'a kadar, ayırım gözetmeksizin Yahudiler ve İsraililer olarak adlandırıldı. Gerçekten de Tanrı'nın ruhunun <<Yüce rab Sezardan bahsediyor>> en adil paylaşımıyla

ve Rehoboam'ın çok hak ettiği şekilde, on iki kabile bölündü; böylece iki buçuk tanesi Yahuda'ya veya Rehoboam'a, dokuz buçuk tanesi ise Yarovam'a verildi. Bu dokuz kişi, Nebat oğlu Yarovam'ın başkanlık ettiği ve krallığının merkezi Samiriye'de kurulan İsrailoğulları veya İsrail adıyla anılırdı. Geriye kalan ikisi, Yahudilerin adının korunduğu Kudüs'e bağışlandı. Bunların prensi Süleyman oğlu Rehoboam'dı ve krallar silsilesi ondan türemiştir.

Etenim Roboamus Abiam genuit, Abias Asam , Asa Iosaphatum , Iosaphatus Ioramum : Ioramus Ochoziam : Ochozias Ioam: Ioas Amasiam: Amasias Azariam , qui et Ozias vocatus est: Azarias fuit Ozias Ioathamum : Ioathamus Achasum : Achasus Ezechiam . Ezechia porro et Achas regnantibus, Tribus ex Ifraële in Medorum limites deportatae sunt. Post hæc Ezechias Manaffem genuit: Manaffes Amosum Manassen genuit: Manasse Amosum : Amosus Iosiam: Iosias Iechoniam , qui et Selumus et Amasias dictus est. Ab hoc Iechonia : eiusdem nominis alter, cognomento Sedecias , vna cum Iocimo genitus est.

Rehoboam Abiya'nın babasıydı, Abiya Asa'nın babasıydı, Asa Yehoşafat'ın babasıydı, Yehoşafat Yoram'ın babasıydı: Yoram Ahazya'nın babasıydı: Ahazya Yoam'ın babasıydı: Yoaş Amatsya'nın babasıydı: Amatsya, Uzziya <<Guz-Oğuzdan bahsediyor>> diye de bilinen Azarya'nın babasıydı: Azarya Yoatam'ın babasıydı: Yoatam Ahaz'ın babasıydı: Akhasus Hezekiya'nın babasıydı. Hezekiya ve Ahaz'ın saltanatları sırasında İsrail kabileleri Medler <<Thorgom, bunlar orta asyadan gelen İskitlerdir>> sınırına sürgüne götürüldü. Bundan sonra Hezekiya, Manaşşe'yi babasıydı: Manaşşe, Amos'u babasıydı: Amos, Yoşiya'yı babasıydı: Yoşiya, Sellum ve Amatsya diye de bilinen Lekonya'yı babasıydı. Bundan, aynı adı taşıyan ve soyadı Sidkiya olan Yehoyakim ile birlikte Yehoyakim doğdu.

VIII. Nec est quod ea de re quicquam dubitet, miretur vero magis accuratam à nobis initam rationem, et hoc loco in studioforum gratia vtiliter explicatam, qui castigatiora exempla consulere eruditionis causa voluerint. Non enim diffido, quin cum animi sui fructu candidè in iis quæ à nobis proposita sunt acquiescere cogatur ; simulq. vocem illam Iucrifaciant , quæ ab imperitis quibusdam emendatoribus est propter ambiguitate ex Euangelio sublata. Nam cum generationes omnes Matthæus tripartito distribuerit, et ab Abraamo ad Dauidem vsq; XIV. enumeret, superior vtraque series integra reperitur , neque quicquam ad numerum deest, qui ad Iechoniam ordine pertexitur. At tertia demum series XIII. duntaxat non XIV. generationum nomina complectitur, quod à nonnullis commissum est; qui cum Iechonias duos coniunctim esse scriptos cernerent , arbitrati sunt eandem vocem præposterè in ea ferie repetitam. Verum eiusdem ita repetitio minimè fuit; sed numerandi ordo perspicuus. Siquidem Iechonia filio de parente nomen impositum est. At isti elegantiae vindices, dum vnum nomen expungunt, per summam ignoratiam contra propositum peccarunt; atque et nominum XIV. collegium, quod ibidem ostenditur , vno detracto numerarunt, et multiplicem vnus ad alterum rationem habitudinemque fultulerunt.

VIII. Kimsenin bu konuda şüphe duyması değil, daha ziyade üstlendiğimiz daha doğru muhakemeye ve bu noktada öğrenmek için daha titiz örneklerle başvurmak isteyen öğrencilerin yararına faydalı bir şekilde açıklanmış olmasına hayran kalması gerekir. Zira kendi zihinlerinin meyvesiyle önerdiğimiz şeye açıkça boyun eğmek zorunda kalacaklarından şüphem yok; **aynı zamanda, bazı beceriksiz editörler tarafından belirsizlik nedeniyle İncil'den çıkarılan o kelimeyi açıklayacaklardır.** Zira Matta tüm kuşakları üç kısma ayırıp İbrahim'den Davut'a kadar XIV. kısma kadar saydığında, üsttekinin her iki seride de tam olduğu ve

lechonía düzenine dokunan sayıda hiçbir şeyin eksik olmadığı görülür. Fakat son olarak üçüncü seri, XIII., yalnızca XIV. serinin isimlerini içerir, **bazıları tarafından çıkarılmış olan XIV. serinin isimlerini değil**; İki Yekonya'nın birlikte yazıldığını görünce, aynı kelimenin o seride tekrarlandığını sandılar. Fakat aynı kelimenin tekrarı çok azdı; ancak numaralandırma sırası açıktı. Çünkü Yekonya, babadan oğula verilen bir isimdir. Fakat bu zarafet şampiyonları, bir ismi silerken, büyük bir cehaletle amaca aykırı davrandılar; ayrıca orada gösterilen on dördüncü isim grubunu da bir tanesini çıkararak saydılar ve birine çok katlı bir oran ve alışkanlık eklediler.

Cæterum ab lechoníæ tempore deinceps Iudæorum in Babylonem deportatio contigit. In qua Nabuchodonosorem conuenientes apud Babylonem seniores rogarunt , vt è suis certos in Iudæam homines ad habitandum mitteret, ne siluescens incultaque regio deserta penitus maneret. Nec Regi postulatio illa displicuit. Itaq; quatuor ex Imperio suo subditis gentibus sine mora dimisit, nimirum Chuthæos, et Cudæos , ac Sepharuræos, et Anagoganæos. Qui cum simulacris suis eo profecti fedem in Samaria constitutu. Hanc enim, quod præpingui gleba fertilique foret, ad habitandum deligunt. Verum aliquanto postea tempore à feris laniati, Leonibus videlicet, Pardis et Vrsis , aliisque crudelibus bestiis incursantibus , legatos in Babylonem cum precibus mittunt; vehementer eos admirati, qui istuc ante se domicilium collocauerant, quæ tandem à ferarum vi et immanitate seruare se potuissent. Quibus auditis Rex accersitis senioribus interrogat quænam illis, in Iudæa vitæ ratio; tum quomodo in tanta bestiarum incursione, tantisque regionis incommodis illarum laniatæ ac feritatem effugissent. Illi constitutas à Deo sibi leges demonstrant , prudenterque quod erat rationi consentaneum significant: nullam iis in locis nationem posse consistere, nisi diuinitus traditis per Moysen legibus obtemperaret , Deum quippe terræ præfidem, ac protectorem esse; minimèque pati ab externis populis per simulacrorum cultum, aliasque superstitiones quicquam illis contra instituta committi. Quæ omnia Nabuchodonosor negligenda minimè ratus, sinceræ illorum orationi fidem accommodans , legis exemplum poposcit. Cuius cum illi copiam abundè fecissent, Esdras quendam Sacerdotem Legibus; doctorem Babylone cum illa ipsa lege destinatus , vt Assyrios qui Samariam incolebant, hoc est Chuthæos, aliosque supra commemoratos populos, Mosaicis decretis imbuerent. Accidit hoc tricesimo plus minus anno, quam Iudæi ex Israël ac Hierosolymis deportati fuissent. Igitur Esdras, et qui cum eo profecti sunt, Samaritanæ regionis incolæ erudiunt; indeque Samaritanæ dicti , qui ab Esdra, quem Rex Babylone miserat, Legem acceperunt. Post hæc alii XL annis elapsis, dissoluta captiuitate Israelita in patriam reuersi sunt.

Ancak lechoníæ <<Yehoyakim>> döneminden itibaren Yahudiler Babil'e sürgün edildi. Babil ileri gelenleri toplandı ve Nebukadnezar'dan, ülkenin ıssız ve ekilmemiş bir çorak arazi olarak kalmaması için kendi adamlarından bazılarını Yahudiye'ye göndermesini istediler. Kral da bu isteği hoş karşılamadı. Bunun üzerine imparatorluğundan dört ulusu, yani Kuthaileri, Kudianları, Sefarvileri ve Anagogileri derhal gönderdi. Putlarıyla <<Heykel>> yola çıktılar ve Samiriye'de mesken tuttular. Çünkü burayı mesken olarak seçtiler, çünkü zengin ve verimliydi. Ancak bir süre sonra, aslanlar, leopardlar, ayılar ve diğer vahşi hayvanlar tarafından parçalanmaya başlayınca, Babil'e elçiler gönderip yakarışlarda bulundular. Daha önce oraya yerleşen ve sonunda vahşi hayvanların şiddet ve vahşetinden kendilerini koruyabilenlere büyük hayranlık duydular. Bunu duyan Kral, ileri gelenleri çağırdı ve onlara Yahudiye'deki yaşam tarzlarının nasıl olduğunu; sonra da böylesine rahatsız edici bir bölgede, böylesine vahşi hayvanların istilasının vahşetinden ve şiddetinden nasıl kurtulduklarını sordu. Tanrı'nın koyduğu yasaları kendilerine gösterdiler ve akılla tutarlı olanı

ihtiyatlı bir şekilde belirttiler: Tanrı, bu toprakların yöneticisi ve koruyucusu olduğu için, Musa aracılığıyla ilahi olarak kendilerine verilmedikçe, bu yerlerde hiçbir ulus var olamazdı; putlara tapınma veya bu kurumlara karşı işlenen herhangi bir batıl inanç nedeniyle yabancı halklardan en az acı çekeceklerdi. Nebukadnezar tüm bunların ihmal edilemeyeceğini düşündü ve inancını onların samimi dualarına uydurarak, yasanın bir kopyasını istedi. Liderlerin bol miktarda bulundurdıkları bu yasayı, Ezra adında bir kâhin ve bir Kutsal Yasa öğretmeniyle birlikte Babil'e gönderdi. Böylece, Samiriye'de yaşayan Asurlular, yani Hititler ve yukarıda adı geçen diğer halklar, Musa'nın buyruklarıyla aşılanabilsinler. Bu olay, Yahudilerin İsrail ve Kudüs'ten sürgün edilmesinin otuzuncu yılında, aşağı yukarı gerçekleşti. Bu nedenle Ezra ve onunla birlikte gidenler, Samiriye bölgesinin sakinlerine talimat verdiler; bu nedenle, **Babil Kralı'nın gönderdiği Ezra'dan Yasa'yı alan Samiriyeliler olarak adlandırıldılar**. Bu kırk yıl geçtikten ve İsrailoğullarının esareti sona erdikten sonra, anavatanlarına geri döndüler.

IX. Illud vero admiratione mihi dignum videtur , quemadmodum pro IV illarum gentium numero , totidem in eo populo fectæ coluerint. Quarum prima eft Essenorum . II Gorthenorum. III Sebuæorum . IV Dofitheorum. Hoc erit propofiti nobis argumenti, fufceptique aduersus Hærefes operis initium: ac primùm multiplicium illorum errorum originem paucis, fed perfpicuè declarabo . Quænam vero tandem alia efle potest , nifi quòd linguarum ex illa varietate nationum funt facta diffidia? fingulæ porro nationes ac familiæ varias in gentes propagatæ funt ? quarum vnà quaque deinceps fuum fibi Regem confituit . Ex quo bella diffordiaque, ac gentium inter fe conflictus exorti : cum id quifque quod libuiffet obtinere cuperet, et quæ aliorum erant ad fele pertrahere , id quod ab infatiabili quadam infita generi nofiro cupiditate profectú eft. Sic igitur cum vna atque fimplex Ifraelitarum religio, facræque literæ exteris ad nationes illo tempore perueniffent, Affyrios videlicet, ex quibus inquifini illi Samaritæ fuerunt, vna etiam animorum diffenfio contigit, opiniofum que concitata falfitas, et ab vno religionis cultu innumerabilium errorum per illam diffordiam femina pullularunt; prout nimirum vnufcuiusq. fensus tulit, aut in Scripturis intelligendis peritiæ fibi aliquid arrogauit, eademque priuatam ad fententiam accommodare ftuduit.

IX. Bu milletlerin sayısına rağmen, o halkta aynı sayıda mezhep olması bana gerçekten dikkat çekici geliyor. Bunlardan ilki Esseniler. İkincisi Gorthenler. Üçüncüsü Sebuiler. Dördüncüsü Dositheanlar. Bu, bize sunulan argümanın ve Sapkınlıklara karşı yürütülen çalışmanın başlangıcı olacak: ve önce bu çok çeşitli hataların kökenini kısaca ama net bir şekilde açıklayacağım. Bu çeşitlilikteki milletlerden dil anlaşmazlıkları doğmasından başka ne olabilir ki? Dahası, her millet ve çeşitli aileler milletlere yayıldı? Her biri daha sonra kendi Kralını oluşturdu. Savaşlar, anlaşmazlıklar ve milletler arasındaki çatışmalar bundan kaynaklandı: çünkü her biri istediğini elde etmek ve başkalarına ait olanı kendine mal etmek istiyordu, bu da ırkımıza yerleşmiş bir tür doymak bilmez açgözlülüktен kaynaklanıyordu. Böylece, İsrailoğullarının tek ve basit dini ve kutsal yazıları o dönemde yabancı uluslara, yani bu Samirilerin göçmen olduğu Asurlulara ulaştığında, zihinlerde bir anlaşmazlık da ortaya çıktı ve yanlış görüşler ortaya çıktı ve bir dini kùltten sayısız hatanın tohumları bu anlaşmazlıktan filizlendi; çünkü her biri kendi anlamını çıkardı veya Kutsal Yazıları anlama konusunda kendine bir uzmanlık atfetti ve bunları kendi özel görüşüne uyarlamaya çalıştı.

SAMARITAE , QV AE eft Hæresis ab Gentili fuperfinitio ne VII. Ordine verò IX.

Yahudi olmayanların batıl inançlarından kaynaklanan bir sapkınlık olan Samiriler, yedinci değil, dokuzuncu düzene mensupturlar.

I. ITAQVE Samaritæ , earum Hæreseon Principes , quæ diuinis literis nituntur , post commemoratas à nobis Græcorum sectas, et Itolidè illas quidem ab hominum ingeniis excogitatas proximè sequuntur. Horum genus Samaritanorum vocatum. Quæ vox Custodes significat , quod ij quondam in illa terra tanquam custodes collocati sunt. Siue quòd quæ à Mofe cõstituta erant in lege custodirent. Ac mons ille quem infederant Somoron appellatus est , vel Somer ab antiquo Somorone Someris Filio , (id enim ei viro nomen fuit) Cæterum somer iste Patrem habuit e Pherezæorum ac Gergefæorum genere , qui tùm eam regionem habitabant, et à Chanaan originem duxerant , qui tractum illum , quæ nunc Iudæa , et Samaria dicitur , vsurpauit , alienum vtique , vtpote filiorum Sem , cum Chanaan ipse Chami filius esset eodem quo Sem patre geniti. Ita contigit vt diuersis de causis idem Samaritanorù nomen penes eos resederit; Nimirum à Somero , et Somorone : ab eo quod velut terræ custodes apppositi essent: ac denique quod Mofis instituta feruarent.

I. SONRA, ilahi harflere dayanan sapkınlıklarının önderleri olan Samiriler, bizim bahsettiğimiz Yunan mezheplerini ve hatta insan dehasının uydurduğu mezhepleri yakından takip ederler. Irklarına Samiriler denir. Bu kelime, eskiden o topraklara koruyucu olarak yerleştirildiklerini veya Musa'nın yasada koyduğu şeyi koruduklarını gösterir. Oturdıkları dağa, eskiden Somer'in oğlu olan Somoron'dan (çünkü o adamın adı buydu) Somoron veya Somer adı verildi. Fakat bu Somer'in babası, o zamanlar o bölgede yaşayan ve kökenlerini Kenan'dan alan Pherezæorum <<Perizziler-Peçenekler?>> ve Gergefæorum <<Gergesiteler?>> soyundan geliyordu. Bunlar, şimdi Yahudiye ve Samiriye olarak adlandırılan bölgeyi gasp etmişlerdi. Aslında yabancıydılar, çünkü Sam'ın oğullarındandı ve Kenan'ın kendisi de Sam ile aynı babadan doğan Ham'ın oğluydu. Böylece çeşitli nedenlerle aynı Samiriler adı onlarda kaldı; yani Somer ve Somoron'dan: ülkenin koruyucuları olarak atanmalarından: ve nihayet Musa'nın kurumunu koruduklarından.

II . Porrò à Iudæis ea re primùm differunt , quod iis Prophetarum scripta fecundum Mosen minimè sunt tradita; sed quinq. duntaxat Volumina, quæ per Mosen Israëlitarum generi data sunt, cum ex AEgypto decessissent. Sunt hæc, Genesís, Exodus, Leuiticus, Numeri, et Deuteronomium. Qui libri apud Hebræos ita vocantur: Beresith Ellefemoth, Vaicra, Vaidabber , Ellehaddebarim. Quibus in V Libris quaedam mortuorum Resurrectionis vestigia sunt asperfa ; ita tamen vt nequaquam perspicuè prædicetur. Ad hæc de vnico Dei filio iniecta mentio est, itemque Spiritus sancti ac de Idolorum damnatione. Tametsi clariùs in his Dei singularitas adfruitur, in qua tamen spiritaliter aliter quoque Trinitas comprehensa sit. At illi accepta lege hoc vnum studuerunt, vt Idolorù repudiata superstitione vnú Deum agnoscerent : neque accuratius quicqua exquirere voluerunt. Idem verò in errorem prolapsi , neque omnes fidei nostræ partes , aut integram vitam exactè complexi , mortuorum refurre et ionem ignorant, nec fieri posse putant. Deinde Spiritum sanctum rejiciunt , quem vtique nesciunt. Sed illud huic Hæresi contigit, vtdum mortuorum resurrectionem improbat, Idololatriamque respuit , in eam imprudens inciderit: quòd nationú quatuor simulacra in monte quodam occultata sunt, quibz illis Garizin fraudulenter cognominatus est. Nam si quis de mōte Garizin explorati aliquid habere velit, sciendum est ad Ierichuntem duos esse montes , Garizin , ac Gebal , vltra Iordanem, qui Ierichuntem ab Oriente respiciunt, vt in Deuteronomio, et libro Iesu Naue scriptum est. Imprudentes ergo simulacra venerantur, cum inter orandum vndique se ad montem velut sanctum obuertunt. Fieri enim non potest , vt Scriptura mendax sit , quæ dicit :

Manserunt legem seruantes , adorantes simulacra sua, vsque ad præfentem diem ; vtin IV Regnorum libro proditum est.

II. Ayrıca, Yahudilerden şu ilk noktada ayrılırlar: Musa'ya göre Peygamberlerin yazıları onlara aktarılmamıştır; sadece Musa tarafından Mısır'dan çıktıktan sonra İsrailoğullarına verilen beş cilttir. Bunlar, Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye'dir. İbraniler arasında bu kitaplara şu adlar verilir: Berefith Ellefemoth, Vaiicra, Vaidabber, Ellehaddebarim. Bu beş kitapta ölümlerin dirilişinin bazı izleri serpilmiştir; ancak hiçbir şekilde açıkça önceden bildirilmemiştir. Bunlara Tanrı'nın biricik Oğlu'ndan, Kutsal Ruh'tan ve putların kınanmasından da söz edilir. Bunlarda Tanrı'nın teklifi daha açık bir şekilde ortaya konmuş olsa da, yine de Üçlü Birlik ruhsal olarak farklı bir şekilde kavranmıştır. Fakat onlar, yasayı aldıktan sonra, putları batıl inançlarla reddederek tek Tanrı'yı kabul edebilmek için bir şeyi incelediler: ve bunların hiçbirini daha doğru bir şekilde araştırmak istemediler. Fakat hataya düştüler ve inancımızın veya tüm yaşamımızın tüm yönlerini tam olarak benimsemediler ve ölümlerin dirilişini bilmiyorlar ve bunun mümkün olduğunu da düşünmüyorlar. Sonra, kesinlikle tanımadıkları Kutsal Ruh'u reddediyorlar. **Fakat bu sapkınlığın başına gelen de budur, çünkü ölümlerin dirilişini onaylamaz, putperestliği reddeder ve ona akılsızca düşmüştür: millet, kendilerine sahte olarak Garizin adı verildiği için belirli bir dağa dört put saklamıştır. Çünkü eğer biri Garizin dağı hakkında bir şey öğrenmek isterse, şunu bilmelidir ki, Ürdün'ün öbür yakasında, Eriha'ya doğudan bakan Garizin ve Gebal adlı iki dağ vardır** <<Tacitus bu dağın Karmel dağı olduğunu ve bu dağın Elohim olduğunu yazar.M.S 55.>>; **Tesniye'de ve Nuh Kitabı'nda yazıldığı gibi. Bu nedenle, akılsız insanlar, dua aralarında sanki kutsalmış gibi dağa yönelip putlara taparlar. Zira Kutsal Yazılar'ın şu sözleri yanlış olamaz: "Bugüne kadar putlarına taparak yasayı sürdürdüler."** 4 Krallar kitabında açıklandığı gibi.

III. Quod vero ad mortuorum resurrectionem attinet , primum eorum error ex Abelis historia refellitur; cuius sanguis vel post obitum cum Domino collocutus est. Atqui sanguis anima non est, fed ineft ea in fanguine. Neque vero dixit: Anima illius clamat ad me : vt spem esse corporum resurrectionis ostenderet. Adde quod Enoch ne mortem obiret trāsatus est, nec postea repertus est. Quid quòd et Sarra idipsum demonstrat , dú effœto iam vtero, suppressifque menftruis, genitalem vim denuò ad proseminandum accipit , acsenio confecta filiú nihilominus ex promissione parturit , ob fpem véturæ aliquando resurrectionis ? Quinetiam Iacob dum de fuis offibus est folicitus, non vtique de his tanquam perituris mantada suis reliquit. Quod ipsum Iosephus postea precipiens resurrectionis fpeciem adumbravit. Adde Aaronica virga, quæ arefacta germinauit, fructusq. protulit, vt emortua hominu corpora ad vitæ spem excitanda mōftraret : Id enim ad astruendam resurrectione pertinuit. Sed et Moſis virga lignea animata Dei iussu , et in angue cóuerfa refurrectionem fignificabat. Ideo porro Moyſes Rubenitis benedicens ita loquitur: Viuat Ruben, et no moriatur. Quod ei precatur, qui iam dudum è viuſ exceſſerat ; quo vitam aliam effe post obitum doceret , nec non et iudicium , in quo homines ſecunda morte damnantur. Atque ideo duplicem illi benedictionem impertit. Viuat , inquit , in refurrectione fcilicet ; neque moriatur , in iudicio . Quibus verbis non illam mortem fignificauit, quæ in animorum à corpore feparatione cernitur , ſed eam potius , quæ in damnatione conſiſtit. Pauca hæc ad euertendum illorum errorem ſufficient. Habent et alios veteres ritus cum extrema dementia coniunctos. Nam et lotio perfundi ſolent , quoties peregre domum redeunt, tanquam aliqua contagione polluti ; et aqua ſeſe veſteſque ſuas abluunt, cum alterius gentis quempiam tetigerint. Hac enim re contaminari ſe putant, ſi quenquam mortalium, aut alterius ſectæ hominem attingant. Tanta eſt illorum vecordia.

III. Ölülerin dirilişine gelince, onların yanılışı ilk olarak Habil'in öyküsüyle çürütülür; Habil, ölümünden sonra bile kanıyla Rab'le konuşmuştur. Fakat kan, ruh değildir, kanın içindedir. Nitekim, "Ruhu bana feryat ediyor" dememiştir; bedenlerin dirilişinin ümidi olduğunu göstermek için. Hanok'un ölmek için diriltildiğini ve sonradan bulunmadığını da ekleyin. Rahim çoktan ölmüş ve adet kanaması kesilmiş olmasına rağmen, üreme gücünü tekrar kazanıp, yaşını doldurduktan sonra, gelecek bir diriliş ümidi sayesinde, vaat uyarınca bir oğul doğurduğuna göre, Sara'nın da aynı şeyi göstermesinin sebebi nedir? Dahası, Yakup kemikleriyle ilgilenirken, sanki yok olacaktı gibi onları mirasçıları olarak bırakmadı. Josephus daha sonra talimat vererek bir diriliş türü taslağı çizdi. Harun'un esasını da ekleyin; kurduğunda filizlendi ve meyve verdi, böylece insanlara ölü bedenleri göstererek yaşam umudunu uyandırdı: Çünkü bu, dirilişin inşasıyla ilgiliydi. Fakat Tanrı'nın emriyle canlanan ve bir yılanla örtülü olan Musa'nın tahta esas da dirilişi simgeliyordu. Burada Musa, Rubenlileri kutsarken şöyle diyor: Ruben yaşasın, ölmesin. Uzun zaman önce yaşayanlardan ayrılmış olana dua ediyor; onlara ölümden sonra başka bir yaşam olduğunu ve insanların ikinci ölüme mahkûm edildiği yargıyı öğretmesi için. Ve bu nedenle ona iki kat kutsama bahşediyor. Dirilişte yaşasın diyor; yargıda da ölmesin. Bu sözlerle ruhların bedenden ayrılmasında görülen ölümü değil, lanetlenmeyi kastediyordu. Bu birkaç şey bile onların hatalarını ortadan kaldırmaya yetecektir. Ayrıca aşırı delilikle bağlantılı başka eski ritüelleri de vardır. Çünkü yabancı bir ülkeden döndüklerinde, sanki bulaşıcı bir hastalıkla kirlenmiş gibi suyla yıkanmaya alışkındırlar; başka bir ırktan birine dokunduklarında ise kendilerini ve giysilerini suyla yıkarlar. Bu şekilde, herhangi bir ölümlüye veya başka bir mezhepten birine dokunduklarında kirlendiklerini düşünürler. İşte onların deliliği budur.

IV. *Iam quemadmodum facillè redargui ipsorum insania possit, animaduerte quælo , nec villo negotio percipies. Etenim mortui cadauer abominantur, cum lint fuis ipsimet factis mortui . Atqui non vno alterove, fed infinitis testimonijs couincitur , non esse mortuorum corpora detestanda. Nam quòd Lex contrarium videtur asserere, aliud quiddam ænigmatè a dūbrare voluit. Non enim duorum , vt dixi , triūmve id testimonia comprobant; sed sexcenta viginti duo millia hominum in deserto, totidemque alia, atq. ijs etiam plura. Quin et longè vberiora sunt Scripturæ loca , quæ de loculo, in quo Iosephi offa condita sunt, mentionem faciunt. Qui locus quadraginta totos annos in castris circunlatus neque abominationi fuit, neque contagione fua labem vllam asperfit. Cæterum verè hoc à Scriptura dictum est. Si quis mortuum tetigerit , pollutus ad vesperam vsque permanebit. Tum se aqueae lauabit, ac repurgabitur. Quibus verbis Domini nostri Iesu Christi mortem, ac susceptamin corpore passionem innuit. Ex eo enim , quod articulu apposuit , distinctione nominis opus esse demonstrat. Nam vbicumq. articulus adiungitur , certa ac perspicuè definita res intelligitur. Sine articulo de quolibet accipi infinite solet. Vt exempli caussa , si Rex, dixero , nomen auidem ipsum declaro: quis ille sit , de quo loquor, apertè non significo. Regem enim tam Persarum , quam Medorum , atque Elamitarum appellamus. Quòd si articulo etiam adhibito , hic Rex , dicimus, nemo quem velimus ignorat. Hic enim Rex eo articulo notatur, de quo quæstio , vel sermo aliquis inciderit, denique qui sit cognitus, accerto Imperio dominetur. Similiter cum, Deus simpliciter vsurpamus, quemlibet Deum dicimus, nec minus eum, qui à Gentibus colitur, quàm qui verè Deus est. At cum: <<Θεός>> dicimus, eum scilicet exprimimus , qui verus et est , et esse cognoscitur Deus. Similiter cum Homo, vel hic homo dicitur. Iam vero si Lex hoc modo concepta foret : Si mortuum tetigeritis , vniuersi ea sententia comprehenderentur , et ad omnes mortuos dictio illa spectaret . Sed cum ita scriptum sit , Si quis hunc mortuum tetigerit, ad vnū quempia referri debet, nimirum Dominu, vt initio declaratum est. Hoc verò Lex specie quadam AEnigmatis propter eos dixit, qui Christo manus*

iniecturi erant, et in Crucem sublaturi : videlicet expiatione opus illis esse , donec ipſis dies occidat, ac noua lux per Baptismum, ac lauacri regenerationem oriatur. Cuius mei dicti fidem eodem in loco Petrus adfruit, dum Hierosolymis Iſraëlitas alloquitur , qui ſe interrogauerant; Quid faciemus ? propterea quod ille dixerat; Quem vos in Cruce ſuffixiſtis Ieſum, etc. Moxque vbi ex animo dolentes animaduertit. Pænitentiam (inquit) agite, et baptizetur vnusquifq; in nomine Ieſu Chriſti Domini noſtri, et remittetur vobis peccata, et tum Spiritus ſancti donum accipietu. De quo quidem mortuo verba Legis accipienda ſunt. At quoties de alio quodam mortuo loquitur, aliter concipitur. Sic enim ait : Si tranſierit mortuus, occludite ianuas , ac fenestras, ne domus inquinetur. Quasi de peccati auditione diceret : Si peccati vocem audieris , aut alicuius delicti ſpeciem , oculum tuum ab ea cupiditate claude , nec non et os tuum à maledicto , et aures ab auditu nefandæ rei, ne domus integra, hoc eſt anima cum corpore moriatur. Qua ob cauſam Propheta dixit. Si mors per fenestras aſcenderit. Non enim vſitatas illas fenestras intelligit. Alioqui fenestris occluſis nunqua nos lethum opprimeret. Verum nihil aliud fenestræ ſunt, quàm corporis fenſus, viſus, auditus, per quos ſi peccemus, mors intra nos ingreditur. Enimuerò Ioseph Iſraëlem ſepeliit, nec detestatus eſt: imò poſt eius mortem in faciem procumbens exoſculatus eſt . Neque tamen ſcriptum eſt expiandi ſe gratia ipſum abluiffe. Prætereà Moſis corpus, quemadmodum à maioribus accepimus ab Angelis ſepultum eſt ; neque illi tamen loti ſunt, ac ne polluti quidem ſancti illius corporis attactu.

IV. ſimdi, deliliklerinin ne kadar kolay çürütülebileceğini yalvarırım, ve bunu hiç zorlanmadan kavrayamayacaksınız. Çünkü ölümler, kendi yaptıklarıyla ölü oldukları için cesetlerden nefret ederler. Fakat ölümlerin bedenlerinden nefret edilmemesi için bir veya iki değil, ſayıſız tanıklık gerekir. Çünkü Yasa aksini iddia ediyor gibi görüldüğünden, gizemli bir ſekilde başka bir ſey ortaya koymak iſtemiſtir. Çünkü dediğim gibi, bunu kanıtlayan iki veya üç kiſinin tanıklığı değil; çölde altı yüz yirmi iki bin kiſi ve bunlardan daha fazlası, hatta daha fazlasıdır. Hatta, Kutsal Yazılar'da Yuſuf'un kemiklerinin konulduğu tabuttan bahseden yerler çok daha fazladır. Bu tabut, ordugâhta tam kırk yıl boyunca kuſatılmış olmasına rağmen, ne iğrenç bir ſeydi ne de bulaſıcılığıyla herhangi bir leke yayıyordu. Fakat bu gerçekten Kutsal Yazılar tarafından ſöylenmiſtir. Bir kimse ölü birine dokunursa, akſama kadar kirli kalacaktır. Sonra iyice yıkanacak ve arınacaktır. Bu ſözlerle, Rabbimiz'in ölümüne ve Meſih'in bedenindeki çilesini kabullenmesine gönderme yapmaktadır. Çünkü, edatı eklemesinden, bir isim ayırımına ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Çünkü edat nerede eklenirse eklensin, kesin ve açıkça tanımlanmış bir ſey anlaſılır. edat olmadan genellikle belirsiz bir ſekilde herhangi biri için kullanılır. Örneğin, Kral dersem, ismin kendisini beyan ederim; bahsettiğim kiſinin kim olduğunu açıkça belirtmiyorum. Çünkü ona Perslerin, Medlerin ve Elamların Kralı diyoruz. Eğer edatı da kullanırsak, görmezden gelmek iſtemediğimiz biri olan bu Kral deriz. Çünkü bu Kral, hakkında bir ſoru veya tartışmanın geçtiği edatla belirtilir ve son olarak, bilinen kiſi belirli bir İmparatorluğu yönetir. Benzer ſekilde, Tanrı'yı baſitçe ele aldığımızda, herhangi bir Tanrı'yı, gerçek Tanrı olandan daha az olmamak üzere, Milletler tarafından tapınılan Tanrı olarak adlandırırız. Fakat: **Ölüm** dediğimizde, gerçekten Tanrı olan ve Tanrı olarak bilineni ifade ederiz. Benzer ſekilde, İnsan dediğimizde veya bu adam denir. ſimdi, Yasa ſu ſekilde tasarlınsaydı: Ölüye dokunursanız, herkes o cümleye dahil edilirdi ve bu ifade bütün ölümleri kastedirdi. Fakat ſöyle yazıldığı için, Eğer biri bu ölüye dokunursa, baſlangıçta bildirildiği gibi, tek bir kiſiden, yani Rab'den bahsedilmelidir. Ancak Yasa bunu, Meſih'in üzerine ellerini koyup onu Çarmıhta kaldıracak olanlar uğruna bir tür muamma halinde ſöylüyordu: yani, gün batıncaya ve Vaftiz ve yıkanmanın yenilenmesiyle yeni bir ışıık doğana kadar kefarete ihtiyaçları vardı. Aynı yerde Petrus'un Yeruſalim'deki İſraillilere hitap ederken, kendilerine

"Ne yapacağız?" diye sorduklarını söylediği imandan bahsettim; **Çarmıha gerdiğiniz İsa, vb.** Ve hemen onların ruhen kederli olduklarını hissetti. Tövbe edin (diyor) ve her biriniz Rabbimiz İsa Mesih'in adıyla vaftiz olun; günahlarınız bağışlanacak ve o zaman Kutsal Ruh armağanını alacaksınız. Nitekim Yasa'nın sözleri de bunlardan alınmalıdır. Fakat başka bir ölüden söz ettiğinde, farklı şekilde anlaşılıyor. Çünkü şöyle diyor: Ölü biri geçerse, ev kirlenmesin diye kapıları ve pencereleri kapatın. Sanki günahın duyulmasından bahsediyormuş gibi: Günahın sesini duyarsanız veya herhangi bir suçu görürseniz, gözlerinizi o arzudan, ağzınızı lanetten ve kulaklarınızı kötü bir şey duymaktan kapatın, yoksa bütün ev, yani ruh ve beden ölecektir. Bu nedenle Peygamber şöyle dedi: Ölüm pencerelerden çıksa. Çünkü kullanılan pencereleri anlamaz. Aksi takdirde ölüm pencereler kapalıyken asla bize baskı yapmazdı. Oysa pencereler, günah işlersek ölümün içimize girdiği beden duyuşu, görüşü ve işitmesinden başka bir şey değildir. Zira Yusuf, İsrailoğullarını gömdü ve bundan nefret etmedi; hatta ölümünden sonra yüzüstü yere kapanıp dua etti. Oysa kefareti için yıkandığı yazılı değildir. Dahası, atalarımızdan devraldığımız Musa'nın bedeni melekler tarafından gömüldü; ama yıkanmadılar ve azizler bile o bedenin dokunuşuyla kirlenmediler.

V. Vereor ne in hac dissoluenda quæstione nullum exitum inueniat oratio. Sed ex vna alterave ratione sapiens in Domino , contra aduersarios instruetur. Ad hæcde Spiritu sancto , quoad summam perstringere licet pauca dicere minimè grauabimur . Manifestè itaque Dominus subinde Moysis dicit. Adduc mihi in montem LXX seniores ; et accipiam de spiritu tuo , et in illos effundam, atque iudem auxilio tibi erunt. De filio verò vt cognoscemus , Pater ita loquetur : Faciamus hominem ad imaginem , et similitudinem nostram. Atqui vox ifta, faciamus, non vnum duntaxat significat . Item, Pluit Dominus in Sodomam et Gomorrhæ igne et sulphur à Domino de cœlo. Quòd autem ad Prophetas attinet, postqua Samaritanis quinq; Moysi volumina tradita sunt, Scripturis reliquis nequaqua assensi sunt; sed præter illa quinque cætera contemplerut. Quod si quis alios obiiciat, veluti Daudem, aut Isaiam , et reliquos , negant se eos admittere , atque iis quæ à maioribus suis acceperunt pertinaciter insistent. Hactenus contra Samaritanos à nobis disputatum est , adeoque paucis, ne longius quam instituti ratio fert sermonem producamus.

V. Korkarım ki, çözülmesi gereken bu meselede söylem bir çıkış yolu bulamayabilir. Fakat Rab'deki bilge kişi, şu veya bu sebepten ötürü rakiplerine karşı eğitilecektir. Kutsal Ruh konusunda, birkaç şeyi kısaca özetlemek mümkün olduğu sürece, yük olmayacağız. Bu nedenle Rab zaman zaman Musa'ya açıkça şöyle der: Bana yetmiş ihtiyar dağa getir; Ruhundan alıp üzerlerine dökeceğim ve onlar sana yardımcı olacaklar. Fakat Baba, Oğul'u tanıyabilmemiz için şöyle diyecektir: İnsanı kendi suretimizde, kendimize benzer şekilde yaratalım. Fakat bu "yapalım" sözcüğü tek bir şeyi ifade etmez. Benzer şekilde, Rab gökten Sodom ve Gomorra'nın üzerine Rab'den ateş ve kükürt yağdırdı. Fakat Peygamberlere gelince, Musa'nın beş cildi Samiriyelilere teslim edildikten sonra, Kutsal Yazıların geri kalan hiçbirine katılmadılar; Ancak bu beş kişinin dışında kalanları hor gördüler. Davut, Yeşaya ve diğerleri gibi başkalarına itiraz eden olursa, onları kabul ettiklerini inkâr edip atalarından aldıkları şeyde ısrarla ısrar ederler. Şimdiye kadar Samiriyelilere karşı çıktık ve bu kadar kısa bir şekilde, tartışmayı aklın gerektirdiğinden daha fazla uzatmamak için.

CONTRA ESSENOS, QVAE est prima Samaritanorum Secta, Ordine X.

QVATVOR omnino in Sectas Samaritani diftributi sunt. Qui cum eadem fecum inuicem sentiant de Circuncisione, Sabbato , aliifque lege præscriptis , paucis tamen in rebus trium singulæ à reliquis differunt . Nam Dositheos solos excipio. Quod enim ad Effenos spectat , ii nulla re prætermiffa primum institutum retinuerunt. Secundum hos Gortheni à fe mutuo leuibus de caussis feparati sunt , cum exigua quædam controuersia inter ipsos interceffiffet , hoc est Sebuaeos, Essenos, et Gorthenos . Quæ controuersia fuit eiusmodi. Cum Lex vndique ludæos Hierosolyma confluere iuberet idque tribus anni temporibus; nimirum in Azymorum festo, Pentecoste, ac Scenopegia : cùmque per ludæam ac Samariam ludæifparfim habitarent , accidebat, vt qui Hierosolymam contendebant, ij per Samaritanas vrbes iter facerent. Quare cùm eodem tempore celebritatis caussa conuentus suos haberent, inde nata iurgiorum occasio est. Quinetiam Esdra post reditum è Babylonia Hierosolymam inftaurante, Samaritani fponfe ad præsidium, et operis communionem offerentes ab Esdra et Neemia repudiati sunt.

ONUNCU DERECEDE, SAMİRİLERİN BİRİNCİ FAZLAR OLAN ESSENLERE KARŞI.

Samiriler dört mezhebe ayrılır. Sünnet, Şabat ve kanunun emrettiği diğer şeyler konusunda aynı görüşe sahip olsalar da, her biri birkaç konuda diğerlerinden farklıdır. Çünkü sadece Dositheanları hariç tutuyorum. Essenilere gelince, ilk kurumu hiçbir şekilde korumamışlardır. Bunlara göre, Gorthenliler, aralarında küçük bir anlaşmazlık çıktığında, yani Sebueanlar, Esseniler ve Gorthenliler arasında, önemsiz sebeplerden dolayı birbirlerinden ayrılmışlardır. Bu anlaşmazlık da bu türdendi. Yasa, tüm Yahudilerin yılda üç kez, yani Mayasız Ekmek Bayramı, Pentekost ve Çardak Bayramı'nda Kudüs'e akın etmelerini emrettiğinden ve Yahudiler Yahudiye ve Samiriye'ye dağılmış olduğundan, Kudüs için çabalayanların Samiriye şehirlerinden geçtiği görülmüştür. Dolayısıyla, aynı zamanda kutlama amacıyla kendi toplantılarını yaptıkları için, kavgalara sebep olmuştur. Üstelik Ezra Babil'den dönüp Yeruslaim'i yeniden inşa ettikten sonra, kendilerini korumak ve işe katılmak için adayan Samiriyeliler, Ezra ve Nehemya tarafından reddedildiler.

CONTRA SEBVAEOS: QVAE eft fecunda Samaritanorum hæreis, ordine XI.

Qvo tempore Sebuæi iracundia perciti trium illarum quas diximus celebritatum tempora commutarunt: primum irati Esdrae ; deinde quod praetereuntium occasione ad iurgia prouocarentur. Cæterùm illi menfem nouum Azymorum post Anni noui principium collocant ; ifque in Autumnum incidit post menfem Tifri , qui à Romanis Auguftus appellatur, ab Ægyptiis Mefori, Gorpæus à Macedonibus, à Græcis Apellæus . Hinc illi Anni sui primordia deducunt , iftatimque Azymorum festum indicunt; Pentecosten porò in Autumnum exeuntem coniiciunt. Scenopegiam denique tüm celebrant, cum à ludæis Azyma , siue Pascha . Neque Sebuxos alii secuti sunt. Samaritae.

SEBAİLER'E KARŞI: SAMİRİ HAREİLER'DEN SONRA İKİNCİ SINIF XI

O zamanlar öfkelenen Sebulular, bahsettiğimiz üç bayramın zamanını değiştirdiler: önce Ezra'ya kızdılar; sonra da yoldan geçenlerin kışkırtmasıyla kavga ettiler. Fakat Mayasız Ekmek ayını yeni yılın başlangıcından sonraya yerleştirdiler; ve bu ay, Romalıların Augustus, Mısırlıların Mesor, Makedonyalıların Gorpæus ve Yunanlıların Apelleus adını verdiği Tisri ayından sonraki sonbahara denk geldi. Bundan kendi yıllarının başlangıcını çıkardılar ve Mayasız Ekmek bayramını gösterdiler; fakat Pentekost'un sonbaharda geldiğini varsaydılar.

Son olarak, Yahudilerin Mayasız Ekmek veya Fısıh'ı kutladıkları zamanda Çadır Tapınağı'nı kutladılar. Başkaları da Sebukluları, yani Samiriyelileri izlemedi.

CONTRA GORTHENOS, quæ est hæresis Samaritanorum III. Ordine XII.

Gortheni, cæterique Effeni aliorum vicini eadem cum illis faciunt. Sed foli cum Dofitheis Gortheni cum Sebuæis simultates exercent : atque eodem , quo ludæi , tempore felta sua celebrant, Azymorum scilicet, Paschatis , Pentecostes , Scenopegia , et solennis illis ieiunii, quod in vnam diem obseruant : Contra à quàm alii instituunt, qui in iisdem indicendis ad Essenos se, vti dictum est, accommodant.

Samirilerin sapkınlığı olan GORTHENOS'A KARŞI, III. Düzen XII.

Gorthenliler ve diğer Esseniler, yani başkalarının komşuları da aynısını yaparlar. Fakat Gorthenliler, Dositheanlarla birlikte, Sebaeanlarla çekişmeyi sürdürürler ve Yahudilerle aynı zamanda, Mayasız Ekmek, Paskalya, Pentekost, Çardak Bayramı ve bir gün boyunca tuttıkları ciddi oruç gibi bayramlarını kutlarlar. Daha önce de belirtildiği gibi, başkalarının koyduğu kuralların aksine, onlar kendilerini aynı şekilde Essenilere alıştıırırlar.

CONTRA DOSITHEOS, Hæresis IV. Samaritanorum; Ordine XIV.

Ab his Dofitheis multipliciter difcrepant. Nam et Resurrectionem admittunt, et seueriora apud illos sunt instituta viuendi. Item ab animatis abstinent. Nonnulli etiam post nuptias vxoribus mortuis continentiam ferunt . Alii virginitatem retinent. In eo vero cum aliis confentiunt , quod et Circuncisionem, et Sabbatum colunt, et cuiuslibet hominis contactum deuitant, quod vniuersos abominantur . Eadem porrò cum aliis ieiunia, atque exercitationes adhibent. Hæc omnia à Dofitheo hac ex occasione fancita sunt. Cum enim ludæus esset sese ad Samaritanos adiunxit . Quippe et in legis institutis apprimè verfatus , et traditionum , quas illi obseruant, fcientissimus principem inter suos locum appetiit. A quo depulsus, nec magnam inter ludæos auctoritatem adeptus , ad Samaritanos defecit, et illam Sectam condidit. Deinde in speluncam fecedens præ affectata quadam sapiencia perpetuis se vti ferunt ieiuniis inaniter ac simulata pietate confecit ; donec cibi ac potus inedia, voluntaria scilicet morte, confumptus est. Aliquot inde post diebus qui ad eum venerant putrefactum ac verminans cadauer inueniunt, ac mufcarum examine fcatus.

DOSITHEUS'A KARŞI, IV. Samaritanların Sapkınlığı; XIV. Düzen.

Dositheus bunlardan birçok yönden farklıdır. Çünkü Diriliş'i kabul eder ve aralarında yaşayanların daha katı kurumları kurulmuştur. Aynı şekilde, canlılardan uzak dururlar. Bazıları evlendikten sonra bile ölü eşleriyle cinsel ilişkide bulunurlar. Diğerleri bekaretlerini korurlar. Ancak bu konuda başkalarıyla hemfikirdirler: Hem Sünneti hem de Şabat'ı kutlarlar ve her şeyden nefret ettikleri için herhangi bir erkekle temastan kaçınırlar. Dahası, başkalarıyla oruç tutar ve egzersiz yaparlar. Tüm bunlar bu vesileyle Dositheus tarafından onaylanmıştır. Yahudi olmasına rağmen, Samiriyelilere katılmıştır. Hem hukuk kurumlarında hem de onların uyguladığı geleneklerde çok bilgiliydi ve aralarında bir yöneticilik makamı arzuluyordu. Onun tarafından uzaklaştırıldıktan ve Yahudiler arasında büyük bir otorite kazanamayınca Samiriyelilere sığındı ve bu Tarikatı kurdu. Sonra bir mağaraya çekilip, yapmacık bir bilgelikle, boş yere ve yapmacık bir dindarlıkla sürekli oruç tuttu; sonunda

gönüllü olarak yiyecek ve içecekten yoksun kaldı, yani öldü. Birkaç gün sonra, yanına gelenler cesedin çürüdüğünü, haşerelerle dolu olduğunu ve sineklerle dolu olduğunu gördüler.

Hæc sunt , quæ ad nos peruenere quatuor Sectarum discrimina: quæ facilè ex iis , quæ contra illas disputata sunt, euertentur. Nunc Hæreses reliquas , quæ temporum successione perperam irrepserunt, et aberrantia omnia pecora pertexam , eademque conuincam partim illorum infelicissimis retegendis institutis ; partim lethalium , ac perniciosorum serpentium venenis breui oratione retundendis .

Hactenus de Samaritanorum fectis IV.

İşte bize kadar ulaşan dört mezhebin ayrımları: Bunlar, kendilerine karşı ileri sürülen argümanlarla kolayca yıkılabilenlerdir. Şimdi, yüzyıllar boyunca sızan sapkınlıkların ve sapkınların kalıntılarını inceleyeceğim ve onları, kısmen en talihsiz kurumlarını açığa vurarak; kısmen de kısa bir konuşmayla ölümcül, hatta zararlı yılanların zehrini savuşturarak ikna edeceğim.

Buraya kadar Samiri mezhepleri hakkında IV.

JUDAISMVS VII IN Sectas distributus .

Contra Sadducaeos , quæ est prima Judaismi Secta , ordine XIV.

Post illas Samaritanorum à nobis enumeratas , Græcorumque Sectas septem apud Iudæos ante Chrifit Dominia duentum in Iudæa , atque Hierosolymis extiterunt.

Horum primi fuere Sadducæi à Dositheo illo propagati. Qui nimirum Sadducæos se à iustitia nominant. Sedek enim iustitiam significat. Sed et Sadoc quidam ex antiquis Sacerdotibus appellatus est. Verum isti à Magiftri doctrina descuerunt. Etenim mortuorum Resurrectionem fultulerunt ; in quo cum Samaritanis conueniunt. Sed Angelos contrà quàm Samaritani repudiant: ac Spiritum sanctum ignorant, quem nec accipere meruerunt. Eadem porrò cum Samaritanis instituta custodiunt. Quanquam Iudæi , non Samaritani fuerunt. Siquidem Hierosolymis sacrificabant , cæteraque omnia cum Iudæis communiter gerebant. Atque hos quidem vna Chrifit Domini sententia omni fide digna profternet, quam ipsi ex propofitæ quæstionis diffolutione in seipsos prouocarunt, cum ad eum accedentes rogarunt; fierine posset mortuorum Resurrectio . Item fuisse septenos fratres: quorum primus vxore ducta cum sine liberis decessisset, secundus eam excepit ex Mosis præscripto, qui Viro sine liberis defuncto succedere fratrem in illius coniugium iussit, viduamque ducere, quo in mortui nomen posteritatem excitaret. Accidit igitur, aiebant , vt illam primus ac secundus vxorem habuerint ac mortui sint , septémq; itidem omnes. In Refurrectione itaque mortuorum cuius hæc vxor erit , quandoquidem septem illam coniugem habuerunt ? Ad hæc Dominus ita respondit: Erratis nescientes Scripturas, ac Virtutem Dei: in resurrectione enim mortuorum neque vxores ducunt, neque nubunt , sed pares sunt Angelus . Quod autem mortui resurgent, Moyses vos docet, quoniam ita Deus illi respondit. Ego sum Deus Abraam , et Deus Isaac , Deus Iacob, Deus Viuorum, non mortuorum. Ita os illis occlusit. Faciles enim ad refellendum sunt , nec vel breui spatio veritati possunt resistere.

VII YAHUDİLİĞİN MEZHEPLERE DAĞILIMI.

Yahudiliğin ilk mezhebi olan Sadukilere karşı XIV.

Bizim saydığımız Samirilerden sonra, Mesih'in Yahudiye'de ve Kudüs'te hüküm sürmesinden önce Yahudiler arasında yedi Yunan mezhebi vardı.

Bunlardan ilki, Dositheus tarafından yayılan Sadukilerdi. Kendilerine adaletten dolayı Sadukiler diyorlar. Çünkü Sedek adaleti temsil eder. Fakat eski kâhinlerden bazılarına Zadoc da deniyordu. Fakat bunlar, Efendi'nin öğretilerinden saptılar. Çünkü ölümlerin dirilişini inkâr ettiler; bu konuda Samiriyelilerle aynı fikirdeler. Fakat Samiriyelilerin reddettiği melekler; ve hak etmedikleri Kutsal Ruh'u bilmiyorlar. Dahası, Samiriyelilerle aynı gelenekleri sürdürüyorlar. Yahudi olmalarına rağmen, Samiriyeli değillerdi. Çünkü Yerusâlim'de kurban kesiyor ve diğer her şeyi Yahudilerle ortak yapıyorlardı. Ve bunlar, Rab Mesih'in tek bir cümlesiyle, tüm imana layık olan, kendileri de önerilen sorunun çözülmesiyle, O'na yaklaşım "Ölümlerin dirilişi mümkün olabilir mi?" diye sorduklarında, kendi içlerinde uyandırdıkları tek bir sözle yere serildiler. Yedi kardeş daha vardı: Bunlardan birincisi bir kadınla evlenip çocuksuz öldü, ikincisi ise Musa'nın buyruğuna göre onu aldı. Musa, bir adam çocuksuz ölürse, kardeşinin karısını alıp dul kadınla evlenmesini ve böylece ölümlerin adına nesiller yetiştirmesini emretmişti. Böylece, dediler ki, birinci ve ikinci kadın onu yedi kez eş olarak aldılar ve öldüler; hepsi böyle. Ölümlerin dirilişinde, yedi kez eş olarak aldıklarına göre, bu kimin karısı olacak? Rab onlara şöyle cevap verdi: Siz Kutsal Yazıları ve Tanrı'nın gücünü bilmediğiniz için yanılıyorsunuz. Çünkü ölümlerin dirilişinde ne evlenirler ne de evlendirilirler, ama meleklerle eşittirler. Ama Musa size ölümlerin dirileceğini öğretiyor, çünkü Tanrı ona şöyle cevap verdi: Ben İbrahim'in Tanrısıyım, İshak'ın Tanrısıyım, Yakup'un Tanrısıyım, ölümlerin değil, yaşayanların Tanrısıyım. Böylece ağızlarını kapattı. Zira bunları çürütmek kolaydır ve gerçeğe karşı kısa bir süre bile direnemezler.

CONTRA SCRIBAS, QUAE est II Judaismi Secta , ordine XV.

Post Sadducæos interiecto tempore, vel eodem etiam quo illi , Scribæ prodierunt , Legis Interpretes, ac velut quendam Grammaticam professi , cum cæteris in rebus ludæorum institutis inhæreant; quæ superstitionis et cauillatoriis inuentis interpolarent. Neque enim ex Legis duntaxat præscripto viuunt , verùm insuper vrceos et calices , ac discos , et reliqua utensilia lauant, vtpote finceræ, ac sanctioris disciplinæ cultores . Nam et manus frequenter abluunt et aquis se ac lauacris abstergunt. Habent et certas fimbrias, quæ instituti sunt eorum signa , ad pompam et ostentationem , captandaque spectantium præconia compositas. Ad hæc vestes Phylacteriis distinctas gerebant , quæ sunt latiora quædam purpuræ fegmenta. De quibus cùm Euangelium meminerit , suspicari quispiam possit, de amuletis hîc sermonem institui: quòd à nonnullis amuleta Phylacteria vocentur. Verùm longè alia ratio est. Quippe cum ftolis, siue vestimenti genere quodam vterentur isti , quod Dalmaticas, aut Colobia appellare possumus, quæ amplioribusex purpura fegmentis erant intexta. Eiusmodi porrò fegmenta qui accuratiùs loquuntur nominare Phylacteria soleant. Horum consuetudinem secutus soleant. Horum consuetudinem secutus Dominus eadem illa Phylacteria nuncupauit. Sed et sequentia de acceptione vocis istius haud dubiam fidem faciunt. Subiicit enim : et vestimentorú *ἐπίρριμντα* , hoc est fimbrias. Ita et Phylacteria purpureos illos quos dixi clauos appellauit. Quoniam , inquit, dilatatis Phylacteria, et fimbrias vestimentoru ampliores facitis . Etenim corymbos Punicorum maloru specie quatuor è pallii laciniis pendentes, atque ex ipso

Itamine alligatos eo tempore gerebant, quo continentia, aut virginitatē seruabant. Nam quilibet certum sibi tempus castitatis, aut continentiae præscribat : atque illa velut exempla quædam , et imagines erant , quibus institutum suum exprimebant; ne quis vtpote sanctos auderet attingere.

Quatuor apud eosdem Traditionum, quas *δευτέραις* vocabant , fuere genera. Primum Mosis Prophetæ nomine est incriptum . Secundum Akibæ cuidam Magistro, vel Barakibæ tribuunt. Tertium Andani , vel Annani , qui et Iudas dicitur. Quarti Assamonæi filios authores iactitant. Quatuor ex hisce fontibus manarunt ea, quæ apud illos inani quadam opinione sapientiae constituta, cum sint inepta pleraque, prædicantur nihilominus ; ac tanquam ab excellenti disciplina profecta summa ostentatione celebrantur .

YAHUDİLİĞİN İKİNCİ MEZHEPİ OLAN KÂTİPLERE KARŞI, XV.

Sadukilerden sonra, belli bir zaman aralığında, hatta aynı zamanda, Kâtipler, yani Tevrat yorumcuları olarak ortaya çıktılar ve Yahudilikle ilgili konularda, batıl inançlı ve kavgacı uydurmalarla uydurdukları belli bir dilbilgisi benimsediler. Çünkü sadece Tevrat'ın emirlerine göre yaşamazlar, aynı zamanda disiplinin samimi ve kutsal tapınanları olarak tencereleri, fincanları, tabakları ve diğer kapları da yıkarlar. Sık sık ellerini yıkar ve su ve liflerle kurulanırlar. Ayrıca, gösteriş ve gösteriş için ve seyircilerin alkışlarını yakalamak için tasarlanmış, sembollerini olan bazı püskülleri de vardır. Bu giysilere, mor renkte, daha geniş parçalardan oluşan tespihler giyerlerdi. İncil'i hatırladığımızda, burada muskalar üzerine bir söylev vermeye başladığımızı düşünebiliriz: Bazı muskalara tespih denir. Ancak sebep tamamen farklıdır. Çünkü bunlar, Dalmaçyalılar veya Kolobiyalılar (Colobia) diyebileceğimiz, daha geniş mor parçalardan dokunmuş şallar veya bir tür giysi ile birlikte giyilirdi. Daha doğru konuşanlar, bu tür parçalara Muska demeye alışkındır. Onların adetlerine uyarak buna alışkındırlar. Onların adetlerine uyarak, Rab bunlara aynı Muskaları çağırırdı. Fakat aşağıdakiler de bu kelimenin kabulünü tartışmasız kılıyor. Çünkü şunu ekliyor: ve vestimentorū *σαρκίνης* , yani saçaklar. Daha önce bahsettiğim o mor muskalara da aynı adı verdi: Çivileri genişletiyorsunuz ve giysinin saçaklarını daha da genişletiyorsunuz. Çünkü Pön kadınları, iffetli oldukları veya bekaretlerini korudukları süre boyunca, pelerinlerinin eteğinden sarkan ve aynı ipe bağlı dört çeşit korimba giyerlerdi. Her biri kendisi için belirli bir iffetlilik veya iffetlilik süresi belirledi: ve bunlar, azizlere dokunmaya cesaret edemeyecekleri bir şekilde, kurumlarını ifade eden bazı örnekler ve imgeler gibiydi.

Bunlar arasında dört tür Gelenek vardı ve bunlara *σαρκίνης* adını verdiler. İlki Hz. Musa adına yazılmıştır. İkincisini Akiba veya Barakiba adında bir Üstada atfederler. Üçüncüsünü, aynı zamanda Yahuda olarak da adlandırılan Andani veya Annan'a atfederler. Dördüncüsünü ise yazar olarak Assamonæus oğullarıyla övünürler. Bu dört kaynaktan, aralarında belirli bir boş bilgelik görüşüyle yerleşmiş olan, çoğu aptalca olmasına rağmen yine de vaaz edilen ve mükemmel bir disiplinden çıkmış gibi büyük bir gösterişle kutlanan şeyler çıkmıştır.

ADVERSUS PHARISÆOS: que est Hæresis Iudaismi III. ordine XVI.

I. Secvndvm ambas illas proximè pharisæorum Hæresis sequitur, alterius generis ; tametsi cum Scribis, quos legis Doctores interpretantur, eadem sentirent. Cum iis enim Legis quoque periti coniuncti erant. At Pharisæi ad horum ritus alia rursus a diiciebant; et seuerioribus se infitituti adstrinxerant. Quidam enim cum suas illas exercitationes adhiberent , decem, vel

octo, vel quatuor annorum sibi spatia præfigebant, quibus virginitatem, aut castimoniam colerent ; hoc tempus continuis precibus traducebant , et id certaminis frequentius inflaurabant, ne ullam corporis labem contraherent, néve furtim turpe aliquod in somnis profluuium obreperet. Ergo alii tabulas ad eum vsum parabant, latitudine non amplius dodrantali: in quibus postvesperam iacebant ; vt si fortasse dormirent, in pauimentum prolapsi rursum se ad orandum excitarent ; quo somni quoad liceret expertes ætatem transigerent. Alii collectos calculos subternebat, quorum vellicatio profundiozem somnum arceret , vt vel inuiti peruigiles esse consuescerent . Nec defuere qui iisdem de caussis spinas subiicerent. Cæterum bis hebdomada quaque ieiunare mos illis fuit, secunda videlicet ac quinta die. Ad hæc decimarum decimas dabant; primitias offerebant , tricesimas et quinquagesimas: Sacrificia votaue sua accuratissimè persoluebant. Cultus idem illis, qui et Scribis , de quo proximè dictum est; vestis scilicet ac reliquus corporis habitus. Sed et muliebria palliola gestabant , et cum latioribus crepidis , ac solearum ligulis procedere solebant. Qui ideò Pharisæi dicti sunt , quòd essent propter adscititiam illam superstitiosamque disciplinam à reliquis seiuncti. Phares enim Hebraicè separationem significat.

FERİSİLERE KARŞI: Yahudiliğin sapkınlığı olan III. düzen XVI.

I. İkinci olarak, bu iki sapkınlık da, farklı bir tür olan Ferisileri yakından takip eder; ancak onlar da, Kanun Doktorları (Alimleri) olarak yorumladıkları Kâtiplerle aynı görüşlere sahiptiler. Zira onlara Kanun uzmanları da katılıyordu. Ancak Ferisiler bu ayinleri yine reddettiler ve kendilerini daha katı kurallarla bağladılar. Bazıları, uygulamalarını uygularken, kendilerine bakireliği veya iffeti geliştirmeleri için on, sekiz veya dört yıllık bir süre belirlediler; bu süreyi sürekli dua ederek geçirdiler ve bedenlerinde herhangi bir leke oluşmasını veya rüyalarında gizlice utanç verici bir akıntı görmelerini önlemek için sık sık çaba sarf ettiler. Bu nedenle diğerleri bu amaçla bir düzineden fazla olmayan masalar hazırladılar: öğleden sonraları bunların üzerine uzandılar; böylece uyuyakalırlarsa, yere kapanıp tekrar dua etmek için kalkabilirlerdi; böylece izin verildiği sürece ömürlerini uykusuz geçirebilirlerdi. Diğerleri, daha derin bir uykuyu önlemek için sallanan taşlar koyarlardı; böylece istemedikleri zaman bile çok uyanık olmaya alışabilirlerdi. Aynı sebeplerden dolayı onları dikenlere maruz bırakan da yoktu. Ancak haftada iki kez, yani ikinci ve beşinci günlerde oruç tutma gelenekleri vardı. Buna onda bir ondalık verirlerdi; ilk ürünleri, otuzda birleri ve ellide birleri sunarlardı; kurbanlarını ve adaklarını çok dikkatli bir şekilde öderlerdi. Aynı ibadet, az önce bahsedilen Yazıcılar tarafından da yapılırdı; yani, giyim ve bedeninin geri kalan kısmı. Ancak onlar da kadın şalları giyerlerdi ve geniş etekler ve sandaletlerle dolaşmaya alışkındılar. Bu nedenle, bu bağlılık ve batıl inanç disiplini nedeniyle diğerlerinden ayrıldıkları için Ferisiler olarak adlandırılırlardı. Çünkü İbranice'de Phares ayrılık anlamına gelir.

II. Mortuorum porro Resurrectionem persuasam habebant. Angelos, ac spiritum esse credebant. Sed vt cæteri Dei filium ignorarunt. Quinetiam fato et Astronomiæ plurimum tribuebant. Argumento est quod Græca omnia vocabula vaniffimæ illius artis propria totidem ab iis Hebraicis sunt reddita vocibus . Exempli caussa Sol Hamma et Semes ab iis appellatur. Luna Ieree , et Hallebana : vnde et Mene vocatur. Nam Ieree menfis, et Luna Mene dicitur; perinde vt apud Graecos a mense nominis appellationem deriuat. Sequitur Mars , quem Cochab Ocmol nominant. Mercurium verò Cochab Ochmod, louem Cochab

Baal. Venerem Serua , vel Lued. Saturnus denique Cochab Sabeth vocatur . Sunt et illorum aliæ nomenclaturæ, quas accuratè concipere minimè potuimus. Neque iis contenti etiam cælestia illa signa, quæ quadrifariam errore vanissimo pro elementorum numero distribuuntur, (Zodia vulgo nominant) à quibus impietatis in mundum propagata sunt semina, ista, inquam, illi Hebraicè ita reddiderunt. Telaa, Sor, Tomim, Saratam, Ari, Bethula, Mozenae, Acrab, Keser, Gadi, Dalmii, Deggim. Hunc in modum Pharisæi Græcorum vestigia persecuti, eadem ab his vfurpata vocabula Hebraicis vocibus interpretati sūt. Nam Aries is est, quem Telaa nuncupant. Taurus Sor , Gemini Tomim , Cancer Sarata, Leo Ari, Virgo Bethula, Libra Mozane, Scorpius Gaddi, Aquarius Dali, Pisces Deggim appellantur.

II. Ölülerin Dirilişine de inanıyorlardı. Meleklerin ve ruhların varlığına inanıyorlardı. Fakat diğerleri gibi onlar da Tanrı'nın Oğlu'ndan habersizdiler. Dahası, kadere ve astronomiye çok şey atfediyorlardı. İddia, onlara özgü o en boş sanatın tüm Yunanca terimlerinin aynı İbranice kelimelerle çevrildiğidir. Örneğin, Güneş'e Hamma ve Semes denir. Ay'a Ieree ve Hallebana denir: bu yüzden Mene de denir. Çünkü Ieree'ye menfis, Ay'a da Mene denir; tıpkı Yunanlılarda ayın adının bu addan türetilmesi gibi. Sonra Mars gelir ve ona Cochab Ocmol derler. Merkür'e Cochab Ochmod, Jüpiter'e Cochab Baal, Venüs'e Serua veya Lued denir. Son olarak, Satürn'e Cochab Sabeth denir. Bunların yanı sıra, tam olarak kavrayamadığımız başka isimlendirmeler de vardır. Ne bunlarla yetiniyorlar, ne de en boş bir hatayla elementlerin sayısına göre (genellikle Zodyak denir) dört parçaya bölünen ve günah tohumlarının dünyaya yayıldığı göksel işaretlerle yetiniyorlar. Bunları İbranice'ye şöyle çevirdiler: Telaa, Sor, Tomim, Saratam, Ari, Bethula, Mozenae, Acrab, Keser, Gadi, Dalmii, Deggim. Yunanlıların izinden giden Ferisiler, bu İbranice sözcüklerden türetilen aynı sözcükleri böyle yorumladılar. Çünkü Telaa dedikleri şey Koç'tur. Boğa Sor, İkizler Tomim, Yengeç Sarata, Aslan Ari, Başak Bethula, Terazî Mozane, Akrep Gaddi, Kova Dali, Balık Deggim olarak adlandırılırlar.

III . Sed hæc omnia nequaquam ad Lectorum perniciem comemorare ftuimus; neq. ad eorum vanitatem commendanda, qui ftolida et ineptam Astronomiæ scientia in hominum vitam inuexerunt. Satis illa vis ipfa veritatis expugnat, et eius errorem, inconstantiamque coarguit. Ac cum nos aliàs pluribus aduersus eos disputauimus, qui Natiuitaté ac Fatum adfruebant; tum in operis huius exordio eunde errorem breui repre henfione perstrinximus. Sed ne quis per calumnia inceffere nos quempiam putaret: nec quæ certò à nobis accepta explorataq. essent, in mediū afferre, nominatim illa percesenda duxim . Est illud vero extremæ cuiusda imperitiæ, ne dicam amentiæ, cum Resurrectionem mortuorum esse fateare, ac iustissimū de cuiusq. factis ludiciū constitutum , Fatum nihilominus effe vllū afferere . Quî enim duo ista conuenire possunt, ludiciu, inquam, atque Fatum? Horum enim alterum neceffe est: vel si vlla fit genitalis necessitas, nullum effe ludicium : quòd qui committit aliquid, non id sua sponte facit, sed factorum vi ac tyrannide compulsus, vel si ludicium est vllum, nec frustrà in comminationibus obiici solet , atque et leges aliquæ sunt , et flagitiosis hominibus scelerum pænæ constitutæ ; si denique iusta à Deo Lex tradita, et illius ludicium omni ex parte veritati confentaneum est, necesse est, inquam, superuacuum esse fatum illud, nec vllò in loco consistere.

III. Fakat tüm bunlardan okuyucuların aleyhine bahsetmek için çalışmadık; ne de Astronomi gibi aptalca ve beceriksiz bir bilimle insan hayatını işgal edenlerin kibirlerini övmek için. Bu güç, gerçeğe yeterince saldırır ve onun hatasını ve tutarsızlığını çürütür. Doğuş ve Kader'i kuranlara karşı defalarca tartıştığımızda; bu çalışmanın başında bu hatayı kısa bir

azarlamayla eleştirdik. Ancak kimse iftira atarak başladığımız veya bunların kesinlikle bizim tarafımızdan keşfedildiğini dūřunmesin diye, onları isimleriyle takip ettiklerini varsayacağım. Őlülerin Diriliři'nin var olduğunu kabul etmek ve Kader'in, herhangi bir kişinin eylemlerinin en adil yargısı olarak yine de var olduğunu iddia etmek, gerçekten de son derece deneyimsiz, hatta delilik meselesidir. Çünkü hangi iki řey uzlaşabilir ki, Yargı diyorum ve Kader? Zira bunlardan biri zaruridir: Ya tabiî bir zaruret varsa, Yargı yoktur: Bir řey işleyen kimse onu kendi hür iradesiyle yapmaz, kaderin kuvveti ve zorbalığı tarafından mecbur tutulur; ya da Yargı varsa, boş yere tehditlerle karşı konulmaya alışık değildir; ve ayrıca bazı kanunlar vardır ve açık suçlar için insanlar için cezalar belirlenmiştir; son olarak, eđer Allah tarafından adil bir Kanun konulmuşsa ve O'nun Yargısı her bakımdan hakikate uygunsa, Kaderin gereksiz olması ve hiçbir yerde durmaması zaruridir derim.

IV. Etenim non aliam ob'caussam, nisi quòd peccare, necne sit in arbitrio cuiusque positu, hoc discrimen introductum est, vt alter admifforú scelerum pœnas luat , alterj pro recte factis præmium laudemque confequatur. Quod quidem breui iuftiffim á que fententia completi possumus , quæ ab Isaia Propheta ex persona Dei verissimè pronunciata legitur. Si volueritis , et obedieritis mihi , bona terræ comedetis . Si autem nolueritis neque obedieritis mihi , deuorabit vos gladius. Os enim Domini locutum est ifta . Ex quo perspicuè illud, ac citra vllam dubitationem efficitur, Libertatem homini à Deo esse concessam ; cum ita per sese dixerit : Si volueritis et nolueritis , Adeò vt benè agere , vel malorum cupiditatem concipere , illius arbitrio sit relictum. Quamobrem sæpè illud, ac variè , nec vna voce perfonandum, ac frequétissimè contra impostores istos repetendum est dictum ineos Saluatoris illud, Vae vobis Scriba , et Pharisei hypocrita: quoniam reliquistis quæ grauiora sunt legis , iudicium et misericordiam: et decimatis anethum , et mentham, et rutam, et mundatis quod deforis est calicis , et paropfidis : quod intus est, plenum est immunditia , et fœditate . Et approbatis iuftum effe iurare in eo quod est super altare : iurare autem in altari ipfo, iurisiurandi apud vos religione soluitur. Et in cælo iurare nihil effe dicitis. Qui autem iurauerit in eo , qui supra illud est , id vero inftum censetur . Nónne altare portat id quod impositum est, et coelum thronus eius est qui in illo insidet? Et quod dicitis : Si qu'is dixerit Patri, et matri: Corban , hoc est munus quod ex me tibi proderit , et non honorabit Patrem , et irritum fecistis mandatum Dei per traditionem Seniorum vestrorum . Et circuitis mare , et aridam, vt faciatis vnum Proselytum ; et cum factus fuerit , facitis illum duplo quam vos filium geennæ.

IV. Günah işlemek veya işlememek her insanın kendi takdirinde olduğu için, bu ayırım getirilmiştir; böylece suç işleyen biri ceza çekerken, diğerı doğru yaptığı için ödöl ve övgü alabilir. **Nitekim bunu, Peygamber Yeşaya'nın Tanrı'nın şahsında en doğru şekilde telaffuz edildiği şekilde okuduğu cümleden kısa bir adaletle tamamlayabiliriz. Eğer istekli olursanız ve bana itaat ederseniz, ülkenin en iyisini yiyeceksiniz. Ama eğer isteksiz olursanız ve bana itaat etmezseniz, kılıç sizi yiyecektir. Çünkü bunu Rab'bin ağzı söyledi.** Bundan açıkça ve hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde, Tanrı tarafından insana özgürlük verilmiştir; zira O kendi kendine şöyle diyor: İster istekli olun ister olmayın, iyilik yapmak veya kötölük arzusunu kavramak O'nun takdirine bırakılmıştır. İşte bu nedenle Kurtarıcı'nın şu sözü sık sık ve çeşitli şekillerde tekrarlanır ve tek bir sesle söylenmez ve özellikle de bu sahtekârlara karşı söylenir: Yazıklar olsun size, din bilginleri ve Ferisiler, ikiyüzlüler! Çünkü yasanın daha önemli işlerini, adaleti ve merhameti bıraktınız. Anasonun, nanenin ve acı otunun onda birini veriyorsunuz, kâsenin ve tabağın dışını temizliyorsunuz; ama içi pislik ve murdarlıkla dolu. Ve sunağın üzerindeki üzerine yemin etmenin caiz olduğunu kabul ediyorsunuz: ama sunağın kendisi üzerine yemin etmek aranızda dinsel bir yemindir. Ve gök üzerine yemin

etmenin hiçbir şey olmadığını söylüyorsunuz. Fakat üzerindeki üzerine yemin edenin yemini doğru sayılır. **Sunak, üzerine konulanı taşıyor mu ve gök, üzerinde oturanın tahtı değil mi?** Ve siz diyorsunuz ki: Eğer bir kimse babasına veya annesine: Kurban, benden sana yarar sağlayacak armağan budur, derse ve Baba'yı onurlandırmazsa ve siz atalarınızın geleneğiyle Tanrı'nın buyruğunu geçersiz kılırsanız. Ve bir kişiyi din değiştirmek için denizi ve karayı dolaşırsınız; ve o din değiştirdiğinde, onu kendinizden iki kat daha cehennem çocuğu yaparsınız.

Quid igitur ad eos homines refellendos diuinis illis sententiis adiici grauius potest ? Itaque fatis esse arbitror Saluatoris vocem , ac veriffimum illud oraculum , cui ne minimum quidem reluctari potuerunt.

Öyleyse, bu ilahi sözlere, bu adamları daha ciddi bir şekilde çürütmek için ne eklenebilir? Bu nedenle, Kurtarıcı'nın sesine ve en ufak bir şekilde karşı koyamadıkları o en gerçek kehanete sahip olduğunuzu düşünüyorum.

ADVERSVS HEMERO baptistas , que est Haresis IV Iudaismi, ordine XVII.

PROXIMA est Hemerobaptistarum secta; quæ vt ab aliis nulla in re diffidet; eademque dogmata cum Scribis, ac Phariseis amplectitur: ita cum Sadducæis non modò in neganda mortuorum resurrectione conuenit; verum etiam comunem cum iis infidelitatem, cæterarumque rerum prauitatem retinet. Hoc vero præcipuum habent; quod tam vere, autumnos, quam aestate, atque hyeme quotidie lauant: unde et Hemerobaptistarum appellationem adepti sunt. Ita enim statuebant: viuere aliter hominem non posse, quam si quotidie se aquis elueret , atque ab omni crimine purgaret .

VAFİZCİLER'E KARŞI, Yahudiliğin on yedinci düzeni olan IV. Sapkınlıktır.

SONRAKİ, Hemerobaptistler mezhebidir; diğerleri gibi, başka bir doktrine sahip değildir ve Yazıcılar ve Ferisilerle aynı dogmaları benimser: bu nedenle, Sadukilerle yalnızca ölülerin dirilişini reddetmekle kalmaz; aynı zamanda onlarla imansızlık ve diğer konularda da ortakır. Ben kötülüğü savunuyorum. Ancak sahip oldukları en önemli şey şudur: İlkbahar, sonbahar, yaz ve kış aylarında her gün yıkanır: bu nedenle Hemerobaptistler olarak da anılırlar. Çünkü şöyle inanırlardı: Bir insan, her gün suyla yıkanıp kendini her türlü suçtan arındırmadan yaşayamaz.

Sed à nobis vno verbo fanditus euerti secta illa potest; cuius dogmata vt à fide prorsus aliena, sic cum infidelitate coniuncta sunt. Cum enim diebus fingulis abluantur, vel sua ipsi conscientia redarguantur, omnem illam , quam pridè conceperant , spem cum fide atque expiatione perdidisse. Nam si vnum duntaxat Baptismum tenorent, in eo fiduciæ aliquid , utpote perpetuo atque immortalis, collocare possent. Iam verò qui hodie non curandi corporis gratia, sed ad expianda scelera loti sunt , quibusque ideo repurgata , ut ipsi statuunt, omnia esse debent; iidem cum postmodum rursum abluuntur , declarant profecto hefternum illum baptismum euaniisse. Nisi enim ille periret, nihil erat cur ad criminum expiationem denuò illum posset luce repeterent. Quod si peccare omnino non desinunt ; existimantque se cum perpetuò ac diebus singulis peccent, expiari aqua posse, vehementer aberrant, nec est eorum instituto vanius aut absurdius quicquam. Etenim neque Oceanus ipse, neque maria omnia ; neque perennes fluuiorum aquæ, vel fontium; neque quicquid vltimam pluuiarum est, si

vnum in locum conueniant , eluere peccata hominum possunt: quando id citra omnem rationem, citraque Dei praeceptum adhibetur. Purgare proinde scelera pœnitentiæ est, vniufque Baptismi , per myfticarum rerum appellationem. Sed nos ab hac etiam secta ad aliam transibimus : cùm abundè effe putemus paucis aduersus illorum ftoliditatem remedia comparasse. Hactenus igitur in lectorum gratiam ista disputata sint.

Fakat bu mezhep, bizim tarafımızdan tek bir sözle yıkılabilir; onların dogmaları, imana tamamen yabancı olduğu için, böylece küfre bağlanmış olur. Çünkü her gün yıkandıklarında veya kendi vicdanları tarafından azarlandıklarında, daha önce tasarladıkları iman ve kefaret umudunu tamamen kaybetmiş olurlar. Çünkü eğer tek bir Vaftiz'e bağlı kalsalardı, ona ebedi ve ölümsüz olarak bir güven duyabilirlerdi. Şimdi, gerçekten de, bugün bedeni iyileştirmek için değil, günahların kefareti için yıkananlar ve bu nedenle, söyledikleri gibi, hepsinin arınması gerektiğini söyleyenler; aynı kişiler, ertesi gün tekrar yıkandıklarında, çünkü vaftizin kesinlikle yok olduğunu ilan ederler. Çünkü o yok olmasaydı, suçlarının kefareti için ertesi gün tekrarlamaları için hiçbir neden olmazdı. Fakat günah işlemekten tamamen vazgeçmezlerse; Ve sürekli ve her gün günah işledikleri için suyla kefaret edilebileceğini sanıyorlar, çok yanılıyorlar ve bu kurumdan daha boş veya saçma bir şey yok. Çünkü ne okyanusun kendisi, ne tüm denizler; ne nehirlerin veya kaynakların sürekli suları; ne de bir yerde bir araya gelen herhangi bir yağmur, insanların günahlarını yıkayamaz: bu, hiçbir sebep olmaksızın, Tanrı'nın emri olmaksızın uygulandığında. Dolayısıyla arınmak, mistik şeylerin çağrısıyla tövbe ve vaftizin işidir. Ama bu mezhepten diğerine geçeceğiz: çünkü birkaç kişinin aptallıklarına karşı çareler hazırlamış olmasının bol olduğunu düşünüyoruz. Bu nedenle, şimdiye kadar bu konular okuyucuların yararına tartışıldı.

ADVERSUS NAZARAEOS, quae est Iudaismi Hæresis V. ordine XVIII.

I. Nunc alia mihi post Hemerotistas Haeresis exponenda, quae Nazæeorum dicitur. Qui quidem vt accepimus genere Iudæi sunt, è Galaatide, et Basanitide, ac reliquis ultra Iordanem regionibus oriundi. Quam obrem cùm hæc secta Ifraëlitica ex gente profecta sit, Iudæorum in omnibus dogmata complectitur , nec ab iis, quos antea commemorauimus, ferè vlla in re dissidet. Nam et Circuncisionem perinde atq. alii retinet ; et ide Sabbatû obseruat; eademq. festa celebrat: sed neq. fatum neque Astronomiam admittit. Ac cum veteres illos Patriarchas , de quibus in Pentateucho mentio est, approbet, qui ab Adamo ad Moysen vsq. insigni pietate floruerunt : nimirum Adam , Seth, Enoch, Mathusala , Noë, Abraam, Isaac, Iacob, Leui , Aaron, ac Iesum Naue filium, Pentateuchum nihilominus ipsam repudiat. Nec Moysen quidem abiicit, neque oblatam huic à Deo legem esse diffitetur, sed alia fuisse dicit quàm quæ vulgo circûfertur. Ex quo factum est , vt Iudæorum ceremonias reliquas obseruent, vtpote Iudæi : à sacrificiis abhorreant; neque animata re vlla vefcantur. Itaque carnes in cibum adhibere, vel sacrificare nefas effe ducebant. Conficta enim hæc effe volumina, neque eorum quicquam à maioribus profectum. Eiusmodi Nazæeorum discrimen à reliquis fuit. Vnde et facilè non vno duntaxat in loco, sed in pluribus refutari possunt.

Yahudiliğin bir sapkınlığı olan ADVERS NAZAREES, V. merteye XVIII.

I. Nasıralılar olarak adlandırılan Hemerotistlerden sonra bana açıklayacak başka bir sapkınlığım yok. Nitekim, bildiğimiz gibi, onlar Galatya, Basanitler ve Ürdün'ün ötesindeki diğer bölgelerden gelen Yahudi soyundandırılar. Bu nedenle, bu İsrail mezhebi bu ulustan türediği için, her konuda Yahudilerin dogmalarını benimser ve daha önce bahsettiklerimle

neredeyse hiçbir konuda çelişmez. Sünnet ve diğerlerini de korur; Şabat'ı kutlar; aynı bayramları kutlar: ancak kadere veya astronomiye izin vermez. Tevrat'ta adı geçen ve Adem'den Musa'ya kadar olağanüstü bir dindarlıkla gelişen kadim Ataları onaylasa da: Adem, Şit, Hanok, Metuşelah, Nuh, İbrahim, İshak, Yakup, Levi, Harun ve Nun oğlu İsa'dan hiçbiri. Aslında Musa'yı reddetmiyor, yasanın kendisine Tanrı tarafından sunulduğunu da inkâr etmiyor; ancak yaygın olarak dolaşanlardan farklı olduğunu söylüyor. Bundan, Yahudilerin diğer törenlerini de tıpkı Yahudiler gibi yerine getirmeleri gerektiği sonucu çıktı: Kurbanlardan nefret ediyorlar; canlı hiçbir şey yemiyorlar. Bu nedenle, et yemeyi veya kurban etmeyi yanlış buluyorlardı. Çünkü bu ciltler uydurulmuştu ve hiçbiri eskilerden türemiş değildi. Nasıralıların diğerlerinden farkı buydu. Dolayısıyla, yalnızca bir yerde değil, birçok yerde kolayca çürütülebilirler.

II. Ac primùm quòd veteres Patriarchas, et Moysen probant, quæro ab illis, cùm nulla de iis alia Scriptura meminerit, vnde et horum appellatio, et egregia virtus nifi ex illis voluminibus cognita esse potuerit ? Qui porro conuenit veritatem invnum cum falsitate concurrere? eandemq. Scriptura partim vera, partim falsa iactare? cum Saluator dixerit : Aut facite arborem bonam , et fructus bonos : aut arborem malam, et fructus malos . Neque enim potest arbor bona malos fructus facere , neque arbor mala bonos fructus facere. Quocirca vanissimum horum hominum ingenium est: doctrinaque ipsa multis ex capitibus euerti ac refutari potest. Præsertim cum in hodiernũ vfque tempus non modo celebrentur ea, quæ iis in libris gesta memorantur ; sed et ipsæ loca repræsententur , vbi admiranda illa prodigia contigerunt. Imprimis mons Sion, vbi ouem Deo Abrahamus immolauit, ide ad hoc tempus nomé obtinuit. Tum vbi quercus illa Mambre fuit; quo in loco vitulú Angelis apposuit. Quem cum illis epularum apparatus instrueret, veriffimile est earum et ipsum participem extitisse.

II. Ve ilk olarak, kadim Atalar ve Musa'yı kanıtlamalarını onlara soruyorum, başka hiçbir Kutsal Kitap onlardan bahsetmediğine göre, isimleri ve mükemmel erdemleri bu ciltler dışında nasıl bilinebilirdi? Başka kim gerçeğin yalanla bir arada var olması gerektiğini kabul eder? Ve aynı şekilde. Kutsal Kitap kısmen doğru, kısmen yanlış olduğunu mu savunuyor? Kurtarıcı şöyle dediğinde: "Ya iyi bir ağaç yapın ve iyi meyve verin; ya da kötü bir ağaç yapın ve kötü meyve verin. Çünkü ne iyi bir ağaç kötü meyve verebilir, ne de kötü bir ağaç iyi meyve verebilir." Bu nedenle bu adamların dehası son derece boştur ve öğretinin kendisi birçok kişi tarafından çürütülebilir ve çürütülebilir. Özellikle de bu çağda, kitaplarında yapılmış olarak kaydedilen şeyler kutlanmakla kalmıyor; aynı zamanda o harika mucizelerin gerçekleştiği yerler de temsil ediliyor. Her şeyden önce, İbrahim'in Tanrı'ya bir kuzu kurban ettiği Siyon Dağı, bu dönem için adını aldı. Sonra Mamre meşe ağacının olduğu yer; buzağıyı meleklerle sunduğu yer. **Kendisi de onlarla birlikte hazırladığı ziyafetlere katılmış olması muhtemeldir.**

III . Quinetiam quod ad illum agnum attinet, in Ægypto à Iudæis immolatum eius rei memoria apud Ægyptios , ipsosque Deorum cultores hodieque remanet. Etenim sub idem tempus , quo illic olim Pascha celebratum est , quod in veris initium atq. Æquinoctium incidit, Ægypti omnes minio oues suas inficiunt, nec non et arbores , vti ficus , et cætera eiusmodi . Cuius quidem ritus tametsi caussam nesciant , istud tamen præ se ferunt, ac vulgo iactitant : Illo die vniuersum terrarum orbem incendio conflagrasse. Huius porro calamitatis auertendæ vim quadam in cruore illo , atque igneo colore esse positam. Quibus verò de caussis, negant fibi esse compertum. Sed & hucusq. in Cardyæorum regione Arcæ Noëmiticæ reliquias ostendunt. Ac si quis diligentius perquirat, non dubito quin altaris quoque vestigia , quod

ipfum consequens est, ad montis radices inueniri possit : vbi tūm Noë ex arca progrediens mansit, et de puris animalibus, atque adipidus Domino Deo sacrificium instituit. Quo etiam tempore illud à Deo oraculum accepit. Ecce dedi tibi omnia , tanquam herbarum olera , macta et comedere. Verum hæresis huiusadulterina, itutaque dogmata miſſa faciam. Siquidem pauca hæc sufficiunt à nobis hucusque disputata, atque ad eum errorem propulſandum in medium allata.

III. Dahası, Yahudiler tarafından Mısır'da kurban edilen kuzuya gelince, bu olayın anısı Mısırlılar ve Tanrılara tapanlar arasında bugün bile yaşamaktadır. Zira aynı zamanda, baharın başlangıcına veya ekinoksa denk gelen Fısıh Bayramı'nın bir zamanlar orada kutlandığı dönemde, Mısırlılar tüm koyunlarını ve incir ve benzeri ağaçları da kırmızı boyayla boyarlardı. Bu ayinin nedenini bilmeseler de, bunu iddia ederler ve yaygın olarak övünürler: O gün tüm dünya ateş tarafından yakıldı. Dahası, bu felaketi önleme gücü o kanda ve onun ateşli rengindedir. Ancak hangi nedenlere gelince, orada keşfedildiğini inkâr ederler. Fakat şimdiye kadar, Cardia bölgesinde, Noemi'nin Sandığı'nın kalıntılarını gösterirler. Ve eğer biri daha dikkatli ararsa, bunun bir sonucu olan sunağın izlerinin dağın eteğinde de bulunabileceğinden şüphem yok: Nuh, gemiden çıktıktan sonra orada konakladı ve Rab Tanrı'ya temiz ve semiz hayvanlardan bir kurban koydu. **O zaman da Tanrı'dan bu kehaneti aldı.** İşte, size her şeyi, yeşil otlar gibi, kesip yemenizi verdim. Ama bu zina ve aptalca dogmaların sapkınlığını ortadan kaldıracam. Çünkü şimdiye kadar tartıştığımız ve bu hatayı ortadan kaldırmak için ortaya atılan bu birkaç şey yeterlidir.

CONTRA OSSENOS, quae est VI Hæresis Judaismi, ordine XIX.

I. SEQVITVR Offenorum hæresis cum superioribus implicita . Nam et hi perinde vt illi Iudæi sunt, et simulandi artifices , atque imprimis callidi . Ferunt istos ex Nabataea , Ituræa, Moabitude , et Arelitude originem traxisse, quæ regiones vltra vallem salsuginosam positæ sunt. Hoc enim nomine sacris in literis tractus ille superior appellatur , qui idē est cum Mari mortuo . Ossenorum porro genus istud fi nomen interpretēre , idem est ac firmum et solidum. Ad hos postea Elxai fe quidam aggregauit, imperante Traiano, post aduentum Christi Domini. Qui cum falsò Prophetam fe diceret , Librum quen dam velut Prophetico spiritu afflatus edidit , diuina scilicet sapientia plenum. Huius præterea fratrem lexeum nomine commemorant. Cæterum homo ille moribus perditus atque impostor fuit. Nam cum genere ac secta Iudæus esset, ad legis præscriptū minimè vitam suam accommodauit: sed alia omnia loco eius obtrusit, ac sectatores suos in trauersum abduxit. Inter alia per salem ac terram, panem, cælum, æthera, ventumque velut numina deierare iussit. Interdum VII alios testes definit . Nimirum Cælum , Aquam , et Spiritus , sanctos orationis Angelos, oleum , salem, et terram. Præterea virginitatem odit, continentiam damnat, et ad ineundas nuptias compellit. Tum verò commenta quædam ac somnia tanquam Apocalypſes suis reliquit. Quos etiam simulatores effe docuit ; cum vllum negaret effe crimen , si quis persecutionis tempore Idola veneretur , dummodò minimè id ex animo faciat ; aut si quid ore tenus non item animo profiteatur.

OSSENS'E KARŞI, Yahudiliğın VI. Sapkınlıkları, XIX.

I. SEQVITVR Ossenos'un üstlerle örtülü sapkınlığı. Zira bunlar da diğerleri gibi Yahudi'dir ve riyakârlık ve her şeyden önce kurnazlık ustalarıdır. Tuz vadisinin ötesinde bulunan Nebati, İtūra, Moabitis ve Arelitis bölgelerinden geldikleri söylenir. Zira kutsal yazılarda bu bölge, Ölü Deniz ile aynı olan üst bölge olarak adlandırılır. Bu ismi yorumlarsak Ossenos cinsi, sağlam

ve katı ile aynıdır. Bunlara daha sonra, Trajan'ın hükümdarlığı döneminde, Rab İsa'nın gelişinden sonra, Elxai adında biri katıldı. Kendini sahte bir şekilde Peygamber olarak adlandıran Elxai, sanki Peygamberlik ruhundan esinlenmiş gibi ilahi bilgelikle dolu bir kitap yayınladı. Dahası, kardeşi İxeus'tan onun adıyla bahsederler. Fakat o adam ahlaksız ve sahtekârdı. Zira ırk ve mezhep olarak Yahudi olmasına rağmen, hayatını yasanın emirlerine pek uymadı: her şeyi yerli yerine oturttu ve takipçilerini saptırdı. Diğer şeylerin yanı sıra, onlara tuz ve toprak, ekmek, gök, eter ve rüzgar tarafından tanrılar gibi tapınılmasını emretti. Bazen yedi tanık daha tanımlar. Bunlar Gök, Su ve Ruh'tur; sahte dua melekleri, yağ, tuz ve toprak. Dahası, bekaretten nefret eder, iffetli olmayı kınar ve onları evlenmeye zorlar. Sonra, gerçekten de, bazı yorum ve rüyaları Kıyamet'leri olarak bıraktı. Bunları da sahtekârlık olarak öğretti; zulüm zamanında putlara tapan birinin, en azından yürekten tapınması koşuluyla; ya da ağzıyla ve yüreğiyle hiçbir şey itiraf etmemesi koşuluyla, bunun bir suç olduğunu inkâr etti.

II . Adducit et huius rei testem veterator Phineem quendam Sacerdotem è Leuitico genere, de Aaronis, ac veteris illius Phinees stirpe : qui regnante Dario in captiuitate Babylonica Susis adorata Diana periculum capitis effugit. Ita eius omnia falsa sunt , ac ridicula commenta. Hic igitur olim se ad Ossenorum hæresim adiunxit. Cuius hodie in Nabathea et Peræa Moabitis vicina regione reliquæ supersunt, et Sempfeorum vulgò natio hæc hominum dicitur. A quibus etiam perabfurde illud excogitatum est , vt ab occulta vi cognominatum istiusmodi nebulonem fingerent : propterea quod Iel Hebraicè vim, Xai abftrusum significat . Sed huius instituti vanitas , arrogantiæque conuicta penitus est , et ab iis irrisa magnopere , qui ad considerata discernendamque veritatem aliquo iudicio præditi sunt . Atque ex ipsis imprimis Constantii , atque infrequentium Imperatorum temporibus ad hanc diem, efficacissimum ad illos refellendos argumentum confici potest. Namad vsque Constantium Imperatorem Marthus nescio quæ ac Marthana sorores de Elxai stirpe , in illorum regione numinum instar ob eam originis dignitatem habitæ sunt. Harum Marthus non ita pridem excessit è vita, Marthana in hanc diem superstes est. Vtriusque verò vel sputa ipsa, cæteraque corporis sordes illius tractus e Hæretici circumferre solebant, ad morborum remedia . Quæ tamen irrita erant omnia. Sed est Hæreticorum genus fastuosum, et obnoxium fraudi. Cæca enim nequitia omnis , et prudètia destitutus error est. Verù quid attinet in huius impoſtoris rebus persequendis immorari diutius, aut ea narrare dogmata quæ contra veritatem asseruit?

II. Yaşlı adam, bu meseleye tanık olarak Levili soyundan, Harun soyundan ve o kadim Finehas'tan bir rahip olan Finehas'ı da getirir: Darius'un saltanatı sırasında, Babil'deki Susa esaretinde, Diana'ya tapınarak ölüm tehlikesinden kurtulmuştur. Dolayısıyla tüm yorumları yanlış ve gülünçtür. Dolayısıyla burada bir zamanlar Ossen sapkınlığına katılmıştır. Bugün Nebati ve Peraea'da,(Petra) komşu Moab bölgesinde kalıntıları hayatta kalan ve bu insan soyuna genellikle Sempseanlar denir. Ayrıca, bu tür bir nebulonun gizli bir gücün adıyla anıldığını hayal etmeleri de son derece saçma bir düşüncedydi: çünkü İbranice'de İel güç, Xai ise anlaşılması güç anlamına gelir. Ancak bu kurumun kibri ve kibri tamamen mahkûm edilmiş ve gerçeği değerlendirip ayırt edebilecek bir sağduyuya sahip olanlar tarafından büyük ölçüde alay konusu olmuştur. Constantius ve onu izleyen imparatorların zamanlarından bugüne kadar, bunları çürütmek için çok etkili bir argüman ileri sürülebilir. İmparator Constantius zamanından itibaren, Elxay soyundan gelen kız kardeşler Martha ve Marthana, kökenlerinin onuru nedeniyle bölgelerinde tanrı olarak kabul edildiler. Martha kısa bir süre önce öldü, ancak Marthana bugüne kadar hayatta kaldı. Her ikisinin de tükürüğü ve

bedenlerinin diğer pislikleri, sapkınlar tarafından hastalıklara çare olarak o bölgede dolaştırıldı. Ancak bunların hepsi boşunaydı. Fakat sapkınların soyu kibirli ve hileye meyillidir. Çünkü her kötülük kördür ve hata sağduyudan yoksundur. Gerçekten de, bu sahtekâr işlerini daha fazla oyalanmanın veya gerçeğe karşı ileri sürdüğü dogmaları anlatmanın ne faydası var?

III. Primùm quòd negare Deum sequaces suos edocuit, cum execrandorum Idololatriæ sacrorum per simulationem participes esse suasit . Tum luculentiùs iisdem imposuit ; cum ore tenus eiurari posse fidem , nec in eo crimen vllum esse dixit. Adeò vt insanabilis sit illorum morbus , nec vllum remedii genus admittat. Cum enim os ipsum, quo confessio veritatis exprimitur, ad mendacium subornetur; quis istis credat nō vehementer ipsos decipi, cum perspicue diuinis in literis ex sancti Spiritus afflatu præscriptum sit : Corde ad iustitiam credi , ore vero ad salutem confessionem fieri ? Prætereà Christum licet nomine ipso fateatur , cum ita loquitur; Magnus Rex est Christus : vtrum ita tamen de christo Iesu Domino nostro pronunciauerit, ex fraudulento illo adulterinoque libro, quem de nugis suis edidit , nondum animaduertere potui. Neque enim istud disertè significat : sed Christi nomen simpliciter appellat, quasi alterum, quantum intelligimus, indicet, vel expectet. Nam et ad Orientem conuerso vultu precari prohibet, negatque intentos in eam partem nos esse oportere : sed Hierosolyma versus vndeque prospicere. Vt qui ad Orientem Hierosolymam respiciunt, in eam ad occasum faciem obuertant. Qui vero ad Occidentem siti sunt, eodē ad Orientem vergant , sic etiam Septentriones contueantur qui ad Austrum obiacent, Austrum verò qui supra illa Septentrionibus sunt propinquiore : quò vndique Hierosolymitana in urbem vniuersorū ora coniecta sint . Sed circulatoris amentiam attende . Etenim sacrificia penitus condemnat, et à Deo aliena esse pronunciat, simul negat illa vnquam Deo in lege vel Patribus oblata. Et tamen Hierosolyma orantes intueri præcipit : vbi et altare quondam et sacrificia fuerunt: cū alioqui et ludæos improbet, qui carnibus vescerentur, nec non et altare ipsum, et ignem quasi à Deo alienum. Nam aquam idem scitam ac bona esse definit ; ignem vero alienum quiddam, his verbis. Filii nolite ad ignis speciem accedere , erratis enim, et istud ipsum error est. Nam cū illum in propinquo videas , abest tamen longius. Cauete igitur ad eius speciem accesseritis : quin potius ad aque vocem accedite. Eiusmodi pleræque sunt illius ineptiæ .

III. İlk olarak, takipçilerine Tanrı'yı inkâr etmeyi öğretirken, onları sahtecilik yoluyla putperestliğin lanetli kutsal ayinlerine katılmaya teşvik etti. Sonra, imanı ağızyla inkâr edemediği ve bunda bir suç olduğunu da söylemediği halde, bunu onlara daha açık bir şekilde dayattı. Öyle ki, hastalıkları tedavi edilemez ve hiçbir çareye de izin vermiyor. Zira gerçeğin itirafının dile getirildiği ağız bile bir yalana ayartıldığından; Kutsal Ruh'un ilhamıyla ilahi harflerle açıkça emredildiği halde, kim şiddetle aldatılmadıklarına inanabilir: Doğruluk için yürekle inanmalı, kurtuluş içinse ağızla itirafta bulunmalıdır? Dahası, şöyle dediğinde, Mesih'i kendi adıyla açıkça itiraf ediyor: Mesih Yüce Kral'dır: Rabbimiz İsa Mesih hakkında bunu söyleyip söylemediğini, önemsiz şeyleri hakkında yayınladığı o sahte ve zina dolu kitaptan henüz anlayamadım. Çünkü bunu belagatle kastetmiyor: Anladığımız kadarıyla, sanki başka bir ismi işaret ediyor veya bekliyormuş gibi, sadece Mesih'in adını anıyor. Çünkü yüzümüzü Doğu'ya dönerek dua etmemizi yasaklıyor ve o tarafa yönelmemizi, her taraftan Kudüs'e bakmamızı reddediyor. Doğu'ya Kudüs'e bakanların yüzlerini Batı'ya çevirmeleri gibi. Fakat Batı'ya susayanlar ve bu nedenle Doğu'ya yönelenler, aynı şekilde Güney'e bakan Kuzeyliler olarak da değerlendiriliyor ve Güney'in yukarısında olanlar Kuzeylilere daha yakın: çünkü Kudüs'ün ağızları her yerde şehre atılıyor. Fakat tirajcının çılgınlığına dikkat edin. Çünkü kurbanları tamamen kınıyor ve bunların Tanrı'ya yabancı olduğunu ilan ediyor,

aynı zamanda bunların Kutsal Yasa'da veya Babalar'da Tanrı'ya sunulduğunu da reddediyor. Ve yine de Kudüs, dua edenlere sunağın ve kurbanların bulunduğu yere bakmalarını emrediyor: aksi takdirde hem et yiyen Yahudileri, hem de sunağın kendisini değil, Tanrı'dan yabancıymış gibi ateşi kınar. Çünkü suyu, nazik ve iyi olan aynı şey olarak tanımlar; oysa bu sözlerde ateş yabancı bir şeydir. Çocuklar, ateşin görüntüsüne yaklaşmayın, çünkü yanılıyorsunuz ve bu da bir yanılgıdır. Çünkü onu yakın gördüğünüzde, o hala uzaktadır. Öyleyse, görüntüsüne yaklaşırken dikkatli olun: bunun yerine suyun sesine yaklaşın. Onun çoğu bu tür aptallıklardır.

IV. Deinde Chriftū veluti vim quandam describit , cuius et mensuras exponit; longitudinis Schænos XXIV, hoc est miliaria XCVI , latitudinis Schænos VI , miliaria XXIV, nec minus portentose de crassitudine nugatur, deque pedibus , ac cæteris omnibus fabulam pertexit. Ad hæc Spiritum sanctum esse demonstrat, fexu fæminam , ac Chrifti fimilem , infat simulacri supra nubem atque inter montes duos fiantem . Mitto reliqua, ne eorum qui hæc intelligent aures anilibus figmentis oppleam. Quibusdam porro verbis , inanissimifq. vocibus subinde eodem in libro fucum facit , cū ita loquitur . Nemo interpretationem quærat, sed inter oradum hæc duntaxat proferat. Quæ quidem ex Hebraica lingua transtulit: et vel hac ex parteprehendimus, nihili esse iftius hominis commenta. Ita enim orare iubet. Abar, Anid, Moib, Nochile, Daasim, Ane, Daasim, Nochile, Moib, Anid, Abar, Sela. Quæ hunc sensum continent. Transeat abiectio à patribus meis propagata, condemnationis ipsorum, et conculcationis ipsorum , et laboris ipsorum, conculcatione in condensatione per Patres meos ex abiectioe quæ præteriit in Apostolatu perfectionis. Quæ omnia in illo ipfo perfecta sunt ; cuius vis omnis atque fraus in nihilum est redacta . Quod si quis singulorum verborum interpretationem audire velit , ne hoc quidem facere pigrabor , sed iis etiam qui minutatim scire ifta deliderant omnino satisfaciam. Igitur singulis vocibus propriam interpretationem adscribam, quæ est eiusmodi, Abar transeat; Anid, abiectio; Moib, à Patribus meis propagata; Nochile , condemnationis ipforū ; Daafim: et conculcationis ipsorum ; Ane, et laboris ipsorum; Daasim, proculcatione; Nochile in condemnatione ; Moib per patres meos; Anid, ex abiectioe ; Abar quæ præteriit ; Selam, Apostolatu perfectionis.

IV. Sonra Mesih, ölçülerini de açıkladığı belirli bir gücü tanımlar; uzunluğu 24 Şænos, yani 96 mil, genişliği 6 Şænos, yani 24 mildir; kalınlık ve ayaklar hakkında da aynı derecede harika şakalar yapar ve geri kalan her şey hakkında bir hikâye anlatır. Buna karşılık Kutsal Ruh'un dışı olduğunu ve Mesih gibi, bir bulutun üzerinde ve iki dağ arasında bir heykel gibi durduğunu gösterir. Gerisini bırakıyorum ki, bu şeyleri anlayanların kulaklarını eski moda kurgularla doldurmayayım. Dahası, aynı kitapta zaman zaman böyle konuşurken bazı kelimelerle, en boş kelimelerle alay eder. Kimse yorum aramasın, bunları yalnızca dua ederken söylesin. Ki bunları İbranice'den çevirmiştir: ve bu kısımdan bile, o adamın yorumlarının hiçbir önemi olmadığını anlıyoruz. Çünkü bize böyle dua etmemizi emrediyor. Abar, Anid, Moib, Nochile, Daasim, Ane, Daasim, Nochile, Moib, Anid, Abar, Sela. Bu anlamı içerenler. Atalarımın yaydığı, kınanmalarının, çığnımlarının ve emeklerinin iğrençliği, atalarımın kınama içinde çığneyerek, mükemmellik elçiliğinde geçen iğrençlikten geçsin. Hepsi onda mükemmeldir; gücü ve tüm aldatmacaları yok olmuştur. Ama eğer biri her kelimenin yorumunu duymak isterse, bunu yapmakta yavaş davranmayacağım, hatta bu şeyleri ayrıntılı olarak bilmek isteyenleri bile tamamen tatmin edeceğim. Bu nedenle her kelimeye kendi yorumunu vereceğim, ki bu da şu türdendir: Abar geçmek; Anid, iğrençlik; Moib, atalarım tarafından yayılan; Nochile, kendilerinin kınanması; Daasim: ve çığnımları;

Ane, ve emekleri; Daasim, çiğneme; Kınamada Nochile; Atalarım tarafından Moib; Aşağılanmadan Anid; Geçip giden Abar; Mükemmelliğin elçiliğiyle Selam.

V. Eiusmodi est Offensorum commemorata à nobis Hæresis , quæ cum Iudæorum ad ritum vitam exigat, et Sabbatum , ac Circuncisionem vsurpet , aliaque quæ lege præscribuntur omnia, certos tamen libros Nazaræorum exemplo repudiat : atque à fex reliquis Sectis velut schismate seiungitur. Sed ad illam funditus profligandam vnum illud sufficiet, quòd à Deo penitus abhorreat. Etenim cùm disertè Dominus asserat, Sacerdotes in Templo violare Sabbatum , quid est aliud quo violare diem illum dicuntur , nisi quòd Sabbato nemo opus vllum faceret; at Sacerdotes in Templo sacrificiis operati Sabbatum soluerent , et hostiarum mactatione affidua violarent ? Sed ego hæresin illam prætermittam. Nam et Elxai rursus iste cum Ebionæis , qui Christi tempora secuti sunt, coniunctus est, nec non cum posterioribus Nazaræis, eumque Sectae quatuor authorem sibi vendicant, quæ illius præstigiis afficiuntur: nimirum Ebionæi, ac posteriores Nazaræi, Offensi qui tam ante illum , quàm cùm illo prodierunt, et Nazaræi, de quibus antea disputavi. Cæterum vna est hæc Hæresis ex illis septem, quæ Hierosolymis extiterunt, et ad Christi aduentum vsque propagatæ sunt , ac deinceps ab huius temporibus ad Hierosolymitanum excidium, quod Tito Duce contigit , Domitiani fratre , et Vespasiani Imperatoris filio. Post euersa demum Hierosolyma fletit illa breui tempore cum cæteris quæ tum celebrabantur Sectis; eæque fuerunt Sadduceæorum, Scribarum, Pharisæorum, Hemerobaptistarum, Nazaraeorum , Ossensorum et Herodianorum : donec sua quæque opportunitate ac tempore dissipata periit .

V. Bahsettiğimiz Osenos sapkınlığı işte böyledir; Yahudilerin ayinlere göre yaşamasını talep ederken, Şabat'ı, Sünneti ve yasanın emrettiği diğer her şeyi gasp ederken, Nasıralılar örneğini izleyerek bazı kitapları reddeder ve diğer altı mezhepten bir bölünmeyle ayrılır. Ancak onu tamamen yok etmek için tek bir şey yeterlidir: Tanrı'ya tamamen iğrenç gelmesi. Zira Rab, Tapınak'taki Kâhinlerin Şabat'ı çiğnediklerini belagatle belirttiğine göre, Şabat günü hiç kimsenin hiçbir iş yapmaması dışında, o günü çiğnedikleri söylenen başka ne var? Tapınak'taki Kâhinler, kurbanlar sunarak Şabat'ı bozuyor ve sürekli kurban keserek onu çiğniyorlar mı? Ama bu sapkınlığı geçeceğim. Zira Elxai, yine, İsa'nın zamanını takip eden Ebionitler ve sonraki Nasıralılar ile ilişkilendirilmiştir ve dört mezhep, onun itibarından etkilenerek, onu kendi öncüleri olarak iddia etmektedir: Ebionitler ve sonraki Nasıralılar, hem ondan önce hem de onunla birlikte gelen Oseniler ve daha önce bahsettiğim Nasıralılar. Ancak bu, Kudüs'te var olan ve İsa'nın gelişine ve onun zamanından, Domitian'ın kardeşi ve İmparator Vespasian'ın oğlu Titus'un komutası altında gerçekleşen Kudüs'ün yıkımına kadar yayılan yedi sapkınlıktan biridir. Kudüs nihayet yıkıldıktan sonra, o zamanlar kutlanan diğer mezheplerle kısa bir süre birlikte varlığını sürdürdü; bunlar Sadukiler, Yazıcılar, Ferisiler, Hemerobaptistler, Nasıralılar, Oseniler ve Hirodesçilerdi; ta ki her biri kendi fırsat ve zamanında dağılıp yok olana kadar.

VI. Postremò satis esse debet , quòd ex ipsamet illorum vœsania, ipsisq. adeò vocibus, quibus dogmata sua prædicant , contra lethale eorum virus comparari remedium potest, ab eo qui prudentia aliqua sit præditus, vt faciliè sordidam istorum doctrinam , et loquacitatem condemnet . Præcipuè ex eo quod tam in lege, quam in Euangelio sit à Domino dictum. Non habebis Deos alios præter me . Non vsurpabis in iureiurando nomen alterius. At in Euangelio præcipit. Non iurare , neque coelum , neque terram , neque aliud iusiurandum : Sed esto vobis iurisiurandi instar , etiam , etiam , et non, non. Quod enim abundantius ijs est à Malo est. Equidem idcirco Dominum de ea re sanxiffe crediderim , quod exiftere certi homines

deberent, qui alia vsurpare in deierando nomina suaderent. Ac primùm statuisse , non esse iurandum penitūs , ne Dominum quidem ipsum, neque aliud vllum iusiurandi genus concipiendum. Mali enim est omninò iurare . Proinde malus est qui per Elxai locutus est : qui non modo deierare per Deum cogit, verùm etiam per salem, aquam , æthera, ventum, terram, atque coelum. Atque hae duae rationes, à me obiter explicatae sufficiunt, vt contra illius errores quilibet , qui quidem curari velit , paratum Antidotum habeat . Quamobrem nugis istius hæresis ac subdola cauillatione praetermissa ad VII earum , quae tum apud Iudæos vigeant , redarguendam me conferam. Ea est eiusmodi .

VI. Son olarak, onların deliliğinden ve hatta dogmalarını vaaz ettikleri sözlerden, onların bu ölümcül zehirlerine karşı, biraz sağduyuya sahip biri tarafından, onların iğrenç öğretilerini ve gevezeliklerini kolayca kınayabilecek bir çare elde edilebilir. Özellikle de hem Tevrat'ta hem de İncil'de Rab tarafından şöyle dendiği gerçeğinden. Benden başka Tanrın olmayacak. Yemin ederken başkasının adını gasp etmeyeceksin. Fakat İncil'de şöyle buyuruyor: Ne gök üzerine, ne yer üzerine, ne de başka bir yemin üzerine yemin etme. Ama sana sanki yemin ediyormuşsun gibi olsun, hatta, hatta, ve hayır, hayır. Çünkü onlar için daha bol olan şey Kötülük'ten gelir. Nitekim, Rab'bin bu konuda katı olduğuna inanırdım, çünkü yemin ederken başka adları gasp etmeyi teşvik edecek bazı kişiler olmalı. Ve her şeyden önce, kişinin tövbe ederek, hatta Tanrı adına bile, hatta başka herhangi bir yeminle yemin etmemesi gerektiğine karar verdikten sonra. Çünkü yemin etmek bile kötüdür. Bu nedenle, Elxay aracılığıyla konuşan kişi kötüdür: Kişiyi yalnızca Tanrı adına değil, aynı zamanda tuz, su, eter, rüzgar, toprak ve gök adına da yemin etmeye zorlayan kişi. Ve bu iki neden, benim de kısaca açıkladığım gibi, iyileşmek isteyen herkesin hatalarına karşı hazır bir panzehire sahip olması için yeterlidir. Bu nedenle, bu sapkınlığın ve aldatıcı azarlamaların önemsizliklerini bir kenara bırakarak, o zamanlar Yahudiler arasında yürürlükte olan yedisini çürütmeye kendimi adayacağım. Bunlar bu türdendir.

ADVERSUS HERODianos ; quæ est Hæresis Iudaismi VII , Ordine XX.

I. Septima post superiores illas Herodianorum Hæresis est. Qui nihil diuersum à reliquis habuerunt ; et Iudæi meri sunt , inertes iidem ac simulatores. Qui Herodem Christum Dominum esse dicebant. Eum inquam Christum, qui in Scripturis omnibus ac Prophetis expectabatur , esse Herodem existimabant , deque eo faifa quadam animi inductione gloriabantur. Ac præter quàm quòd in illius Regis gratia vanè iſta iactabant, etiam ipsis Scripturæ ille locus imposuit. Non desinet Princeps è Iuda, neque dux ex eius femore , donec veniat cui referuatum est . Vel vt in aliis exemplis legimus , donec veniat cui sunt reseruata. Siquidem Herodes Antipatri cuiusdam Ascalonitæ, atque Apollinis Æditui filius fuit . Cuius insuper Antipatri parens Herodes nomine filius Antipæ fuit. Antipater ab Idumæis captus et in Idumæa degens Herodem suscipit. Qua in regione diu admodum in seruitute vixit : quod eum Herodes pater ob inopiam redimere non posset. Tandem à popularibus collatitia pecunia vna cum Herode filio liberatus postliminio in patria reuertitur. Quam ob causam ab aliis Idumæus , ab aliis Ascalonita fuisse proditus est. Poste à cum ad Demetrii familiaritatem peruenisset, in Iudæa procuracionem obtinuit. Tùm etiam notus Augusto Imperatori suit . Atque ex illa procuracione Proselytum se faciens vnà cum Herode filio circumciscus est, ad quem Iudæorum Regnum peruenit . Nam Augusto Imperatori subiectus Iudæorum ille Rex populique Romani foederatus erat. Quamobrem quòd ex aliena ille gente regnare cœperat , cùm hactenus à Iuda, et Dauide Regnum, atque ex Iudæ stirpe Principes ac Patriarchæ perstitissent , quòd inquam Imperium in externum hominem translatus fuerat

, idoneum illis visum est erroris argumentum, ut Herodem esse Christum arbitrentur, quod ex illo Scripturæ loco consequens videbatur. Non desinet Princeps è Iuda, donec venerit cui reseruatum est. Vt eo sensu sit accipiendus, quasi Herodi reseruatum esset. Desierunt enim (aiebant) illi. Porro iste de Iudæ genere non est, ac ne omnino qui dem Israëliticæ gentis. Huic autem Christo esse reseruatum fuerat.

HERODLULARA KARŞI; Yahudiliğin Sapkınlığı olan VII, Düzen XX.

I. Yedinci sıra, Hirosesçi sapkınlıkların en yücesidir. Bunların diğerlerinden hiçbir farkı yoktu; Yahudiler ise sadece, hareketsiz ve sözde sahtekârlardı. Hiroses'in Rab Mesih olduğunu kim söyledi? Diyorum ki, tüm Kutsal Yazılar'da ve Peygamberler'de beklenen Mesih'in Hiroses olduğunu sandılar ve belli bir yanlış zihin yönlendirmesiyle onunla övündüler. Üstelik, Kutsal Yazılar'ın kendilerine dayattığı o Kral'ın lütfuna sığınarak bununla boş yere övündüler. Yahuda'dan bir prens, uyluğundan bir önder, kendisine atfedilen kişi gelene kadar var olmaya devam edecek. Ya da başka örneklerde okuduğumuz gibi, kendilerine saklı tutulan kişi gelene kadar. Çünkü Hiroses, Askalonlular bir adamın ve Apollon Editus'un oğluydu. Dahası, Antipater'in babası, Antipas'ın Hiroses adlı oğluydu. İdumealılar tarafından esir alınan ve İdumea'da yaşayan Antipater, Hiroses'i kabul eder. Uzun süre köle olarak yaşadığı bölge hangisidir: çünkü babası Hiroses onu yoksulluk nedeniyle kurtaramamıştır. Sonunda, halkın bağışladığı parayla halk tarafından serbest bırakılmış ve oğlu Hiroses ile birlikte memleketine dönmüştür. Bu nedenle kimileri tarafından İdumeyalı, kimileri tarafından da Askalonlu olarak bildirilmiştir. Daha sonra, Demetrius'un yakınlığına erişince, Yahudiye'de bir görev almıştır. O dönemde İmparator Augustus tarafından da tanınmıştır. Ve bu görevle, kendini bir mühtedi olarak kabul ederek, oğlu Hiroses ile birlikte sünnet olmuş ve Yahudi krallığına onun yanına girmiştir <<Suetenos Augustus'un sünnet olduğundan bahsetmez, sadece babasız doğduğundan bahseder.>>. Çünkü Yahudilerin Kralı, İmparator Augustus'a tabi olduğundan, Roma halkıyla işbirliği içindeydi. Bu nedenle, krallık şimdiye kadar Yahuda ve Davut'tan, prensler ve atalar Yahuda soyundan gelmişken, onun yabancı bir ulustan hüküm sürmeye başlamış olması, imparatorluğun dışarıdan bir adama devredilmiş olması, onlara, Hiroses'in Mesih olduğunu düşünceleri için uygun bir hata gerekçesi gibi görüldü; bu da Kutsal Yazılar'ın bu yerinden kaynaklanıyor gibiydi. Prens, kendisine saklı tutulan kişi gelene kadar Yahuda'dan ayrılmayacaktır. İkinci anlamda, sanki Hiroses için ayrılmış gibi anlaşılmalıdır. Çünkü ona ayrılmışlardı (dediler). Dahası, bu adam Yahuda soyundan değil, İsrailoğullarından da değil. Fakat bu Mesih'e ayrılmıştı.

II. Verum quæ sequuntur illos manifestè redarguunt. Quoniam ipse expectatio gentium erit, et in eum gentes sperabunt. Quænam verò natio in Herodem speravit ? aut quæ Gentium spes expectando Herode defixa est ? Ad hæc quæ tandem illud apud istos impletum est ? Dorminit ut Leo ac velut leonis catulus ; quis ipsum excitabit ? Vbi nam denique lauit in cruore stolam suam, et amictum suum in vultu sanguine ? quemadmodum Iesus Christus Dominus nofter, qui suo sanguine corpus aspersit, et vultu sanguine vestimenta sua tinxit ? Tu vero quæ à me dicuntur animo percipe. Dabit enim tibi Dominus intelligentiam in omnibus. Quippe populi Dei piaculum ut exhiberet, venit ille, quod per doctrinam suam velut sanguinem dentes hominum purgaret pecorum sanguine ac nidore, ac detestandis sacrificiis inquinatos. Quanquam quid attinet pluribus ista persequi ? Infinita sunt enim; neque me in superioribus refellendis hæresibus longiorem instituere sermonem temporis ratio patitur.

II. Fakat onları takip edenler açıkça onları çürütüyor. Çünkü o, milletlerin beklentisi olacak ve milletler ona umut bağlayacak. Hangi millet Hirodes'i gerçekten umut etti? Yoksa ulusların umudu Hirodes'i beklemekte miydi? Bunlar arasında nihayet gerçekleşen bu şeylere mi? Bir aslan ve bir aslan yavrusu gibi uyudu; kim onu uyandıracak? Sonunda, kaftanını kanla, giysisini senin kanınla nasıl yıkadı? Tıpkı Rabbimiz İsa Mesih'in bedenini kanıyla serpip giysilerini senin kanınla boyadığı gibi mi? Ama siz, benim tarafımdan söylenenleri zihninizle kabul edin. Çünkü Rab size her şeyde anlayış verecektir. Çünkü Tanrı halkı için kefareti göstermeye geldi. O, öğretisiyle, sanki kanla, hayvanların kanı ve pis kokusuyla ve iğrenç kurbanlarla kirlenmiş insanların dişlerini temizledi. Ama bunları daha fazla araştırmanın ne önemi var? Zira bunlar sonsuzdur ve yukarıdaki sapkınlıkları çürütmek için daha uzun bir konuşmaya zaman ayıramam.

III . Ergo leptem omninò hæreses illæ Hierosolymis atque in Iudæa fuerunt , quatuor verò à nobis antea commemoratæ apud Samaritas et in Samaria viguerunt : sed iam magna ex parte collapsæ sunt. Neque enim Scribæ amplius vlli sunt , neque Pharisei : neque Sadducæi, neque Hemerobaptistæ, nec Herodiani supersunt . Pauci quidam duntaxat Nazareni , vnus scilicet vel alter supra Thebaidem superiorem, aut Arabiam restant ? Sed et Ossensorum nonnullæ sunt reliquæ, quæ cùm à Iudaicis ritibus defecerint , se ad Sampitæ aggregarunt : quæ factio vltra Mare mortuum , quod Palæstinæ imminet , constitutas a maioribus sedes obtinet; sed hodie Ebionitis adiuncti sunt. Ita factum videmus , vt et isti à Iudaica religione descuerint, et velut radix quædam in duas partes scissa sit, serpentina corpus ; ex quo biceps anguis, posteriorique parte mutilus dimidiato corpore adnatus , pendensque prodierit.

III. Dolayısıyla, Kudüs ve Yahudiye'de yedi sapkınlık vardı; ancak daha önce bahsettiğimiz dört tanesi Samiriler ve Samiriye'de gelişti; ancak şimdi büyük ölçüde yok oldular. Çünkü artık ne Yazıcılar, ne Ferisiler, ne Sadukiler, ne Hemerobaptistler, ne de Hirodesçiler kaldı. Sadece birkaç Nasıralı, bir veya ikisi Yukarı Tebai'nin yukarısında veya Arabistan'da kaldı. Ancak, Yahudi ritüellerinden ayrılan ve Sampitlere katılan Ossenilerin bazı kalıntıları da var: Bu grup, Filistin'e bakan Ölü Deniz'in ötesinde, ileri gelenleri tarafından kurulan yerleri işgal ediyor; ancak bugün Ebionitlere katılmış durumdalar. Bunların da Yahudi dininden uzaklaştığını ve sanki belirli bir kökün ikiye bölündüğünü veya yılan gibi bir gövdeye benzediğini görüyoruz; bu kökten, arkası kesilmiş, gövdesinin yarısına bağlı bir pazı yılanı asılı olarak çıktı.

Hactenus de IV Samaritanorum fectis , Iudæorum VII : ex quibus Samaritanæ duntaxat tres hoc tempore supersunt ; Gorthenorum , Dositheorum , ac Sebueorum. Nam Effenorum velut in tenebris sepultorum obscura quædam vestigia cernuntur. Ex Iudaicis soli Iudæi ac Nazaræi restant. Osseni à Iudaico ritu ad Sampfeorum hæresim transfugerunt , vt neque Iudæi, neque Christiani sint. Hæc habui quæ de omnibus illis fectis hucusque differerem.

Şimdiye kadar dört Samiri mezhebi, yani yedi Yahudi hakkında konuştuk: Samirilerden şu anda yalnızca üçü kaldı: Gortenler, Dositheanlar ve Sebueanlar. Esseniler'den ise sanki karanlığa gömülmüş gibi, bazı belirsiz izler seçilebiliyor. Yahudilerden ise yalnızca Yahudiler ve Nasıralılar kaldı. Osseniler, Yahudi ayinlerinden kaçıp Samseilerin sapkınlığına sığındılar, bu yüzden ne Yahudi ne de Hristiyan oldular. Şimdiye kadar tüm bu mezhepler hakkında tartıştığım konular bunlar.

DE INCARNATIONE Christi Domini, ac veritate (personarum) quæ est unica ac singularis Dei fides.

I. Sed est vestigio Christi Iesu Domini nostri aduentus cum eo quod fulceperat corpore confectus est ; qui et VII illas Hæreses Hierosolymis offendit , et easdem sua VI dissipauit et extinxit. Quamobrem reliquæ omnes Hærefes aduentu illo posteriores suerunt; nimirum postquam Maria virgo Nazarethi à Gabriele cœlestem nuncium accepit , ac Dominus humano corpore circumfusus prodiit , et in cælum receptus est. Etenim ad humani generis salutem ita Deo vifum est, vt ipsius filius è cælo delapsus in Virginis vtero gigneretur , Verbum inquam illud æternum, quod è paterno finu ante tempus atque initium omne genitum est ; idemque extremis temporibus allapsum Deus Verbum a Deo Patre reuera genitus, eiusdemque cum illo essentiæ , nec vlla re à Patre mutatus ; sed vicissitudinis ac mutationis et affectionis omnis expers. Qui cum citra vllam animi commotionem generis nostri misertus foret, descende e coelo , ac de Spiritu sancto non è virili semine productus verum corpus è Maria suscepit , cum è sancto eius vtero carnem sibi finxisset, humanamque tum animam , tum mentem induisset; ac quicquid omnino cum homine coniunctum est , præter peccatum secum ac cum diuinitate sua copulasset. Inde Bethleemi in lucem editus, atq. in specu circumcisis Hierosolymis oblatus est, ibiq. à Symeone inter brachia susceptus, et ab Anna Phanuelis filia Prophetissa prædicatus, Nazarethû deportatus est. Tum anno sequenti Hierosolymis se coram Deo repræsentauit : atque inde Bethleemum propter generis propinquitatem à matre delatus est. Sed rursum Nazarethum rediens anno altero vertente Hierosolyma Bethleemumque gestante Matre perductus est. Bethleemi porro cum ad ædes quasdam cum Matre; ac Iosepho diuertisset, qui iam grandi natu cum Maria degebat , secundo ab Natiuitate anno à Magis adorandi caussa conuentus , ac donis ornatus est. Eadem verò nocte cum Iosephus per somnium ab Angelo esset admonitus, in Ægyptum transfertur. Vnde rursus post biennium mortuo iam Herode, ac succedente Archelao reuertitur.

RAB İSA MESİH'İN ENKARNASYONU VE TANRI'NİN TEK VE TEK İNANCI OLAN (KİŞİLERİN) GERÇEĞİ ÜZERİNE.

I. Fakat Rabbimiz İsa Mesih'in gelişinin izinden, bedende edindiği izden, hem VII. Kudüs'te bu sapkınlıklarla karşılaşan hem de VI. onları dağıtıp yok eden O'dur. Bu nedenle, diğer tüm sapkınlıklar bu gelişin ardından geldi; yani Nasıralı Meryem Ana'nın Cebraill'den göksel mesajı alması ve Rab'bin insan bedenine bürünerek göğe kabul edilmesinden sonra. Çünkü Tanrı'ya, insan ırkının kurtuluşu için, Oğlu'nun gökten düştükten sonra, bir Bakire'nin rahminde, zamanın ve tüm başlangıcın öncesinde Baba'nın koynundan doğmuş olan o ebedi Söz'ün doğması gerektiği görüldü; ve aynı Tanrı, Söz, gerçekten Baba Tanrı'dan doğmuş ve O'nunla aynı özdendir ve Baba tarafından hiçbir şekilde değiştirilmemiştir; fakat her türlü değişimden, değişiklikten ve etkilenmeden özgürdür. Hiçbir zihinsel duyguya sahip olmayan, soyumuza acıyan, gökten inen ve Kutsal Ruh tarafından, insan soyundan değil, yaratılan, Meryem'den gerçek bir beden alan, kutsal rahminden kendisi için et yaratan ve hem insan ruhunu hem de zihni giyen; günah dışında, insanla tümüyle bağlantılı olan her şeyi, kendisiyle ve tanrısallığıyla birleştiren O, oradan Beytlehem'in ışığına çıkarıldı, çölde sünnet edildi ve Yeruşalim'de kurban edildi; orada Şimon'un kollarında kabul edildi ve peygamber Anna tarafından vaaz edildi ve Nasıra'ya götürüldü. Ertesi yıl Yeruşalim'de Tanrı'nın huzuruna çıktı; oradan da soyunun yakınlığı nedeniyle annesi tarafından Beytlehem'e götürüldü. Ancak ertesi yıl Nasıra'ya döndüğünde, Yeruşalim yaklaşırken ve annesi Beytlehem'i taşıırken, götürüldü. Sonra annesiyle birlikte bazı evlere gittiği Beytlehem'e; ve

artık büyümüş olan ve Meryem'le birlikte yaşayan Yusuf'a yönelmişti. Doğumdan sonraki ikinci yılda, Magi tarafından tapınma amacıyla toplandı ve hediyelerle süslendi. Ancak aynı gece, Yusuf rüyasında bir melek tarafından uyarıldığında, Mısır'a gönderildi. İki yıl sonra, Hirodes öldüğünde ve Arkelaos iktidardayken oradan tekrar geri döndü.

II. Siquidem anno Herodis XXXIII, Augufti XXXXII Bethleemi in Iudæa Saluator nascitur . Tum Herodis XXXV in Ægyptum profectus est . Eodem Herode mortuo ab Ægypto rediit. Quare neceffe est , XXXVII Herodis anno quartum ætatis suæ puerulum egiffe, cum Herodes , inquam, septem ac triginta confectis annis viuendi finem habuit. Post hunc Archelaus nouem annis imperauit ; quo regnū ineunte Iosephus ex Ægypto cum Maria, ac puero digressus, vbi Archelaum imperare didicit , in Galilæam secessit , ac tum Nazarethi consedit. Cæterum Archelaus Herodem iuniorem genuit ; qui nono Patris anno in Imperium successit. Idemque annus à Natiuitate Chrifti XIII numerandus est. Octauo decimo anno Herodis Agrippæ, Iesus Chriftus promulga re diuinum verbum aggregfus est , ac cū Ioannis Baptismo initiatur ; tum annum illum acceptum in ea præconii functione consumit, nullo neque Iudæorum , neque Gentilium, neque Samaritanorum , neque alterius generis repugnante. Secundo præconii cælestis anno quamplurimos obtrectatores habuit; qui quidem Herodis eiusdem XIX, Chrifti XXXII extitit. Demum XX Tetrarchæ Herodis anno Chriftus Dominus ob humani generis salutem passus , atque eodem tempore nihil paffus est : tum cum mortem degustans ipsum etiam Crucis supplicium subiit , cum interim nihil ipsa diuinitate pateretur. Christo enim (ait Scriptura) pro nobis in carne passo. Rursumque, Mortificatus carne, vinificatus autem spiritu. Et quæ sequitur. In cruce suspeditur, sepelitur; ad inferos cum diuinitate sua, animaque descendit: captiuam ducit captiuitatem ; ac tertio die cum sanctissimo suo corpore ad vitam excitatur. Quod quidem corpus neque dissoluendum amplius , nec passurum , nec sub mortis dominatum postea cessurum cum sua diuinitate coniunxit. Id quod Apostoli testimonio comprobatur : Mors, inquit, non amplius ei dominabitur.

II. Çünkü XXXIII. Hirodes yılında, XXXII. Ağustos'ta Kurtarıcı Yahudiye'nin Beytlehem kentinde doğdu. Sonra XXXV. Hirodes yılında Mısır'a doğru yola çıktı. Hirodes ölünce Mısır'dan döndü. Bu nedenle XXXVII. Hirodes yılında, dört yaşında, küçük bir çocukken, yani Hirodes'in otuz yedi yaşında hayatını bitirdiği sırada ölmesi gerekir. Ondan sonra Arhelaos dokuz yıl hüküm sürdü; bu dönemin başında Yusuf, Meryem ve çocukla birlikte Mısır'dan ayrıldı; Arhelaos burada hükümdarlığı öğrendi ve Celile'ye çekildi, sonra da Nasıra'ya yerleşti. Fakat Arhelaos, küçük Hirodes'in babası oldu; babasının dokuzuncu yılında imparatorluğa geçti. Aynı yıl, Mesih'in doğumundan itibaren sayılmalıdır XIII. Hirodes Agrippa'nın on sekizinci yılında, İsa Mesih ilahi sözle ilan edildi ve Yahya'nın vaftiziyle inisiye edildi; Sonra o yılı, Yahudilerden, Yahudi olmayanlardan, Samiriyelilerden veya başka herhangi bir ırktan hiçbir muhalefet görmeden, o vaaz etme görevinde aldı. İkinci olarak, gökteki vaaz yılında birçok muhalifi vardı; ki bu, bizzat Hirodes'in 19'uncu ve Mesih'in 32'nci yılıydı. Son olarak, Tetrark Hirodes'in 20'nci yılında, Rab Mesih insan ırkının kurtuluşu için acı çekti ve aynı zamanda hiçbir şey çekmedi: sonra ölümü tattığında, **aynı zamanda Haç'ın işkencesine de maruz kaldı**, ancak bu arada tanrısallığında hiçbir şey çekmedi. Çünkü Mesih (Kutsal Yazılar'a göre) bizim için bedende acı çekti. Ve yine, bedende öldürüldü, ancak ruhta suçlandı. Ve ardından gelenler. Çarmıha gerildi, gömüldü; tanrısallığı ve ruhuyla cehenneme indi: esareti esir aldı; ve üçüncü gün en kutsal bedeniyle hayata dirildi. Hangi bedeni, aslında, artık çözülmemek, acı çekmemek ve sonrasında ölüm tarafından boyun eğmemek

üzere, ilahiliğiyle birleştirdi. Bu, Havari'nin şu tanıklığıyla kanıtlanmıştır: Ölüm, diyor, artık onun üzerinde egemenlik kuramayacak.

III. Hoc igitur ipsum corpus, carnem ipsam, et animam, ipsa quibus constabat omnia, non aliud quicqua præter verum corpus, sed ipsummet illud vi celesti perfudit, et in vnum idemque, in vnam, inquam diuinitate consociavit ; vt et carne constans, et incorruptum, corporeum simul, ac spiritale, concretū ac tenue, mortale pariter atque immortale illud efficit: quod nulla omnino tabe dissolutum fuerat: neq. eius anima apud inferos relictā, nec ipsum velut instrumentū quoddam aliqua ex parte peccati in obsequiū impensum, neque mēs vlla erat in deterius mutatione polluta. Sed ita sibi omnia quæ hominum propria sunt adsciuit, eadem vt integra seruaret , quæ veræ illi, quam sibi conciliauerat, naturæ necessarios ad vsus Diuinitas concesserat , vsus nimirum illos, qui vt esse penitus possint partim corporis egent, partim animi, atque humanæ mentis adminiculo: cuiusmodi sunt fames , sitis , fletus, ac dolor, lacryma, fommus ac requies. Hæc enim omnia nulla infusata peccati specie, susceptæ reipsa naturæ hominis argumenta continent, qua cum verè confociata diuinitas humanum tamen patitur nihil, tametsi quæ rationi confentanea forent, et ab omni scelere, atque in peius mutatione procul essent, admiserit. Ad hæc excitatus à morte Christus occlusis ianuis ingressus est, vti quod hactenus crassum concretumque fuerat corpus, eadem cum carne ossibusque tenue ac subtile esse monstraret. Statim enim at que introgressus est manus ac pedes, et confossum latus , cum ossibus ac nervis ostendit: adeò quæ tum videbatur folida erant, nec specie tenus extabat. Quibus rebus eorum omnium, quæ fidei, speiq. nostræ proposita sunt, promissorū per sese veritate penitus approbavit. Poste à non ficta duntaxat imagine, sed reipsa cum suis epulatus eosde instituit, ac cœleste regnū cum veritate nunciare docuit: tum cum maximum illud longèque præcipuum arcanum Discipulis aperuit . Docete, arcanum Discipulis aperuit . Docete, inquit, omnes Gentes. Hoc est: Ab improbitate illas ad veritatem; ab lectis variis ad eiusdem dogmatis communionem traducite. Baptizare eas innomine Patris, et Filij, et Spiritus sancti ; nimirum in Dominica Trinitatis appellatione, quod ipsum sacrosanctum est, ac Regium signū; quo vel ipso nomine significaret, nihil esse ab unitate diuersum. Cum enim baptizari homines iubet in nomine Patris , firma ac stabilis est gloriæ prædicatio. Quòd vero additur in nomine Filij , nulla re hunc à paterna dignitate deficere appellatio ipsa declarat. Postremo iis in verbis, in nomine Spiritus sancti, nulla est coniunctionis diuisio , varietas nulla : sed vnius diuinitatis velut signum repræsentat .

III. Dolayısıyla bu beden, bedenin kendisi ve ruh, her şeyin kendisinden oluştuğu şeyler, gerçek bedenden başka bir şey değildi, kendisi göksel güçle aşılanmıştı ve bir ve aynı, tek bir, ilahilikte birleşmişti; öyle ki hem etten hem de bozulmazdı, aynı zamanda cismani ve ruhsal, hem somut hem de incelikli, hem ölümlü hem de ölümsüzdü: ki hiçbir çürümeyle çözülmemişti: ne ruhu cehennemde bırakılmıştı, ne de kendisi günaha itaat etmede bir şekilde harcanmış bir araç olmuş, ne de daha kötü bir değişimle kirletilmişti. Ancak böylece, Tanrısallığın kendisine kazandırdığı gerçek doğaya, onun kullanımları için gerekli olan şeyleri bozulmadan korumak için, insana özgü olan her şeyi kendisi için elde etti. Bunlar, tam olarak yeterli olabilmek için kısmen bedene, kısmen ruha ve insan zihninin desteğine ihtiyaç duyan, açlık, susuzluk, ağlama ve acı, gözyaşı, dinlenme ve uyku gibi kullanımlardır. Çünkü bunların hepsi, günahın örtülü bir kanıtını içermez; insan doğasını benimsemiştir ve Tanrısallık, insan doğasıyla gerçekten birleşmiş olmasına rağmen, akla uygun, suçtan uzak ve kötüleşmiş olanları kabul etmiş olsa da, yine de insani hiçbir şeye tahammül etmez. Bunun üzerine, ölümden dirilen Mesih, kapalı kapılardan içeri girdi; şimdiye kadar kaba ve somut olan beden şimdi et ve kemiklerle ince ve narin olduğunu göstermek için. Çünkü içeri girer

girmez ellerini, ayaklarını ve kemik ve sinirlerle delinmiş böğrünü gösterdi: öyle ki, o zamanlar sağlam görünen şey, görünüşte bile değildi. İnancımıza önerilen tüm bu şeylerden, vaat eden kendi kendine hakikatte tamamen onayladı. Daha sonra onları kendi ziyafetleriyle ziyafet çekmeye, yalnızca hayali bir imgeyle değil, gerçekte de, ve onlara göksel krallığı hakikatte ilan etmeyi öğretti: sonra o en büyük ve en önemli sırrı öğrencilerine açıkladığında. Öğret, sırrı öğrencilerine açıkladı. Öğret, diyor, bütün Yahudi olmayanlara. Bu şudur: Onları günahtan hakikate; çeşitli mezheplerden aynı dogmanın birliğine. Onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına vaftiz edin; yani, kendisi kutsal ve kraliyet işareti olan Rab'bin Üçlüsü adıyla; ki bu, adının kendisiyle bile birlikten farklı hiçbir şey olmadığını belirtir. Çünkü insanlara Baba adına vaftiz olmalarını emrettiğinde, yüceliğin vaazı sağlam ve istikrarlıdır. Fakat Oğul adına eklendiğinde, bu unvan, O'nun hiçbir şekilde babalık onurundan yoksun olmadığını ilan eder. Son olarak, bu fiillerde, Kutsal Ruh adına, bağlacın bölünmesi veya çeşitlenmesi söz konusu değildir: aksine, tek bir tanrısallığın işareti olarak temsil eder.

IV. Denique eodem cum corpore et anima menteque ad fuperos euectus est, omnibus illis in vnum conflatis , atque in eandem spiritale personam concurrentibus , diuinisque reductis. Inde mox ut ad Patris dextram consedit, præcones in vniuersum orbem dimisit, Simonem Petrum, et Andream eius fratrem , Iacobum et Ioannem Zebedæi filios , quos olim delegerat , Philippum et Bartholomæum, Matthæum, Thomam, et Iudam , ac Thaddæum, ac Simonem Zeloten. Nam Iherosolymitanus Iudas et tunc hactenus ad XII adscriptus fuerat, posteaquam proditorem se fecit, ab sacro Apostolorum numero est expunctus . Præter hos, LXXII alios adeundæ functionem allegat, è quibus VII illi fuere , qui ad viduarum obsequium delecti sunt ; Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor , Timon, Parmenas, et Nicolaus, et ante hos Matthias, qui loco Iudæ inter Apostolos cooptatus est. Ad septenos illos ac Matthiam, Marcum insuper et Lucam, Iustum , Barnabam , Apellem, Rufum, Nigrum , ac reliquos, ut diximus, LXXII adiecit. Quibus cum etiam Sanctum Paulum suapte de cælo voce missa Apostolus Gentium ac præconem, et Apostolicæ doctrinæ cõfumatorem instituit. Qui quidem sanctum Lucam, ut memorant vnum, è LXXII discipulis, qui varias in regiones diffusi fuerant, reduxit , eumque comitem et adiutorem, Euangelii simul , et Apostolum adhibuit. Hoc modo totum Euangelii negotium ad id usque temporis confectum est.

IV. Sonunda, aynı beden, ruh ve zihinle, hepsi birleşerek ve aynı ruhsal kişide birleşerek ve ilahi kılınarak göğe yükseltildi. Sonra, Baba'nın yanında oturur oturmaz, müjdecilerini tüm dünyaya gönderdi: Simon Petrus'u, kardeşi Andreas'ı, bir zamanlar seçtiği Zebedi'nin oğulları Yakup ve Yuhanna'yı, Filipus'u, Bartalmay'ı, Matta'yı, Tomas'ı, Yahuda'yı, Taddeus'u ve Zelot Simon'u. Çünkü Yahuda İskariyot, daha önce Onikiler arasında sayılmasına rağmen, kendini hain ilan ettikten sonra kutsal Havariler listesinden çıkarıldı. Bunların yanı sıra, yetmiş iki kişinin daha görevini yerine getirdiğini, bunlardan yedisinin dullara hizmet etmek üzere seçilmiş olduğunu iddia ediyor; İstefanos, Filipus, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas ve Nikolas ve onlardan önce, Yahuda'nın yerine Havariler arasından seçilen Matthias. Bu yedi kişiye, Matthias'a, Markos'a, Luka'ya, Justus'a, Barnabas'a, Apelles'e, Rufus'a, Negro'ya ve diğerlerine, daha önce söylediğimiz gibi, yetmiş iki kişi daha ekledi. Bunlara ayrıca, gökten gönderdiği kendi sesiyle, Milletlere Havari, bir vaiz ve Havarisel öğretinin tamamlayıcısı olan Aziz Pavlus'u atadı. Nitekim, çeşitli bölgelere dağılmış olan yetmiş iki havariden biri olarak bahsettikleri Aziz Luka'yı geri getirdi ve onu hem İncil'in hem de Havari'nin bir arkadaşı ve yardımcısı olarak kullandı. Böylece İncil'in o zamana kadarki tüm işi tamamlanmış oldu.

Atque hactenus de XI Sectis , deque eo quod ordine consecutum est , et à me pro virium captu paucis explicatum, Euangelica fcilicet luce , quæ à Christo Domino , Chriftique difcipulis orbi terrarum illata fuit. Quibus à me dictis consentanea pleraque colligere licet, ac vatinicinia et oracula ex lege veteri , vel Psalmis aliifque libris conquirere, et omnium seriem , ordinemque perscrutari ; ex iisque Incarnationem Chrifti Domini perspicuè comprobare non fuppolititiam, sed veram extitisse , atque in lege veteri nunciatam , vt de eo nullus sit dubitandi locus relictus . Sed ne huius operis tractatio in infinitum excrescat , his quæ dicta sunt erimus contenti.

Ve ſimdiye kadar on bir mezhep ve bunları sırayla izleyen ve elimden geldiğince kısaca açıkladığım konu, yani Rab Mesih ve öğrencileri tarafından dünyaya getirilen İncil'in ışığı hakkında konuştuklarımız bunlar. Söylediklerimle uyumlu birçok şey toplamak, Eski Tevrat'tan veya Mezmurlar'dan ve diğer kitaplardan kehanet ve kehanetleri aramak, hepsinin sırasını ve düzenini incelemek ve bunlardan, Rab Mesih'in Enkarnasyonunun bir varsayım değil, gerçek olduğunu ve Eski Tevrat'ta bildirildiğini, dolayısıyla bu konuda hiçbir şüpheye yer olmadığını açıkça kanıtlamak mümkündür. Ancak bu eserin ele alınışı sonsuza dek uzamasın diye, söylenenlerle yetineceğiz.

Ac deinceps opiniones illas, quæ in hominum vitam postea pelfimo colore ac fpecie prolatae sunt, eadem serie pertexam ; posteaquam XI Iudaeorum Samaritanorumque sectas cum superioribus IX , quæ partim è Græcis , partim ex Barbaris, aliisque conflatae sunt ante Saluatoris aduentum, ad haec vsque tempora habita breuitatis ratione percensui.

Ve bundan sonra aynı seride, insan hayatına olabilecek en kötü renk ve biçimde sokulmuş olan görüşleri ele alacağım; kısa tutmak adına, Kurtarıcı'nın gelişinden önce, bir kısmı Yunanlılar, bir kısmı Barbarlar ve diğerleri tarafından oluşturulmuş olan, Yahudilerin ve Samirilerin on bir mezhebini ve dokuz önceki mezhebi de göz önünde bulundurduktan sonra.

DE NAZARENIS, siue Christianis.
NASÂRLILAR'DAN, yani Hristiyanlardan.

NAZARÆORVM siue Chriftianorum eft qui à Iudæis breui interiecto tempore vocatus eft Chriftianifmus , et ab ipsis adeò Apostolis id nomen obtinuit, cum ita Petrus locutus sit , Iesum Nazarenum Virum probatum à Deo , etc . Postea vero Antiochiæ Christianifmus appellari coepit. Est et alia propriè Nazaræorum fecta de quibus fuo loco difputabimus.

NAZARETH veya Hristiyanlar, Yahudiler tarafından kısa bir süre sonra Hristiyanlık olarak adlandırılan ve Petrus'un "Nasıralı İsa, Tanrı'nın onayladığı bir adam" vb. demesi üzerine Havarilerin kendisinden bu adı alan mezheptir. Ancak daha sonra Antakya'da Hristiyanlık olarak anılmaya başlandı. Nasıralıların başka mezhepleri de vardır; bunları da sırasıyla ele alacağız.

FINIS TOMI PRIORIS, Libri I.
BİRİNCİ CİLT, 1. KİTAP SONU.
Cilt II sonu.

Epifanis Salamis
M. S 3 yüzyıl
Birinci cildin sonu.
Latineden çeviren İbrahim Şimşek.